ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ. ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ. ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΡΗΓΑ ΠΑΛΑΜΗΔΗ 4. ΤΗΛ. 30-297 ||| ΙΔΡΥΤΗΣ: Κ. ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗΣ ||| ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝΤΩΝ. ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ // ΣΑΒΒΑΤΟ 20 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1940

ΑΠΟ ΑΦΟΡΜΗ ΤΗΣ «ΓΑΛΗΝΗΣ»

Η ΑΓΩΝΙΑ ΜΙΑΣ ΓΕΝΙΑΣ

ΤΟΥ Α. ΠΑΝΣΕΛΗΝΟΥ

Ἡ «Γαλήνη», τὸ τελευταῖο ἔργο τοῦ Βενέζη, εἶναι βιβλίο ποὺ ξυπνάει ἕνα πλῆθος ἰδεῶν κι ἀποκαλύπτει μιὰ πτυχὴ ἀπὸ τὸ δρᾶμα τῆς ταραχωδικῆς ἐποχῆς μας πάει γιὰ ἥρωα τὴ γενιά μας. Τὴ γενιὰ ποὺ προορίστηκε νὰ ζήσει στὸ μεσοδιάστημα τῶν δυὸ πολέμων καὶ τὸ χειρότερο νὰ κάνει τὸ ἑφτερο πόλεμο. Μέσα σ' αὐτὴ τὴν ἱστορικοπλημμύρα τῆς ἐποχῆς ποὺ μάχεται γιὰ ψωμὶ καὶ γιὰ ἰδέες καὶ ποὺ τῆς πείσέβουν οἱ ἰδέες, ὅσο τῆς εἶναι λιγότερο τὸ ψωμί, τὸ βιβλίο τοῦ Βενέζη ἔρχεται γιὰ τὸν τόπο μας μάλιστα τὸ ἐξαιρετικὸ καὶ τὸ σπάνιο ὅτι ἀποκαλύπτει τὴν ἀγωνία τοῦ συγγραφέα καὶ τὶς ἰδέες του γιὰ τὸν ἄνθρωπο κάτω ἀπὸ τὸ πρῖσμα τῆς πιὸ αὐστηρῆς Τέχνης. Ὁ συγγραφέας ἔχει ζήσει, ὅσο κανεὶς, τὴ δυστυχία αὐτῆς τῆς ἐποχῆς καὶ λυτρώνεται ἀπ' αὐτὴν μὲ τὴν τέχνη του. Στὸ βιβλίο δὲ θὰ βρεῖ κανεὶς πουθενὰ οὔτε μιὰ ἄμεσα διατυπωμένη ἰδέα. Ὅμως κεφράζοντας μιὰ σκοτεινὴ δυστυχία ὁὐ πάει ν' ἀνέβει στὸ φῶς καὶ στὴ λύρωση μὲ τὴν Τέχνη, σοῦ δημιουργεῖ μιὰ ψυχολογικὴ κατάσταση τέτοια, ποὺ ροσεγγίζεις μὲ μιὰ ἤρεμη περηφάνεια ὴν κόλαση καὶ τὴν προσεγγίζεις πρώτη φορὰ τόσο κοντὰ καὶ τόσο γενναῖα. ἀποκαλύπτεις καὶ ζεῖς τὶς ἰδέες καὶ ἰς ἀγωνίες της στὴν πιὸ μεγάλη τους ντάση.

Γιατὶ ἡ καθημερινὴ ζωή μας μὲ τὸ ουβὸ δρᾶμα της, ὅσο κι' ἂν εἶναι αὐτὴ ἰδια ποὺ ἐξυφαίνει τὴν τραγικὴ ἐποχή μας, ὡστόσο σοῦ ἐπιτρέπει νὰ ὑπομᾶς τὰ πράματα. Σοῦ δίνει τὰ μέσα ῆς φυγῆς καὶ τῆς λησμονιᾶς. Ὁ κινηατογράφος καὶ τὸ ραδιόφωνο, οἱ ωϊκές μας ἀνάγκες ποὺ κάποτε μποοῦν νὰ ἱκανοποιοῦνται καὶ μ' ἕνα ομμάτι ψωμὶ καὶ πρὸ πάντων ἡ ἱκαότητα τοῦ ἀνθρώπου νὰ ξεπέφτει ὁ ρένα κι ὅμως νὰ ζεῖ, εἶναι οἱ αἰτίες οὐ μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ ζοῦμε πραγατικὰ τὴν τραγωδία, χωρὶς νὰ τὸ ὑοπτευόμαστε. Ἡ κοινωνική μας ζωὴ χει ἀνακατώσει τόσο πετυχημένα τὸ αιχνίδι μας μαζὶ μὲ τὸ τραγικό. Τρῶς ι' ἀκοῦς στὸ ραδιόφωνο τὸ λόγο τοῦ σάμπερλαιν ποὺ κηρύχνει ἀποφασιτικὰ τὸν πιὸ φρικαλέο πόλεμο τῶν ιώνων, καὶ ἀκολουθεῖ τὸ μοιραῖο λόο του ἕνα βιεννέζικο βάλς, ποὺ δὲ ποδίζει τὸ διπλανὸ ζευγαράκι νὰ σηωθεῖ καὶ νὰ χορέβει. Ἡ ζωὴ εἶναι τόο μεγάλη κι οἱ ἄνθρωποι τόσο πολοὶ καὶ διάφοροι, ποὺ κάὶ τὸ πιὸ τραικὸ γεγονὸς δὲ θὰ μπορέσει ποτὲ νὰ οὺς ὑποβάλει τὸ ἴδιο συναίστημα. Ἡ ωή σοῦ ἐπιτρέπει νὰ ζεῖς τὰ τραγικὰ γεγονότα χωρὶς νὰ καταλαβαίνεις τὴ ημασία τους. Παραφρονοῦν ἐκεῖνοι ου σὲ κοιτᾶνε κι ὄχι ἐσὺ ποὺ τὰ ὑφίτασαι. Ἡ τέχνη σοῦ ἐπιτρέπει νὰ ζεῖς αὶ νὰ πλησιάζεις τὰ τραγικὰ γεγοότα χωρὶς νὰ παραφρονεῖς. Τὰ μετουιώνεις σὲ ζωϊκὴ εὐτυχία. Γι' αὐτὸ ὁ αλλιτέχνης ποτὲ δὲ μπορεῖ νἆναι δυτυχής. Ἡ δυστυχία ὀξύνει τὸ πνεῦμα ου καὶ τὴν καρδιά του, μὰ ἔχοντας τὴν κανότητα νὰ τὴν μορφοποιεῖ ζεῖ τὴ αρὰ τῆς δημιουργίας.

Εἶναι μιὰ ἐπανάληψη τῆς κοινότοπης λήθειας πὼς ἡ ἀνάγκη καὶ ἡ δυστυία κινοῦν τὴ ζωή. Εἶναι τόσο συχνὰ αταδικασμένος ὁ χορτᾶτος, ὅσο ἀαιὰ αἰσθάνεται μιὰν ἀνάγκη. Στὸ κότωμα κόθε δημιουργικῆς ἱκανότηας ὁ μεγάλος πλοῦτος συναντᾶ τὴ εγάλη τὴ φτώχεια. Γιατὶ τὴν δημιουρικὴ πνοὴ τὴν κεντρίζει ἡ ὕπαρξη ἀαγκῶν, ἀλλὰ μαζὶ μὲ τὴν ἐλπίδα καὶ ὲ τὴ συνείδηση τῆς δυνατότητας νὰ ὶς ἱκανοποιήσεις.

⁂

Ἡ γενιά μας λοιπὸν εἶναι τραγικὴ ιατὶ δὲν μπορεῖ νὰ ριζώσει. Δὲν εἶναι μως μονάχα οἱ ξεριζωμοὶ καὶ οἱ ξεσπιτωμοὶ τῶν διωγμῶν καὶ τῶν πολέμων. Μὰ τὸ χειρότερο εἶναι ποὺ ὑπάρχει μέσα μας αὐτὴ ἡ ἀδιάκοπη μεταλλαγή. Τὸ ἠθικό μας ξερίζωμα, ἡ συνεχὴς ἐγκατάλειψη, ἡ ἀνέναη κι ἀνένδοτη ροὴ τῶν ἰδεῶν μας ποὺ σημαίνει μιὰ διαρκῆ ἀναθεώρηση τοῦ ἑαυτοῦ μας, ἕνα θάνατο. Ὅποιος μιὰ ζωὴ δὲ ζεῖ μονάχα, πεθαίνει πιότερο ἀπὸ μιὰ φορά. ἔλεγε ἕνας Ἐγγλέζος ποιητής. Κι ἕνας τέτοιος θάνατος ἔχει ὅλη τὴν ἀγωνία ἑνὸς ἀληθινοῦ θανάτου. Κι εἶναι μοιραῖος κι ἀναπόφευχτος γιατὶ καὶ τὸ νὰ μένεις προσηλωμένος σὲ ἰδέες ποὺ κριθήκατε πιὰ μέσα σου εἶναι κι αὐτὸ ἕνας χειρότερος θάνατος, γιατὶ ζεῖς κουβαλώντας μέσα σου τὸ νεκρό. Ἔτσι τὴν ὥρα ποὺ πιστέβουμε σίγουρο τὸν ἑαυτό μας, προβάλλει μπροστά μας ἕνα ἀμείλιχτο ἀδιέξοδο. Οἱ ρίζες σαπίζουν. Τὸ οἰκοδόμημά μας πέφτει, ἄλλοτε πρὶν μᾶς στεγάσει κι ἄλλοτε στὸ κεφάλι μας. Τέτοια ἐποχὴ τραγικὴ στὴν ἀβεβαιότητά της δὲν ἔχει ἀνικρύσει ποτὲ ἡ ἱστορία τῆς ἀνθρώπινης συνείδησης. Μιὰ γενιὰ ποὺ βρέθηκε στὰ 1919 νὰ ἀποκηρύχνει τὸν πόλεμο, ξαναβρέθηκε μιὰ στιγμὴ φιλοπόλεμη στὰ 1939. Ἡ ἀσφυντικὴ ἀτμόσφαιρα τῆς Εἰρήνης, τὴν ἔρριξε μιὰ φορὰ ἀκόμη στὴ νοσταλγία τοῦ πολέμου. Γιατὶ ὁ πόλεμος ὅταν ἔρχεται καταστρέφει, πρὶν ἔφθει, τὴν ἐμπιστοσύνη τῶν ἀνθρώπων σὲ μιὰ Εἰρήνη πνιγερὴ κι ἀτιμωτικὴ ὅσο κι ὁ πόλεμος. Ὅταν ὁ πόλεμος ἐπιβάλλεται ἀπὸ τὰ πράγματα. τὸ λάθος δὲν εἶναι τὸ νὰ κάνεις πόλεμο, μὰ τὸ νὰ ἀφήσεις τὰ πράματα νὰ σοῦ τὸν ἐπιβάλουν!

Τὸ δρᾶμα λοιπὸν τῶν ἀνθρώπων τοῦ Βενέζη δὲν εἶναι δρᾶμα μιᾶς ὁμάδας ἀνθρώπων ποὺ πήγανε νὰ ἐγκατασταθοῦν στὴν Ἀνάβυσο. Εἶναι τὸ δρᾶμα μιᾶς ἐποχῆς ποὺ εἶναι ὅλα ρευστὰ κι ἀκατάστατα κι ἔχει γιὰ ἥρωες ὅλους μας, εἴτε ἀναγκαστήκαμε κάποτε νὰ ζητήσουμε μιὰ καινούργια πατρίδα ἢ μιὰ καινούργια πίστη ποὺ νὰ μᾶς ξα-

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 3)

ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΑΙΣΘΗΤΙΚΗΣ

Η ΜΟΔΑ

ΤΟΥ ΖΩΓΡΑΦΟΥ Δ. ΒΙΤΣΩΡΗ

Οἱ σημειώσεις αὐτές, σκοπὸ ἔχουν νὰ θέξουν κατ' ἀρχὴ ζητήματα δημοσίας αἰσθητικῆς, ποὺ ἐνῶ τοποθετημένα σωστὰ θὰ μποροῦσαν νὰ διευκολύνουν τὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων καὶ νὰ συντελέσουν στὴν ὡραιοποίησή της, ἔχουν καταντήσει νὰ εἶναι ὁ τύραννός της.

Τὸ θέμα αὐτό, ἂν σὲ πολλοὺς σὲ πρώτη ματιά, δὲ φαίνεται τόσο σοβαρό. εἶναι ἄξιο ὡστόσο προσεκτικώτερης ἀντιμετώπισης ἐκ μέρους ὅλων ἐκείνων ποὺ φύσει ἢ θέσει ἀποτελοῦν τοὺς καθοδηγητὲς σὲ ζητήματα δημοσίας αἰσθητικῆς.

Λέγοντας δημοσία αἰσθητική, ἐννοοῦμε ὅλα ἐκεῖνα τὰ στοιχεῖα τοῦ πολιτισμοῦ ἑνὸς τόπου ποὺ δὲν εἶναι προαιρετικά, ἀλλὰ ὑποχρεωτικά, σὰν θέαμα. Γιὰ νὰ γίνει περισσότερο κατανοητὸ αὐτό, ἀναφέρουμε τὴ ζωγραφικὴ καὶ τὴ γλυπτική, ποὺ ἐνῶ εἶναι κατ' ἐξοχὴν αἰσθητικὸ θέαμα, ὡστόσο δὲν ἐπιβάλλεται σὰν τέτοιο σὲ ὅλο τὸν κόσμο, ἀλλὰ προσφέρεται διακριτικὰ μέσα στὶς ἐκθέσεις καὶ τὰ Μουσεῖα. Τὰ σπίτια, ὅμως, οἱ δρόμοι, τὰ πάρκα, τὰ κτίρια. ὁρισμένα ἀγάλματα καὶ οἱ σιλουέττες τῶν ἀνθρώπων, ποὺ κινοῦνται μέσα στοὺς δρόμους μιᾶς πολιτείας, εἶναι ἕνα καθημερινὸ θέαμα, ποὺ δὲ μποροῦμε νὰ τὸ ἀποφύγουμε, ὅσο κι' ἂν τὸ ἔχουμε συνηθίσει, ὅσο κι' ἂν οἱ παραφωνίες του δὲ μᾶς ἐνοχλοῦν πάντα ἄμεσα. Καὶ τὸ θέαμα αὐτό, ὅταν δὲν προσφέρεται πειθαρχημένα, καταλήγει νὰ διαστρεβλώνει τὴν αἰσθητικὴ τοῦ μέσου ἀνθρώπου, ποὺ δὲν πρόκειται νὰ τρέξει στὰ Μουσεῖα γιὰ νὰ καλλιεργηθεῖ αἰσθητικὰ καὶ καλλιτεχνικά, ἀλλὰ ἀφίνει νὰ σχηματίζεται μέσα του ἡ ἰδέα γιὰ τὸ ὡραῖο ἀπὸ τὴ μορφὴ τοῦ κόσμου καὶ τῶν πόλεων, ὅπως τὴ συναντᾶ μέσα στὶς καθημερινές του ἀσχολίες.

Τὴ Δημοσία Αἰσθητικὴ θὰ μποροῦσαμε νὰ τὴ χωρίσουμε σὲ δυὸ κλάδους : Τὸν ἄψυχο — ρυμοτομία, κτίρια — καὶ τὸν ἔμψυχο—δημόσια ἐμφάνιση, τρόπος ντυσίματος τῶν ἀνθρώπων.

Τὸ θέμα αὐτό, τόσο εὐρύτατο, θὰ τὸ ἐντοπίσουμε στὶς βασικώτερες ἐκδηλώσεις ου καὶ ἰδιαίτερα σὲ ὅ,τι ἔχει σχέση μὲ τὸ ντύσιμο τῶν ἀνθρώπων, ἐκείνων τουλάχιστο ποὺ ὑποτίθεται ὅτι ἡ ζωὴ τοὺς δίνει τὰ μέσα, ἂν ὄχι τῆς ἀπόλυτης, τῆς σχετικῆς, πάντως, ἐπιλογῆς γιὰ ὅ,τι φοροῦν.

Τὸν κύριο ρόλο τοῦ ρυθμιστῆ τῆς δημοσίας αὐτῆς ἐκδήλωσης, ἀποτελεῖ ἡ μόδα. Αὐτὴ θὰ ἐπιχειρήσουμε νὰ ἐξετάσουμε σὲ σχέση ἰδιαίτερα μὲ τὰ ἀποτελέσματα ποὺ ἔχει σὰν αἰσθητικὸς παράγων.

Ἡ μόδα, δὲ συγκαταλέγεται, ὅπως εἶναι γνωστό, στὶς νεώτερες ἐκδηλώσεις τοῦ ἀνθρώπου. Στοὺς πρωτόγονους λαοὺς ἀποδόθηκε σὰ μέσο ποὺ θὰ τοὺς βοηθοῦσε νὰ γίνουν πιὸ τρομεροὶ στοὺς ἐχθρούς καὶ νὰ ἐπιτυχαίνουν καλύτερα στὸν ἔρωτα, χρησιμοποιώντας γι' αὐτὸ φτερά, δέρματα, κι' ὅ,τι ἄλλο διακοσμητικὸ στοιχεῖο, ἀνάλογα μὲ τὴ βάρβαρη αἰσθητική τους ἀντίληψη, τοὺς πρόσφερε τὸ φυσικὸ περιβάλλον.

Ἔτσι, βλέπουμε τὴ μόδα νὰ ἐμφανίζεται σὰν ἕνα φυσικὸ ἐπακόλουθο τοῦ ἀγῶνα γιὰ τὴ ζωή, ποὺ ἀπὸ καταβολῆς κόσμου κυριαρχεῖται ἀπὸ τοὺς δυὸ φυσικοὺς νόμους τῆς αὐτοσυντήρησης καὶ τῆς διαιώνισης τοῦ εἴδους. Στὴν ἐξέλιξή της, ὅμως, μέσα στὴν ἀνθρώπινη κοινωνία, ἔγινε ὅ,τι σὲ πολλὲς ἄλλες ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς. Ἀπὸ μέσον, ἔγινε σκοπός. Ἀπόκτησε δική της, ἀνεξάρτητη ὀντότητα καὶ ἴσως, ἂν ἡ ἐποχή μας ἦταν εἰδωλολατρική, δὲ θὰ ἦταν διόλου μακρυὰ ἀπ' τὴν πραγματικότητα ὁ χαρακτηρισμός της σὰ θεᾶς, ποὺ συνηθίζεται νὰ τῆς δίνουν.

Μὲ βάση, λοιπόν, τὸν ἀγώνα γιὰ τὴν ὕπαρξη καὶ τὴν προσαρμογὴ μέσα στὴ φύση, ἡ μόδα ἦταν στὶς πρωτόγονες κοινωνίες ἀπόκτημα ὅλων τῶν ἀνθρώπων, ὅσον καιρὸ τὰ μέσα τῆς ζωῆς τους τὰ εὕρισκαν κατ' εὐθεῖαν ἀπ' τὴ φύση, χωρὶς τὴ μεσολάβηση τοῦ πλούτου. Μὲ τὴ δημιουργία ὅμως τῆς συναλλαγῆς καὶ τὴν καθιέρωση τοῦ χρήματος σὰν ἀνταλλακτικοῦ μέσου, ἦταν φυσικὸ ἡ ἀπόκτηση τῶν διακοσμητικῶν στοιχείων ποὺ ἐπέβαλλε ἡ μόδα, νὰ χρειάζεται χρῆμα καὶ κατὰ συνέπεια νὰ γίνει ὑπόθεση τῆς ἀριστοκρατίας. Πέρασε στὸν κύκλο τῆς πολυτέλειας.

Ἀπὸ τὴ στιγμὴ ἀκριβῶς αὐτή, ἡ μόδα ἀρχίζει νὰ παρεκλίνει τοῦ σκοποῦ της. Ἔτσι, ἐνῶ στὴ διάθεση τῆς ὁλότητας εἶχε τὴν πραχτικὴ σημασία τῆς διευκόλυνσης τοῦ ἀγῶνα γιὰ τὴ ζωή, τώρα γίνεται, ἀρχικά, μέσο γιὰ τὴν ὡραιοποίησή της κι' ἀργότερα σκοπός.

Δὲν πρόκειται νὰ παρακολουθήσουμε τὴ μόδα σ' ὅλα τὰ στάδια καὶ τὴν ἱστορική της ἐξέλιξη, ἀλλὰ σὰν ἕνα κοινωνικὸ παράγοντα ποὺ ἀπὸ λόγους οἰκονομικούς, κυρίως, ἐδῶ καὶ αἰῶνες στηρίζεται στὶς τάξεις ποὺ εὐποροῦν. Ἀπὸ μίμηση, ἔγινε τώρα ὁ τύραννος τῶν ἀνθρώπων, ποὺ ἐνῶ εἶναι συζητήσιμο ἂν τοὺς ἐξασφαλίζει πάντα κάτι αἰσθητικώτερο, τοὺς ὑποτάσσει μὲ τὴν ὁμαδικὴ γοητεία ποὺ ἀσκεῖ. Θὰ τὴν ἀντιμετωπίσουμε σὰν αἰσθητικὸ παράγοντα, ὅπως μᾶς παρουσιάζεται σήμερα, μέσα στὸ πλαίσιο τῆς Δημόσιας Αἰσθητικῆς.

⁂

Μιὰ γυναῖκα ποὺ ἐμφανίζεται ἡμίγυμνη στὰ μπάνια, ὅταν κρύβει μόνον ὅ,τι μπορεῖ νὰ καλύψει τὸ τελευταῖο μοντέλο τοῦ μαγιώ, δὲν σοκάρει κανένα ὅσο βρίσκεται στὴν πλάζ, τὸ φυσικό, δηλαδή, περιβάλλον, ποὺ ἐπιβάλλει αὐτὴ τὴ γυμνότητα. Ἂν ὅμως, μὲ τὸ ἴδιο μαγιώ, ἐμφανισθεῖ σ' ἕνα βραδυνὸ κέντρο, θ' ἀποδοκιμασθεῖ ἀπ' τὴ μικρὴ κοινωνία του. Τὸ ἴδιο θὰ γίνει στὴν περίπτωση, ποὺ ἕνας ἄντρας ἐμφανισθεῖ μὲ σμόκιν πρωΐ στὴν πλάζ. Γι' αὐτό, τὴ δικαίωσή της τὴ βρίσκει ὅταν σκοπὸ ἔχει νὰ προσαρμόζει τὸ ντύσιμο τῶν ἀνθρώπων σύμφωνα μὲ τὸ περιβάλλον.

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 3)

Πλουζάνσκι: «Κυνήγι στὴν Πολωνία».

Ο ΓΛΩΣΣΙΚΟΣ ΜΑΣ ΠΑΡΑΔΑΡΜΟΣ

ΤΟΥ κ. Π. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ

2ο (τελευταίο)

"Ενα σμάρι από λαμπρούς, ἀλλοιώτικα, κυρίους καὶ κυρίες μαζὶ μὲ μερικοὺς ἄλλους ἀτελασσαρισμένους, ξεστρατισμένους δηλ. ἀπὸ τὴν κοινωνικὴ τους τάξη, ξεκίνησαν ὁλοι μαζὶ ἀπὸ τὸ 1934 ἀκόμα καὶ μὲ παντιέρα τους τὸ Καταστατικὸ τοῦ «Γλωσσικοῦ Συλλόγου» — δὲν ξέρουμε ἂν ἀκόμα ζεῖ ὁ Σύλλογος αὐτὸς—καὶ μὲ φωνὲς δ χ ι δ η μ ο τ ι κ ι σ μ ὁ ς μ ὲ ν ε ο δ η μ ο τ ι κ ι σ μ ὸ ς, ρίχτηκαν στὸν ἀγώνα γιὰ ἐπικράτηση, γιὰ θόλωμα δηλαδὴ μεγαλείτερο τῆς γλωσσικῆς μας θολούρας. "Εφτασαν ἀκόμα ὡς τὸ σημεῖο καὶ γραμματικὴ νὰ μᾶς σερβίρουν, ποὺ συγκεκριμενοποιοῦν τὶς γνῶμες τους — πολὺ σοστά, βέβαια, γιὰ νὰ μὴν τοὺς ριχτοῦμε, πῶς εἶναι μόνο λόγια καὶ δίχως ἔργα οἱ ἀνθρωποι. Ὕστερα, ἀπ' αὐτά, ἂς μποῦμε ὀσιαστικότερα στὸ ν ε ο δ η μ ο τ ι κ ι σ τ ι κ ὸ... κ ί ν η μ α. Πρῶτα — πρῶτα θὰ τὸ φανέρωνε ἐμεῖς πρῶτοι, οἱ δημοτικιστές, πῶς, ἀλήθειά, ἡ γλῶσσα ἡ πιὸ καλὴ, τὸ γλωσσικὸ ἀνακάτωμα, ποὺ θέλουν οἱ νεοδημοτικιστὲς νὰ καθιερωθεῖ, σὰν τὸ σωστὸ καὶ τὸ πιὸ φυσικό, γλωσσικὸ μας ὄργανο, ναί! εἶναι ἀλήθεια, τὴ γλῶσσα αὐτὴ καὶ τὴ λαλιὰ τὴν ἀκοῦμε ἐμεῖς οἱ κάτοικοι τῶν μεγάλων καὶ μικρότερων ἀστικῶν κέντρων νὰ μιλιέται γύρω μας, κ' ἔχει μονάχα αὐτό, μὰ κ' οἱ ἰδιοι ἐμεῖς ἂς ἕνα σημεῖο μεγάλο τὴ μεταχειριζόμαστε, κουβεντιάζοντας. Μὰ ποιοι εἴμαστε ἐμεῖς καὶ τὶ ποσοστὸ ἀντιπροσωπεύουμε μέσ' στὸ νεοελληνικὸ σύνολο; Ἀκόμα κάτω ἀπὸ ποιοὺς ὅρους μάθαμε ἐπὶ τέλους, νὰ ἐκφραζόμαστε μὲ τὴν ἀνάπαση γλῶσσα ποὺ λοαλᾶμε; Ἐξετάστηκε ἄραγε τοῦτο βαθειὰ ἀπὸ τοὺς νεοδημοτικιστὲς καὶ ψυχολογημένα; Θὰ μπορούσανε τότε νὰ δοῦν πῶς δ,τι κατάφερε ὁ σημερινὸς γραμματισμένος ρωμιὸς στὸ μεγαλύτερό μας ἀστικὸ κέντρο μὲ τὴν τριβὴ του καὶ τὴν αἰώνια του ἀπασχόληση μὲ φυλλάδες τῆς καθαρευούσας, πάνω ἀπ' ὅλα τῆς ἁπλοκαθαρεύουσας καὶ τῆς δημοτικῆς, ἀπεριορισμένο μέτρο κ' εἰδικὸ, ὅσο γιὰ τὴν τελευταία, καὶ τέλος, ἔφτασε σ' ἕνα γλωσσικὸ τύπο, τέτοιο, ποὺ τὸν ἀκοῦμε νὰ «φυρίζεται» ἀπὸ τὸν ἕνα στὸν ἄλλο, ὕστερ' ἀπὸ πολλά, ποὺ δείχνει πολὺ καλὰ αὐτὴ ἡ κατάντια μας ἐμᾶς τοὺς γραμματισμένους, πῶς μήτε τὴν καθαρεύουσα μποροῦμε νὰ μιλήσουμε λεύτερα καὶ μήτε θέβαια καὶ τὴ δημοτικὴ στὴ συνηθισμένη κἀν κουβέντα, μόνο ξελαοπώνουμε μὲ τὸ γνωστό μας τραγέλαφο, ἀφοῦ, λοιπόν, λέμε, τέτοια εἶναι τ' ἀποτέλεσμα σὲ μᾶς τὸ μορφωμένο κόσμο. Ὕστερ' ἀπὸ τόσους κόπους καὶ θάσανα, πῶς αὐτὸ τὸ γλωσσικὸ ἀνακάτωμα, ποὺ, κατὰ τὴ μεγαλύτερη ἢ μικρότερη τριβὴ ποὺ ἔχει ἕνας μὲ τὴν καθαρεύουσα, ἡ γλῶσσα του εἶναι καὶ μὲ περισσότερους ἢ λιγώτερους τόπους καθαρευουσιάνικους περισσότερο ἢ λιγώτερο ὑσθεῦει ἡ νέκρα τῆ ζωή, τὸ κατασκεύασμα τὴ ζωντάνια, πῶς, λέμε, αὐτὸν τὸ γλωσσικὸ τραχανὰ νὰ θέλουμε νὰ τὸν καθιερώσουμε γλωσσικὸ ὄργανο τοῦ σημερινοῦ ρωμιοῦ, νὰ τόνε μπόσουμε στὸ σκολειό; Γιὰ νὰ κάνουν τί μὲ τὴ γραμματικὴ τῆς γλωσσικῆς αὐτῆς σαλάτας τὰ παιδιὰ μας; Νὰ μάθουν τὴ μὲ τὴ σέσουλα ἐξαιρέσεις τῆς, καραβιὲς ἀκέριες, μὲ τὶς ποικιλίες, τὶς τόσες στοὺς τύπους τῆς, ποὺ νὰ μένουν ξερὰ στὸ μάθημά της οἱ μαθητευόμενοι κ' οἱ δασκαλοὶ δικαιολογημένα νὰ νευριάζουν μὲ τὸν τσορβὰ αὐτὸ τὸ γλωσσικό, ποὺ θὰ τοὺς δίνανε νὰ διδάξουν; Μιὰ, ρέκτζουν οἱ νεοδημοτικιστές, οἱ πολυποικίλες μας, ἔστω, ἐξαιρέσεις, εἶναι τῆς ζωῆς καὶ γι' αὐτὸ εὐκολομάθητες. Μὰ μιλοῦν, ἄραγε, ὅπως μιλοῦν, ἔχοντας τὸ σύνολο, τὸ κοντὰ ἑκατομμύριο τῶν σκολειαρόπουλων ὅπ' ὄψη τους, ἢ μονάχα, ἐπὶ τέλους, τὶς λίγες ἐκατοστιὲς τὰ μαθηταρούδια τῶν δυὸ τριῶν ἀστικῶν μας κέντρων, καὶ καλὰ καλὰ μάλιστα μονάχα τῆς Ἀθήνας; Κι' ἂν ἔχουνε μονάχα τὴν Ἀθήνα στὸ νοῦ τους, πῶς γενικεύουν τὶς ἀρχές τους καὶ θέλουνε νὰ δασκαλευτοῦν στὸ σκολειὸ μὲ τὸ γλωσσικό τους ὄργανο τῆς «κοινῆς ὁμιλουμένης νεοελληνικῆς» τὰ παιδιὰ ὅλης τῆς χώρας καὶ ὅλης τῆς Πανελλάδας, θὰ λέγαμε; Καὶ ἐννοῶ θέβαια τὴν ἱστορικὴν ἀλήθεια τῆς ἐπίδρασης ἑνὸς μεγάλου κέντρου σ' ἀκέριο χέρα. Μὰ ἡ ἀντιδοβολιὰ τοῦτη, γιὰ νἆναι ἀποτελεσματική, καὶ νὰ θρίαμβέψει, δὲ μπορεῖ νὰ χνήσει ἀπὸ μιὰν ἀλαμπουρνέζικη γλωσσικὴ νοθεία, μόνο, σὰν ἀναγνωρίζουμε μιὰ δεύτερα κατάσταση, χρειάζεται νὰ τὴ χρησιμοποιήσουμε, θέβαια, μὰ ἔτσι καταλλήλα, ποὺ νὰ μὴ χαλάσουμε τὸν τύπο, τὸ χαρχτήρα, καλύτερα, κείνου ποὺ θέλουμε καὶ κυνηγάμε, νὰ πετύχουμε, καί, στὴν περίπτωσή μας, τὸ γλωσσικὸ ὀργανικὸ τῆς ἐποχῆς μας. Κι' αὐτὸ δὲ συμβαίνει μὲ τοὺς νεοδημοτικιστὲς καὶ τὶς γλωσσικές τους ἀπόψεις, ποὺ θέλουνε νὰ τὶς μπάσουμε συγκεκριμένες πιὰ μέσ' στὸ σκολειὸ γιὰ νὰ γίνουν μὲ τὸν καιρὸ παράδοση καὶ λέπρα, ποὺ νὰ μὴ ξεμπλέξουμε ποτέ, γιὰ καλὰ μὲ τὸ γλωσσικό ζήτημα. Καὶ σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο βρίσκεται ἡ ἀντικοινωνικὴ μερὰ τῆς ἀπόψης τῶν νεοδημοτικιστῶν, ποὺ ἔχουν τὴ φιλοδοξία «ἀποτελέσουν μιὰν αἵρεση γλωσσικὴ πιὸ πολὺ παρὰ νὰ κάνουν κάτι δημιουργικὰ ἐφαρμόσιμο καὶ καλοσκεμμένο. Συφερτικὸ γιὰ τὰ παιδιὰ, τὰ τωρινά, ποὺ μαθαίνουν γράμματα καὶ γιὰ τὰ ὑστερινάτερα, πιὸ κοντινὰ μας καὶ ἀκριβνάτερα. Λησμονοῦν, ἀλήθεια, πῶς ὁ σημερινός, μὲ μιᾶς σοφίας καὶ πείρας τὸ ὅλο ποὺ περπατᾶει δημοτικιστὴς, δὲ μπορεῖ νἆναι τὸ πρωτόλουδο τοῦ νεοδάτιστου, ποὺ κάπως ἀγκαλιάνεται μιὰν ἰδέα, τραβᾶει μπρὸς καὶ στὴν ὁβριὰ του τὴ θεία, ἀλθηνιά, τὴν τραυόχαρη, ρίχνει κάτω καὶ θρυμματίζει τὰ πάντα, μὰ ποῦ, ὁστόσο, ἡνιὰ δὲ λογαριάζεται τὸ γκρεμίσιμα μπρὸς στὸ κέρδος ποὺ θἄρθει τὸ μεγάλο ἀπὸ τὴν ἐπικράτηση τῆς ἀλήθειας. Κι' ἂς παίρνεται τὸ κατρο μιὰ φορὰ μὲν τὴν τις κ' ἀπὸ μόνη τῆς ἀκολουθῆ ὕστερα ἡ ἐπαναστατικὴ φρονιμάδα, θἄλεγα, γιὰ νὰ κανονίσει τὰ πρᾶγματα σωστὰ καὶ μὲ ἄκρη τὸ ἀγνάντεψιμα τῆς ζωντανῆς, τῆς πιὸ ζωντανῆς πραγματικότητας. Αὐτὰ, βέβαια, οἱ νεοδημοτικιστὲς τῶς δὲν τὰ στοχάζονται γιὰ τοὺς ἀντίπαλούς τους, ἂς ποῦμε, γιὰ νὰ φαίνουνται πὼς ἀεροβατοῦν σὲ πύμπολλες θ έ σ ε ι ς τους. Ἐχτός ἂν ἀμφιβολεύουνται, γιὰ νὰ σταθοῦν, νὰ στηρίξουν τὴ θεωρία τους. Κι' ἔχουμε, τότες, δίκιο νὰ τοὺς ποῦμε πὼς μ ω ρ α ϊ τ ἰ ζ ο υ ν. Μὰ δὲν τοὺ ταιριάζει τοῦ διανοουμένου τέτοιος τρόπος δράσης. Ἀλλώστε, ἡ χαλβαδοποίηση αὐτὴ τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος μὲ τὶς ἀπόψεις τους, εἶναι πιὰ ζημιὰ ἐθνική Γιὰ νὰ μὴ σώσει πιὰ αὐτὸς ὁ λαὸς νὰ γλυτώσει κάποτε ἀπὸ τὸ φωτοσθηνικὸ αὐτὸ γλωσσικὸ θραχνά τους.

Καὶ τώρα περνοῦμε σὲ κάτι ἄλλο.

Κι' ἂν δεχτοῦμε πὼς διάστηκαν οἱ νεοδημοτικιστὲς νὰ λανσάρουν τὶς ἀπόψεις τους, δίχως νὰ ξετάσουν πῶς τ' ἀντιχρῶζει τὰ πράγματα ὁ συγχρονισμένος δημοτικισμός, πού, φαίνεται, καθὼς σὲ πολλὰ σημεῖα συμφωνοῦνε, μεγάλο μέρος καὶ μαλιστα τὸ πολεμικώτερο ἀπὸ τὴ θεωρία τους θἄλεγπε, μὰ καὶ πάλι τὰ σημεῖο τῆς διαφωνίας ἀνάμεσά τους εἶναι πιὸ πολλά. Κ' εἶναι μεγάλο εὐτύχημα τοῦτο, γιατί ἄλλοιὸς θὰ ξανεμίζαναν ὁ γλωσσικὸς ἀγώνας, θἄσθηνε, θὰ χάνευε, ἀσφαλῶς, μέσα σὲ μιὰ καθιέρωση γλωσσικῆς νοθείας, ἀσουλούπωτης πέρα ὡς πέρα, ἀντιπαίδαγωγικῆς, ἀντικοινωνικῆς. Μὰ γιὰ νὰ καταλάβουμε καλύτερα τὸ νεοδημοτικισμό, θὰ παραθέσουμε μερικὰ ἄρθρα του πίστης. Παραπάνω εἴπαμε κάτι, τώρα προσθέτουμε κ' αὐτά: Πρῶτα — πρῶτα, δέχονται οἱ νεοδημοτικιστὲς ἀ τ ὁ φ ι ὰ σχεδὸν τ ὴ ν τ ρ ἰ τ η κ λ ἰ σ η τῆς ἀρχαιοκαθαρεύουσας. Λοτὸ τὸ σημεῖο καὶ μόνο φτάνει, μοῦ φαίνεται, νὰ δείξει τὴν ἀπραχτικότητά τους. Γιατὶ εἶναι γνωστὸ πὼς ἡ τρίτη κλιση εἶναι ὁ φοβερὸς κουκένας γιὰ τὸν κανονισμὸ τῆς γραμματικῆς στὴ δημοτικὴ γλῶσσα. Νἀρχεσαι, λοιπόν, ἐσὺ ὁ νεοδημοτικιστὴς κεὶ νὰ τὴ δέχεσαι ἀκέριο σχεδὸν τὴν ἀκατανόητη αὐτὴ πολυπλοκότητα, εἶναι σὰ νὰ ζητᾶς τοῦ κάκου νὰ τρᾶσεις γιὰ σοβαρὸς ἄνθρωπος, θέλοντας νὰ πάρεις μέρος στὸν κανονισμὸ ἑνὸς τόσο σπουδαίου ζητήματος καὶ γιὰ τοὺς νεοέλληνες ἐθνικῆς κ' ὀνθρωπιστικῆς σημασίας. Καὶ γιὰ νὰ ἐξηγήσουμε λιγάκι αὐτὸ τὸ σ χ ε δ ὸ ν, λέμε, πὼς, ἐνῶ ἀπὸ τὴ μιὰ μερὰ θὰ λέμε ἡ ὀρύση, τῆς ὀρύσης, ἡ θιάση, τῆς θιάσης, ἀπὸ τὴν ἄλλη, θὰ λέμε, λέει, τῆς πόλεως, τῆς κατασπάσεως, γιατί, λέει, ἔτσι κατάντησε νὰ τὸ λένε στὸ μεγάλο κέντρο τὸ ἀστικὸ ἀκμὰ ὁ λαός που σχετίζεται, λὲν, μὲ τοὺς μορφωμένους. Μὰ ἀν ἐνεργήσουμε ἔτσι, τὶ θὰ κάνουμε; Τὶ ἄλλο ἀπὸ ἕνα τέρας γλωσσικό; Καὶ τότε, ρωτοῦμε: θὰ κανονίσουμε ἡ γλῶσσα μας, τὴ γραμματική μας, ἔχοντας ὅπ' ὄψη τὴ φύση, τὸν ὀργανισμὸ τῆς γλώσσας μας, ἢ γιὰ τὸν κανονισμὸ τῆς, θὰ λέβουμε ὅπ' ὄψη μας ὅτι, ἀφοῦ κἀκὰ ἡ τεχνητὰ κ' ἐπιπόλαια ἐπηρέασε δρισμένο κδσμάκη, ἔστω καὶ λαϊκό, μέσ' στὸ μεγάλο ἀστικὸ κέντρο; Καὶ τὰ πλήθια τ' ἄλλα τῆς ἐπαρχίας, τῆς ὑπαίθρου, ἀυτὸ τὸν πραγματικὸ λαό, δὲ θὰ τὸν προσέξουμε γιὰ νὰ κανονιστεῖ ἡ γλῶσσα μας, ἡ γραφή, πάνω στὰ γενικὰ χαραχτηριστικὰ τῆς γλωσσικῆς πραγματικότητας; Εἶναι φοβερὸ. Ἐνῶ ὁ ἴδιος ὁ λαὸς ἔλυσε τὸ πρόβλημα, μόνος του, τῆς γενικῆς, ἑνικῆς, στὰ τριτόκλιτα, σὲ — ις, νἀρχάματε νὰ ἐξετάσει καὶ νὰ θέλουμε νὰ τονὲ γυρίσουμε πίσω, στὸν ξένο ὁλότελα γ' αὐτόνε τύπο. Καὶ, σχετικά, θὰ λέγαμε, καὶ τὸ ἄλλο, πὼς κοντὰ στὴν ἀφέντρα πτώση, τὴν αἰτιατικὴ, τῆς δημοτικῆς μας, θὰ σταθεῖ καὶ ἡ γενική, ἡ πτώση, δηλαδὴ, ποὺ θαρεῖς, δὲν ἔχει ὀργανική σχέση μὲ τὴ γλῶσσα μας, μὰ ποὺ ὁ συγχρονισμένος δημοτικιστὴς ἀναψιφιδήτητα θὰ τὴ δεχτεῖ καὶ θὰ τὴ μεταχειριστεῖ καθολικότατα, ἂν εἶναι νὰ διατυπώσει κάποια θεωρητικώτερη στόχαση.

"Ενα ἄλλο ἀρθρο πίστης τοῦ νεοδημοτικισμοῦ, εἶναι, πὼς, μ' ὅλο ποὺ τὰ ὑπερβοῦλλαβα, ὑποστηρίζουνε μόλιστα κ' οἱ ἴδιοι, ἐπίθετα δὲν κατεβάζουν τὸν τόνο τους στὴν ἑνικὴ τοῦ πληθυντικοῦ ὄμως, λέν, θὰ δεχτοῦμε τὴ ὀνοσορρόπιαν, φιλοδόξω κλπ. Μὰ ἀπὸ ποιὰ ἀνάγκη αὐτὴ ἡ ἐξαίρεση, ἡ τέλεια περιττή, κι' ἀχρείαστη; Καὶ διαίου, λέν, θὰ ποῦμε, καὶ διαίους 'κ' ὄχι βίαιου καὶ βίαιους, ποὺ πρῶτα — πρῶτα, ἐμεῖς θ' ἀμφισβητήσουμε τὴ στρατολόγη σὰ αὐτῆς τῆς λέξη ἀπὸ τὴν ἀρχαιοκαθαρεύουσα.

"Αλλο χαραχτηριστικὸ τοῦ νεοδημοτικισμοῦ, εἶναι ποὺ κρατᾶνε τὴν αὔξηση, σχεδὸν παντοῦ. Μὰ ἰδεῖτε ἔμως καὶ τοῦτο: ἐνῶ θἄχουμε, λέει, ἀπὸ τὴ μιὰ — ἔλληζε — ετε, ἀλλὰ πάλι ἤπιζαν. "Ετσι- κλίνουν καὶ τὸν ὁρίστα. Μὰ εἶναι σοβαρὰ αὐτά, γιὰ νὰ προσεχτοῦν γιὰ τὸν κανονισμὸ τῆς γραφτῆς μας γλώσσας, τῆς γραμματικῆς μας; Καὶ σοῦ πετᾶνε στὴ μέση : αὐτὸ εἶναι τῆς ζωῆς. Μὰ ποιὸς ζωῆς, κύριοι; Οἱ πεντεδέκες ἐφεῖς ἢ ἐμεῖς τῆς πρωτεύουσας εἴμαστε ἡ ζωή, καὶ δὲν εἶναι τὰ πλήθια τοῦ λαοῦ ὅλης τῆς χώρας καὶ τοῦ πανελλήνιου;

Θέλουν ἀκόμα στὴ γραφτὴ μας γλῶσσα τὸ ἀνάκτῶ καὶ τὸ ἀνέκτησα, τὸ ἐνήργησα καὶ τὸ κατήργησα, θέλουν τὸ πρόσφτῶ μὲ ἀόριστο προσήρτησα — ες — ε, ἀλλὰ προσφτήσαμε — ατε — καὶ πάλι προσήρτησαν. Θέλουν τὸ διφρτῶμαι, γιὰ νὰ τὸ κλίνουν, φαίνεται, κατὰ τὴν ἀρχαία, γιατί, ἴσως, βέν τους Ικανὸ ποιεῖ τὸ ἀγαρωτέμαι. Μὰ τὶ νὰ γίνει, ἀφοῦ αὐτὸ εἶναι τὸ δημοτικό; Θ' ἀφήσουμε τὸ φυσικὸ γιὰ νὰ πάρουμε τὸ πεθαμένο, ἢ τὸ κατασκεύασμα; Καὶ βέν τοὺς χορταίνει, λέει. τὸ μυημένος, καὶ θέλουν τὸ μεμυημένος ἀκέριο. Μὰ ἀπὸ ποῦμε, ἀναγκαιότητα, γιὰ τὸ Θεό; Τὸν ἀνοξιπλασιασμὸ σὲ μερικα . μπορεῖμε ἴσως, νὰ τὸν ἀφήσουμε. Μὰ γιὰ ποιὸ λόγο νὰ ποῦμε, π. χ., τεθλασμένος κ' ὄχι σ π ο ρ ο μ έ ν η (γραμμὴ στὴ γεωμετρία; Κι' ἀκόμα, γιὰ ποιὸ λόγο νὰ δεχτοῦμε τὸ μεμυημένος κ' ὄχι μυημένος, ποὺ τὸ λέμε καὶ ἔτσι καὶ τίποτε δὲ μᾶς μποδίζει νὰ αἰσταν θοῦμε ζεστὰ τὴ σημασία τῆς λέξης;

Δὲν ξέρω, μὰ μὲ κάτι τέτοια, ποὺ δὲν εἶναι λίγα, μὲ σπρώχνουνε σὲ ὀυμπέρασμα, πὼς τοὺς ξεφεύγει ἡ αἴσθηση ἀπ' τὴ πράγματα, πὼς σὲ σκάρωμα τῆς γραμματικῆς τους ὁ νεοδημοτικιστὲς, νομίζω, πὼς μὲ τὶς ἐξαίρεσεις καὶ τὶς κόντρα ἐξαιρέσεις καὶ περιπλοκὲς μοιάχα τὸ παδὶ ποὺ δὲ λαθαίνουν ὅπ' ὄψη, πὼς γιὰ τὸ... καλὸ του θὰ ἐπιμάσαν τὴ γραμματική τους. Θὰ σταματήσω αὐτοῦ, σχετικὰ μὲ τὸ τυπικὸ τῆς γραμματικῆς τῶν νεοδημοτικιστῶν τελειώνοντας μὲ τὴν ἄποψή τους γιὰ τὴν ὀρθογραφία, ποὺ γι' αὐτοὺς τὸ τοιο ζήτημα σὰ νἆναι ἀνύπαρχτο. "Ετσι, γιὰ νὰ μὴν πολυλογοῦμε, τὸ παραθετικὰ — ὅτερος — ὅτατος τὸ δέχουνται αὐτοὐσια, ὅπως κ' ἡ γραμματικὴ τῆς ἀρχαιοκαθαρεύουσας καθὼς καὶ τὸ χρονικὸ ἀναδιπλασιασμό, τὸν θέλουν ἀκέριο. "Ετσι, λοιπόν, γράφουν, ὅπως ἡ καθαρεύουσα πονηρότερος καὶ ἱερότερος καὶ ἐνδοξότερος καὶ ἀντιμύστερος, ἀπὸ τὰ ὀργανομένος. Τὰ «φύσει καὶ θέσει», δηλαδὴ, μακρὰ φωνήεντα εἶναι... στὴν ἡμερήσια διαταγὴ μαζὶ μὲ τόσα ἄλλα τῆς.. ζωῆς γιὰ τοὺς νεοδημοτικιστὲς καὶ τὸν τονισμὸ ποὺ τοὺς εἶναι κ' αὐτὸς φ ε τ ἰ ζ ο.

Σώνουν αὐτὰ γιὰ τὸ νεοδημοτικισμό. Μὰ αὐθόρμητα μᾶς ἔρχεται τὸ σπρὸ τὸ νοῦ κάτι ἄλλο. "Αν κοιτάξουμε γύρω μας καλὰ, θὰ ἀρούμε ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους μας ποὺ γράφουν, παλιότερους καὶ πιὸ νέους, θὰ ἀρούμε μερικοὺς ποὺ σὰ νὰ μπορεῖς νὰ τοὺς κατατάξεις ἀνάμεσα στοὺς νεοδημοτικιστὲς. Καὶ γιὰ μιὰ στιγμὴ στέκομαστε καὶ συλλογιζόμαστε : ἀραγε, ὁ νεοδημοτικισμὸς νὰ τοὺς ἐπηρέασε, στὶς γλωσσικὲς τους γνῶμες, ἢ ὁ νεοδημοτικισμὸς νὰ ἐλέφοντάς τους, ἀνακαλύφτοντάς τους, χοῦμηξε κατὰ τὸ... φιάσκο τῆς θεωρίας τους; Γιατί, θὰ στοχαστῆκε, νὰ ἢ δικαίωσή μου, ἀκόμα κ' ἀνάμεσα σὲ σύγχρονους κόσμους λόγιους. Καί, μὰ τὴν πίστη μου ὁ ἄρχοκρμα μὲ στὶς γλωσσικὲς γνῶμες τῶν σύγχραφέων μας αὐτῶν ποὺ τὶς πραγματοποιὸν ξέβαρρα γράφοντάς τις, ὁραῖα πράγματα. Τοὺς κατευθύνει, λέν αὐτοί, τὸ μοιαστικό τους, π. χ., αἴστημα. "Ετσι, μ' αὐτὸ ὀδηγῆ, ἐνῶ πολὺ σωστὰ γράφουν γλῶσσα, γλῶσσας, ἔμως, παρ' ἄλλήα, γράφουν καθαρεύουσα, καθαρευούσης, ὅχι καθαρεύουσας, ποὺ εἶναι... ὅμουσα, λέει, αὐτὸ γιὰ τὴν αἰσθητική τους. Ἀπ' ἄλλους πάλι, σαραντάρηδες κ' ὑπερσαραντάρηδες λογοτέχνες, δὲ λείπουν ἀπ' τὴ δημοτική τους ἀλέξη, ἐπίθετα σὰ τὰ μ ο ν ὴ ρ ε ς, ἀ ν ω φ ε λ ἐ ς, τὰ κ ρ ι ν ὲ ς κλπ., κ' αὐτὰ ὄχι ὁπὸ τὴν ποίησή τους, μόνο ἀπὸ τὴν πεζογραφία τους. Μὰ, κάτι τέτοια, ὄν δὲν εἶναι γλυκανάλατοι καὶ ἐρμαφρόδιτοι ξελιγωμοὶ καὶ φιλησδοὶ σαυχάρετες, ποὺ τὶς γενιάει, γενικά, ἡ ἀφροντισιὰ γιὰ ἕνα ρυθμὸ ὁρισμένο ποὺ πρέπει νἄχει ἡ γλῶσσα μας; Γιατί, τὸ ξανελέμε, μπορεῖ νἆμαστε συγχρονισμένοι δημοτικιστὲς, καὶ σὰν τέτοιοι θὰ προσέξουμε πολὺ στὴ ζωντανὴ πραγματικότητα καὶ θὰ συμμορφωθοῦμε ἀνάλογα γιὰ τὴν κανονισμὸ τῆς γραφτῆς μας γλώσσας. Μὰ δὲ θὰ προχωρήσουμε ὡς τὸ σημεῖο ποὺ νὰ σκοντάψουμε ἀπὰ στὸ γενικὸ χαρακτήρα τῆς μιλούμενης ἀπὸ τὸ πανελλήνιο γλώσσας μας. Χρειάζεται, συνεπούμενα, δουλειὰ καὶ γνῶση συνθέτοντας τὶς δημιουργικὲς μας ἐργασίες, εἴτε μοχθώντας γύρω στὶς μεταφραστικές, γιὰ νὰ στρώσει ἡ γλῶσσα γιὰ καμμιὰ πενηνταριὰ χρόνια ὁμοιόμορφη καὶ νὰ λείψουν οἱ παραδιασμοὶ κ' ἡ ἀφυσικότητες ὅπὸ τυπικὸ τῆς. "Ἐτσι, μονάχα θὰ πείρουμε νὰ παραδέρνουμε αἰώνια καὶ μεῖς καὶ τὸ παιδιά μας μέσ' στοὺς τρεβηγμένους αὐτοὺς τόπους, πηγαίνοντας νὰ ἱκανοποιεῖ τὸ ἀγαρωτέμαι. Μὰ τὶ νὰ γίνει, ἀφοῦ αὐτὸ εἶναι τὸ δημοτικό; Θ' ἀφήσουμε τὸ φυσικὸ γιὰ νὰ πάρουμε τὸ πεθαμένο, ἢ τὸ κατασκεύασμα; Καὶ βέν τοὺς χορταίνει, λέει. τὸ μυημένος, καὶ θέλουν τὸ μεμυημένος ἀκέριο. Μὰ ἀπὸ ποῦμε, ἀναγκαιότητα, γιὰ τὸ Θεό; Τὸν ἀνοξιπλασιασμὸ σὲ μερικα . μπορεῖμε ἴσως, νὰ τὸν ἀφήσουμε. Μὰ γιὰ ποιὸ λόγο νὰ ποῦμε, π. χ., τεθλασμένος κ' ὄχι σ π ο ρ ο μ έ ν η (γραμμὴ στὴ γεωμετρία; Κι' ἀκόμα, γιὰ ποιὸ λόγο νὰ δεχτοῦμε τὸ μεμυημένος κ' ὄχι μυημένος, ποὺ τὸ λέμε καὶ ἔτσι καὶ τίποτε δὲ μᾶς μποδίζει νἀισταν θοῦμε ζεστὰ τὴ σημασία τῆς λέξης;

Δὲν ξέρω, μὰ μὲ κάτι τέτοια, ποὺ δὲν εἶναι λίγα, μὲ σπρώχνουνε σὲ συμπέρασμα, πὼς τοὺς ξεφεύγει ἡ αἴσθηση ἀπ' τὰ πράγματα, πὼς σὲ σκάρωμα τῆς γραμματικῆς τους ὁ νεοδημοτικιστὲς, νομίζω, πὼς μὲ τὶς ἐξαίρεσεις καὶ τὶς κόντρα ἐξαιρέσεις καὶ περιπλοκὲς μοιάχα τὸ παδὶ ποὺ δὲ λαθαίνουν ὅπ' ὄψη, πὼς γιὰ τὸ... καλὸ του θὰ ἐπιμάσαν τὴ γραμματική τους. Θὰ σταματήσω αὐτοῦ, σχετικὰ μὲ τὸ τυπικὸ τῆς γραμματικῆς τῶν νεοδημοτικιστῶν τελειώνοντας μὲ τὴν ἄποψή τους γιὰ τὴν ὀρθογραφία, ποὺ γι' αὐτοὺς τὸ τοιο ζήτημα σὰ νἆναι ἀνύπαρχτο. "Ετσι, γιὰ νὰ μὴν πολυλογοῦμε, τὸ παραθετικὰ — ὅτερος — ὅτατος τὸ δέχουνται αὐτοὐσια, ὅπως κ' ἡ γραμματικὴ τῆς ἀρχαιοκαθαρεύουσας καθὼς καὶ τὸ χρονικὸ ἀναδιπλασιασμό, τὸν θέλουν ἀκέριο. "Ἐτσι, λοιπόν, γράφουν, ὅπως ἡ καθαρεύουσα πονηρότερος καὶ ἱερότερος καὶ ἐνδοξότερος καὶ ἀντιμύστερος, ἀπὸ τὰ ὀργανομένος. Τὰ «φύσει καὶ θέσει», δηλαδὴ, μακρὰ φωνήεντα εἶναι... στὴν ἡμερήσια διαταγὴ μαζὶ μὲ τόσα ἄλλα τῆς.. ζωῆς γιὰ τοὺς νεοδημοτικιστὲς καὶ τὸν τονισμὸ ποὺ τοὺς εἶναι κ' αὐτὸς φ ε τ ἰ ζ ο.

Σώνουν αὐτὰ γιὰ τὸ νεοδημοτικισμό. Μὰ αὐθόρμητα μᾶς ἔρχεται τὸ σπρὸ τὸ νοῦ κάτι ἄλλο. "Αν κοιτάξουμε γύρω μας καλὰ, θὰ ἀρούμε ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους μας ποὺ γράφουν, παλιότερους καὶ πιὸ νέους, θὰ ἀρούμε μερικοὺς ποὺ σὰ νὰ μπορεῖς νὰ τοὺς κατατάξεις ἀνάμεσα στοὺς νεοδημοτικιστὲς. Καὶ γιὰ μιὰ στιγμὴ στέκομαστε καὶ συλλογιζόμαστε : ἀραγε, ὁ νεοδημοτικισμὸς νὰ τοὺς ἐπηρέασε, στὶς γλωσσικὲς τους γνῶμες, ἢ ὁ νεοδημοτικισμὸς νὰ ἐλέφοντάς τους, ἀνακαλύφτοντάς τους, χοῦμηξε κατὰ τὸ... φιάσκο τῆς θεωρίας τους; Γιατί, θὰ στοχαστῆκε, νὰ ἢ δικαίωσή μου, ἀκόμα κ' ἀνάμεσα σὲ σύγχρονους κόσμους λόγιους. Καί, μὰ τὴν πίστη μου ὁ ἄρχοκρμα μὲ στὶς γλωσσικὲς γνῶμες τῶν σύγχραφέων μας αὐτῶν ποὺ τὶς πραγματοποιὸν ξέβαρρα γράφοντάς τις, ὁραῖα πράγματα. Τοὺς κατευθύνει, λέν αὐτοί, τὸ μοιαστικό τους, π. χ., αἴστημα. "Ἐτσι, μ' αὐτὸ ὀδηγῆ, ἐνῶ πολὺ σωστὰ γράφουν γλῶσσα, γλῶσσας, ἔμως, παρ' ἄλλήα, γράφουν καθαρεύουσα, καθαρευούσης, ὅχι καθαρεύουσας, ποὺ εἶναι... ὅμουσα, λέει, αὐτὸ γιὰ τὴν αἰσθητική τους. Ἀπ' ἄλλους πάλι, σαραντάρηδες κ' ὑπερσαραντάρηδες λογοτέχνες, δὲ λείπουν ἀπ' τὴ δημοτική τους ἀλέξη, ἐπίθετα σὰ τὰ μ ο ν ὴ ρ ε ς, ἀ ν ω φ ε λ ἐ ς, τὰ κ ρ ι ν ὲ ς κλπ., κ' αὐτὰ ὄχι ὁπὸ τὴν ποίησή τους, μόνο ἀπὸ τὴν πεζογραφία τους. Μὰ, κάτι τέτοια, ὄν δὲν εἶναι γλυκανάλατοι καὶ ἐρμαφρόδιτοι ξελιγωμοὶ καὶ φιλησδοὶ σαυχάρετες, ποὺ τὶς γενιάει, γενικά, ἡ ἀφροντισιὰ γιὰ ἕνα ρυθμὸ ὁρισμένο ποὺ πρέπει νἄχει ἡ γλῶσσα μας; Γιατί, τὸ ξανελέμε, μπορεῖ νἆμαστε συγχρονισμένοι δημοτικιστὲς, καὶ σὰν τέτοιοι θὰ προσέξουμε πολὺ στὴ ζωντανὴ πραγματικότητα καὶ θὰ συμμορφωθοῦμε ἀνάλογα γιὰ τὴν κανονισμὸ τῆς γραφτῆς μας γλώσσας. Μὰ δὲ θὰ προχωρήσουμε ὡς τὸ σημεῖο ποὺ νὰ σκοντάψουμε ἀπὰ στὸ γενικὸ χαρακτήρα τῆς μιλούμενης ἀπὸ τὸ πανελλήνιο γλώσσας μας. Χρειάζεται, συνεπούμενα, δουλειὰ καὶ γνῶση συνθέτοντας τὶς δημιουργικὲς μας ἐργασίες, εἴτε μοχθώντας γύρω στὶς μεταφραστικές, γιὰ νὰ στρώσει ἡ γλῶσσα γιὰ καμμιὰ πενην

ΑΛΝΤΟΥΣ ΧΑΞΛΕΥ

ΚΟΝΤΡΑΠΟΥΝΤΟ

Μετάφραση απ' τ' Αγγλικά Σταύρου Στάγκου

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠ' ΤΟ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟ

Ὀπλίσθηκαν γιά νά προασπίσουν τήν κοινωνία ἀπ' τόν ὁμαδικό ἄνθρωπο, ἀπ' τόν ὄχλο. Ἀγωνίζονταν γιά τήν ἀναγνώριση τῆς φυσικῆς ὑπεροχῆς σ' ὅλες τίς σφαῖρες. Οἱ ἐγθροί πολλοί. Μά γιά νά προλάβεις καί ν' ποτρέψεις πρέπει νάσαι ὁπλισμένος. Ὅταν οἱ συμμορίτες πλησιάζουν, μπαίνεις σέ γραμμή μάχης καί ξιφουλκεῖς. (Ὁ Γουέμπλη εἶχε ἀδυναμία μὲ τά ξίφη. Ὅταν οἱ «Ἐλεύθεροι» του εἶχαν παρέλαση κι ὅταν ἔβγαζε λόγους, ἦταν πάντα γεμάτος σπαθιά, καί τό σπῆτι του κρυστοῦσε ἀπό πανοπλίες). Ὀργάνωση, πειθαρχία, δύναμη, πρῶτ' ἀπ' ὅλα. Ἡ μάχη δὲ μποροῦσε πιά νά βγεῖ πέρα μὲ τή νομιμοφροσύνη.

«Ἔκανα πέντε χρόνια βουλευτής»,ἔλεγε ὁ Γουέμπλη. «Ἀρκετά γιά νά πειοθῶ ὅτι δέ μπορεῖ στούς σημερινοὺς καιροὺς νά γίνει τίποτε μὲ τό Κοινοβούλιο. Εἶναι σάν νά θέλεις νά σβύσεις μιά πυρκαϊά μὲ τά λόγια. Ἡ Ἀγγλία θά σωθεῖ μόνο μὲ ἄμεση δράση. Ἄμα σωθεῖ, τότε ξαναρχίζουμε τό κοινοβούλιο. (Θά εἶναι. βέβαια, τό Κοινοβούλιο, τότε, κάτι πολύ διάφορο ἀπό τή σημερινή ἀστεία συλλογή τῶν πλουσίων αἰρετῶν τοῦ ὄχλου). Στό μεταξύ δὲ μένει παρά νά ἑτοιμαζόμαστε γιά τή μάχη. Μὲ τίς πολεμικές προετοιμασίες μπορεῖ νά κατακτήσουμε τήν εἰρήνη. Εἶναι ἡ μισή ἐλπίδα. Πιστέψατε μου, λόρδε Ἔνταρντ, δὲ βλέπω ἄλλη ἐλπίδα, οὔτε ὑπάρχει ἄλλη.

Στενοχωρημένος σάν ἀρκούδα μέσα σὲ λάκκο κυκλωμένο ἀπό σκύλους, ὁ λόρδος Ἔνταρντ περιτριγύριζε κατάδω κοὶ κατακεῖ, στρέφοντος τόν κορμό του πάνω στούς γοφούς του. «Μά δὲ μ' ἐνδιαφέρει ἡ πολ..» Ἤτανε πολὺ ἐρεθισμένος καί δέ μπόρεσε νά τελειώσει τή λέξη.

«Μά κοὶ ἀν ἀκόμη δέ σᾶς ἐνδιαφέρει ἡ πολιτική», συνέχιζε μὲ πειθώ ὁ Γουέμπλη. «πρέπει νά σᾶς ἐνδιαφέρει ἡ περιουσία σας, ἡ θέση σας. τό μέλλον τῆς οἰκογενείας σας. Μὴν ξεχνᾶτε ὅτι ὅλα αὐτά θά γίνουν συντρίμμια».

«Ναί, ἀλλά.. "Οχι..». Ὁ λόρδος Ἔνταρντ τάχανε. «Δέν.. δέν μ' ἐνδιαφέρει τό χρῆμα».

Κάποτε, πρίν ἀπό κάμποσα χρόνια, ἕνας συμβολαιογράφος ποὺ τοῦ χε ἀναθέσει τή διαχείριση τῆς περιουσίας του, ἦρθε στό μέγαρο (μολονότι ὁ λόρδος εἶχε παραγγείλει ρητά νά μήν τόν ἐνοχλήσουν ποτὲ γιά περιουσιακά "πτήματα!) νά συμβουλευθεῖ τόν πελάτη του πῶς νά τοποθετοῦσε ἕνα ποσό χρήματα. Κάπου ὀγδόντα χιλιάδες λίρες Ἔπρεπε νά διατεθοῦν κάπως. Ὁ λόρδος καταγινότανε μὲ τίς στοιχειώδεις ἐξισώσεις τῆς στατικῆς τῶν ζωντανῶν συστημάτων. Ὅταν τοῦ εἶπαν τόν ἀσήμαντο λόγο τῆς διακοπῆς του ἀπό τήν ἐργασία, ἔγινε ἀγνώριστος ἀπό θυμό, ὁ μαλακώτατος πάντα ἄνθρωπος. Ὁ κ. Φίγγις. θέμιος καί ἔμπιστος ἀληθινά ἀνθρωπος, ἤξαιρε ἀπό πρεηγούμενες συνοντήλιες ὅτι μποροῦσε νά κάνει ὅπως ἤθελε. Ἡ ὀργή τοῦ λόρδου αὐτή τή φορά τόνε πρόμαξε. Μὲ τόν ἀκράντητο θυμό του, ὁ γέρος ἔμοιαζε σά νά ξαναστοῦσε ἀπαθ'ιστικά στό φεουδαλικό παρελθόν του, σά νά θυμήθηκε ὅτι ἦταν Τανταμάουντ ποὺ μίλοῦσε σ' ἕνα δοῦλο του. Εἶχε δώσει διαταγές. δέν ὑπάκουαν, καί τοῦ νοιλυοῦσαν τή μονοξεία ἀδικαιολόγητα. Ἀνυπόφορο. Ἄν ξαναγινόταν αὐτό, θάδινε τίς ὑποθέσεις του σ' ἄλλο πληρεξούσιο. Καί μ' αὐτή τήν ἀπειλή ἀποχωρέτησε τόν κ. Φίγγις χωρίς περισσότερα λόγια.

«Δέν ἐνδιαφέρουμαι γιά τά λεφτά», ξανάειπε τώρα. Ὁ "Ιλλιτζ, ποὺ εἶχε πλησιάσει καί περιφερότανε σιμά, περμένοντας εὐκαιρία νά μίλαγε τοῦ γέρου, ἄκουσε τήν ἀπάντησή του καί ξέσπασε σέ γέλια μέσα του. «Αὐτοί οἱ πλούσιοι», σκεπτότανε. 'Ὁλοι τους ἴδιοι εἶναι».

«Ἀλλά, ἄν ὄχι γιά σᾶς», ἐπέμενε ὁ Γουέμπλη πιάνοντας ἄλλο σημεῖο, «γιά τόν πολιτισμό, γιά τήν πρόοδο».

Ὁ λόρδος Ἔνταρντ ἀνατινάχτηκε ἀκούοντας τίς λέξεις. Σά σκανδάλη ἀμόλησεν ἐντός του ἕνα ρέμα ὀρμῆς. «Πρόοδος!», ἀντιλάλησε κι ἄλλαξε ὄψος. μιλοῦσε μὲ πεποίθηση πιά. «Πρόοδος. Πολιτισμός. Σεῖς οἱ πολιτικάντηδες ὅλο γιά πρόοδο καί πολιτισμό μιλάτε. Σά νά πρόκειται νά βαστάξει στό δημενές ἡ πρόοδος. Ἐπάπειρον. Περισσότερα αὐτοκίνητα, περισσότερη τεκνογονία, περισσότερη τροφή, περισσότερη ρεκλάμα, περισσότερο χρῆμα, περισσότερα τά πάντα, διά παντός. Καλό θά κάνατε νά πάρετε λίγα μαθήματα στό θέμα μου. Φυσιολογική βιολογία. Πρόοδος, ἀλήθεια! Τί σκέπτεσθε νά κάνετε μὲ τό φῶσφορο, ἐπί παραδείγματι;» Ἡ ἐρώτησή του ἤτανε προυσιακή κατηγορία.

«Μά αὐτά εἶναι ἐντελῶς ἄσχετα μὲ τό ζήτημα», εἶπε ὁ Γουέμπλη ἀνυπόμονα.

«Ἀπ' ἐναντίας», ἀποκρίθηκε ὁ λόρδος "Ἐνταρντ, «εἶναι τό μόνο ζήτημα». Μιλοῦσε δυνατά κι αὐστηρά. Μιλοῦσε μ' ἀσυνήθιστη συνοχή! Ὁ φώσφοος θαρεῖς καί τόν εἶχε κάνει ἄλλο ἄνθρωπο. Ἀντί νά στενοχωριέται, στενοχωροῦσε τώρα. «Μὲ τήν ἐνστατική καλλιέργειά σας». συνέχισε, «στραγγίγατε τό φώσφορο τῆς γῆς. Κοντά ἔνα τοῖς ἑκατό τό χρόνο. "Επειτα, καί ὁ τρόπος ποὺ σπαταλᾶτε ἑκατοντάδες χιλιάδες τόννους φοσφορικό πεντοξείδιο μὲ τοὺς ὀχετοὺς σας! Τό ρίχνετε στή θάλασσα. Καί τό λέτε αὐτό πρόοδο, αὐτό τό σύστημα τῶν ὀχετῶν!» Μιλοῦσε περιφρονητικά. «"Ἐπρεπε νά τό ξανοβάζετε ἐκεῖ ἀπ' ὅπου ἔρχεται. Στή γῆ. Στή γῆ. βέβαια»

«Μά ἐγώ δὲν ἔχω νά κάνω τίποτε μ' ὅλα αὐτά», διαμαρτυρόταν ὁ Γουέμπλη.

«"Ἐπρεπε νά χεις ὅμως», ἀποκρίθηκε μὲ αὐστηρότητα ὁ λόρδος. «Αὐτό γίνεται μὲ σᾶς τοὺς πολιτικούς. Δὲν σᾶς ἐνδιαφέρουν τά σοβαρά ζητήματα. Μιλᾶτε γιά πρόοδο, ψήφους καί μπολσεβικισμό. ἐνῶ ἀφίνετε νά σπαταλεύονται χιλιάδες τόννοι φωσφορικό πεντοξείδιο. Ἡ. λιθιότης. ἐγκλημα, δὲν ξαίρω κι ἐγώ τί ἄλλο... Εἶναι σά νά ἀδετε τῶν οἰκιῶν ὑμῶν ἐμπηταμένων». Εἶδε τό Γουέμπλη ποὺ πήγαινε ν' ἀπαντήσει καί βιάστηκε νά προλάβει τήν ἀντίρρησή του. «Τό δίχως ἄλλο», εἶπε. «νομίζετε ὅτι θά μπορεῖτε ν' ἀντισταθμίσετε τήν ἀπώλεια μὲ τίς κουτσουλιές τῶν γλάρων. Τί θά κάνετε, δηλαδή, ὅταν καί ἐκεῖνα τ' ἀποθέματα ἐξαντληθοῦν;» Τόν κόλλησε στόν τοῖχο τό Γουέμπλη! «Τί θά κάνετε τότε; Σέ διακόσια περίπου χρόνια θά χουνε λείψει κι αὐτά. Θαρεῖτε ὅτι εἶμαστε προοδευτικοί ἐπειδή ζοῦμε τρώγοντας τά κεφάλαιά μας. "Αλατα, κάρβουνα, πετρέλαια, νίτρο, τά σπαταλᾶτε ὅλα. Αὐτῆ εἶναι ἡ πολιτική σας. Καί ἐν τῷ μεταξύ γυροβολᾶτε παντοῦ ἀγορεύοντας γιά ἀναναστάτες, νά μᾶς τρομοκρατᾶτε».

«Μὲ στό δίκιο», ἔπαε ὁ Γουέμπλη μισοθυμωμένα, μισοαστεία, «ὁ φώσφορός σας μπορεῖ νά περιμένει ἐπιτέλους. Αὐτός, ὅμως, ὁ ἄλλος κίνδυνος ἐπικρέμαται. Θέλετε πολιτική καί σοσιαλιστική ἀπανάσταση!»

«Θά περιορίσει τόν πληθυσμό, θά βάλει χαλινό στήν παραγωγή;» ρώτησε ὁ λόρδος.

«Βέβαια».

«Τότε, λοιπόν, κι ἐγώ ὁρισμένως τή θέλω τέτοια ἀπανάσταση». Ὁ γέρος σκεπτότανε γεωλογικά καί δέ φοβότανε τά λογικα συμπεράσματα. «Ὁ ρισμένως». Ὁ "Ιλλιτζ μὲ τό ζόρι κρατοῦσε τά γέλια του.

«Καλά, ἄν αὐτή ἡ ἄποψή σας..» ἄρχισε νά λέγει ὁ Γουέμπλη, ἀλλά ὁ λόρδος τόν παραπῆρε πάλι.

«Τό μόνο ἀποτέλεσμα τῆς προόδου σας», εἶπε, «θά εἶναι ὅτι σέ λίγα χρόνια θά ξεσπάσει μιά πραγματική ἀπανάστοση, μιά φυσική, ζωϊκή ἀπανάσταση».

Ὁ Γουέμπλη σήκωσε τούς ὤμους του. «Παλίμπιοις, ξαναμαραμένος γέρος», εἶπε μέσα του, καί φωναχτά, «παράλληλες εὐθεῖες δὲν συναντῶνται ποτέ. λόρδε "Ἐνταρντ. Θά μοῦ ἐπιτρέψετε νά σάς ἀποχαιρετήσω». Ἔφυγε.

Μετά ἕνα λεπτό, ὁ γέρος καί ὁ βοηθός του ἀποχωρούσαν ἀπό τά θριαμβικά σκαλιά, πέρα στόν ξεμονοχιασμένο δικό τους κόσμο.

«Τί ἀνακούφιση!», ἔλεγε ὁ λόρδος "Ἐνταρντ, καθώς ἀνοιγε τήν πόρτα τοῦ ἐργαστηρίου του. Ρούφηξε ἄπληστα τήν ἀλαφριά μυρωδιά ποὺ ἀνάδινε τό καθαρό οἰνόπνευμα τῆς γυάλας ὅπου φυλαγότανε τά εἴδη γιά τά πειράματά του. «Αὐτές οἱ δεξιώσεις! Εὐχαριστιέται κανείς ἀπ' σφοντας στήν ἐπιστήμη. Ὡστόσο ἡ μουσική ἤταν ἀληθινά...» Ἀναρθρος ὁ θαυμασμός του.

Ὁ "Ιλλιτζ ἀνασήκωσε τούς ὤμους του. «Δεξιώσεις, μουσική, ἐπιστήμη — παραλλαγές ἁπλές γιά δσους ἔχουν τόν καιρό τους». Γέλασε πικρά.

Ὁ "Ιλλιτζ φθονοῦσε τίς ἀρετές τῶν πλουσίων πιό πολύ ἀπό τά βίτσια τους. "Ὅλα τά ὀλιγώτερο ἑνάρετα προϊόντα τοῦ πλούτου, μαζί μὲ τήν ἀνεξαρτησία τήν οἰκονομική, μπορεῖ νά τά συχωρέσει κανείς, ἴσα — ἴσα ἐπειδή εἶναι ἀνυπόληπτα. Ἀλλά ἡ ἀνδιοπέλεια, ὁ διανοητικισμός, ἡ ἀγνότη, ἡ καλαισθησία — αὐτές ὅλες εἶναι ἀξιοθαύμαστες ἀρετές, γι' αὐτό τίς ἀποστοεφότανε πιό πολύ. Γιά τόν "Ιλλιτζ οἱ ἀρετές αὐτές ἤταν μοιραῖα προϊόντα τοῦ πλούτου, ὅπως ἡ οἰνοποσία καί τό πρόγευμα στίς ἔνδεκα τό πρωΐ.

«Αὐτοί οἱ πλούσιοι», ἔλεγε, παραπονιάρικα, «προσφέρουν ὁ ἕνας στόν ἄλλονε στεφάνια ἀπ' τή μεγάλη ἀντιδοτέλεια, δηλαδή, ἐπειδή ἔχουν ἀρκετά ὥστε νά ζοῦν χωρίς νά δουλεύουν καί χωρίς νά ἐνδιαφέρουνται γιά.. χρήματα. "Ενα, λοιπόν, στεφάνι ποὺ δέν τοὺς ἐνδιαφέρει τό χρῆμα. "Επειτα ἄλλο στεφάνι. ἐπειδή μποροῦν ν' ἀποκρούσουν ἕνα φιλοδώρημα. Κι ἕνα ἀκόμη, ἐπειδή ἔχουν ἀρκετά χρήματα νά μορφώνουνται. Καί ἀκόμη ἕνα ποὺ ἔχουν καιρό νά κατοῦνουνται μὲ τήν τέχνη, νά διαβάζουν βιβλία καί νά κάνουν κατεργασμένο μακρόσυρτο ἔρωτα».

Ἡ διοικεδαστική συμπάθεια ποὺ αἰσθανότον γιά τό λόρδο "Ἐνταρντ μετριαζοτον καί θόλωνε ἀπό μιά ἀστοσμάτητη ἀνηψυχία ὅτι δλες οἱ πνευματικές καί ἠθικές ἀρετές τοῦ γέρου, ὅλες οἱ γουστόζικες ἀναποδιές καί οἱ ἰδιοτροπίες του βασίζονταν στό σιφάνδαλο τοῦ παρά πούχε φυλογμένο στίς τράπεζες. Χωσὶς ἐκεῖνα τά αἱετρηα ποσά, οἱ ἀρετές του δέ θά εἴχαν ὑπόσταση. Καί ἡ ἐνδόμυχη αὐτή ἀποδοκιμασία γινότανε ὀξύτερη, ὅταν ἄκουγε νά ἐπαινοῦν τό λόρδο "Ἐνταρντ, νά τόν θαυμάζουν ἡ καί νά τόν περιγελοῦν. Νά τόν περιγελᾶ, νά τόν θαυμάζει ἐπιτρεπότανε μόνο σ' αὐτόν, γιατί αὐτός μόνο καταλάβαινε καί μποροῦσε νά συχωρέσει. Οἱ ἄλλοι δὲ μποροῦσαν οὔτε νά νοιώσουν ὅτι ὑπῆρχε τίποτε γιά συχώρεση. Ὁ "Ιλλιτζ ἤτανε πάντα πρόθυμος νά τοὺς πληροφορήσει.

«Ἄν ὁ γέρος δὲν ἤταν ἀπόγονος πλουσίων», θάλεγε σ' ὅσους ὑμνοῦσαν ἢ θαύμαζαν, «θάτανε σὲ κανένα ἐργοστάσιο, ἢ σὲ κανένα ἄσυλο ἠλιθιοκατεργαρέων».

Καὶ ὅμως τὸν ἀγαποῦσε μὲ τὴν καρδιά τοῦ τὸ γέρο, θαύμαζε τά ταλέντα του καί τό χαραχτήρα του. Ὁ κόσμος ὡστόσο μποροῦσε νά να δικαιολογημένος ποὺ δὲν τὸ καταλάβαινε. "Οταν γινόταν λόγος γιά τὸ βοηθὸ τοῦ λόρδου "Ἐνταρντ, «ἀντιπαθητικός» ἔλεγαν.

Καὶ τοῦ γέρου ἀκόμη δὲν τοῦ χάριζε κάστανα. "Ἀμα καμμιά φορά τολμοῦσε νά πεῖ τίποτε περὶ ψυχῆς (ἐπειδὴ ὁ λόρδος "Ἐνταρντ εἶχε πάθος — ἀδιάντροπο καὶ πορνικὸ τόλεγε ὁ βοηθός του — μὲ τὴν ἰδεαλιστικὴ μεταφυσική), ὁ "Ιλλιτζ τοῦ ριχνότανε μονομιᾶς κορνιζδεύοντας τὴ φιλοσοφία καὶ τὴ θρησκεία. Ἡ παραμικρότερη ἐκδήλωση ἀντιπάθειας γιά τοὺς σκληροτράχηλους ἀνθρώπους τῆς δουλειάς, ἡ ἀδιαφορίας γιά τά ὑλικά συμφέροντα, εἴτε συμπάθειας γιά τοὺς φτωχοὺς προκαλοῦσε πάντα ἄμεσο ὑπαινιγμό, μακρυνό, εἶναι ἀλήθεια, καὶ σκεπασμένο λίγο — πολύ, ἀλλά πάντα σαρκαστικό ἀπὸ μέρους τοῦ "Ιλλιτζ γιά τὰ ἑκατομμύρια τῶν Τανταμάουντς. "Ηταν φορὲς (καὶ τώρα ἤταν μιά ἀπ' αὐτές, χάρη στὸ γλύστρημα στὶς σκάλες, στὴν περιφρόνηση τοῦ στρατηγοῦ κλπ.) ποὺ καὶ ἕνας ἀθῶος λόγος γιά τὴν ἐπιστήμη, προκαλοῦσε τὸ εἰρωνικό του σχό. λιο. Ὁ "Ιλλιτζ ἤταν ἐνθουσιασμένος μὲ τὴ βιολογία. Σάν πολίτης, ὅμως, μὲ συνείδηση, ἤταν ὑποχρεωμένος νά παραδεχτεῖ ὅτι ἡ καθαρὴ ἐπιστήμη, ὅπως καὶ ἡ καλαισθησία, ὁ βαρυεστημός καὶ ὁ πλατωνικὸς ἔρωτας, εἶναι προϊόντα τοῦ πλούτου καὶ τῆς ἄνεσης. Δὲ φοβότανε τὴ λογική, οὔτε δυσκολεύοτανε νά εἰρωνεύεται ἀκόμη καὶ τὸ εἴδωλό του.

«Χρῆμα νά πληρώνεις», ξανάλεγε. «Αὐτὸ εἶναι τὸ πάνω».

Στὰ μάτια τοῦ βοηθοῦ του ὁ γέρος ἔμοιαζε σάν ἔνοχος. Οἱ ὑπαινιγμοί του τὸν στενοχωροῦσανε. Προσπάθησε ν' ἀλλάξει θέμα. «Τί γίνονται τά βατραχοέμβρυα;» ρώτησε.«Τά ἀσύμμετρα». Εἶχανε μιά ράτσα βατραχάκιες, βγαλμένα ἀπὸ αὐγιά ποὺ τά βάσταξαν πολὺ ζεστά ἀπ' τὴ μιά μεριά καὶ πολὺ κρύα ἀπ' τὴν ἄλλη. Πῆγε κατὰ τὴ γυάλα δ. που τά εἴχανε. Ὁ "Ιλλιτζ τὸν ἀκολούθησε.

«Ἀσύμμετρα βατραχοέμβρυα!» ξανάπε. «Ἀσύμμετρα βατραχοέμβρυα! Τί ροφυσόρισμα! Σά νά παίξεις Μπάχ μὲ φλάουτο, ἢ σά νά γλωσσίξεις κρασί». Θυμήθηκε τὸν ἀθερφό του τὸν Τόμ, ποὺ χε ἀδύνατα πνευμόνια καὶ δούλευε σ' ἕνα ἐργοστάσιο αὐτοκινήτων στὸ Μάντσεστερ. Θημήθηκε τῆς μάνας του τά ζαρωμένα χέρια ἀπ' τὶς σόδες τῆς πλύσης. «Ἀσύμμετρα βατραχοέμβρυα!» ξανάπε καὶ γέλασε σκληρά.

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΟ ΕΡΧΟΜΕΝΟ)

ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗΣ Α.Ε.

ΔΙΕΘΝΕΣ ΤΜΗΜΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΥ ΒΙΒΛΙΟΓΡ. ΓΥ. ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ

Ι. ΓΙΑΝΝΟΥΤΣΟΥ: Ὁ ναός τῆς Μονῆς τοῦ Ὁσίου Λουκᾶ, 8ον, σελ. 66	Δρχ.	40.–
Κ. ΠΡΑΣΣΑ: Ἱστορίαι Ἀλεξανδριναί, 8ον, σελ. 30	»	20.–
Ε. Λ. ΠΕΤΡΑΚΙ: Ἀντίλαλοι, ἀπό τὸ Θεῖον δράμα, 8ον, σελ. 181	»	50.–
Γ. Δ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΑΚΗ: Ὑποσύνειδος, τὸ αἴνιγμα τοῦ ἀνθρώπου, 8ον, σελ. 101	»	25.–
Ν. ΚΑΠΙΤΣΟΓΛΟΥ: Ὁ μικρὸς φαλαγγίτης, 8ον, σελ. 63	»	10.–
Γ. Π. ΚΕΦΑΛΑ: Ἡ διαθερμία ἐν τῇ στοματολογίᾳ, 8ον, σελ. 94	»	150.–
Κ. ΜΑΚΡΗ: Ὁ ζωγράφος Θεόφιλος στὸ Πῆλιο, 8ον, σελ. 52	»	50.–
ΛΕΒΙΔΗ ΓΙΟΛΑΝΤΑΣ: Χρυσὲς ὧρες, παιδικὸν διήγημα, 8ον, σελ. 51	»	40.–
ΧΑΒΕΛΟΚ ΕΛΛΙΣ: Σεξουαλικὴ μύησις καὶ ἐγκράτεια, 8ον, σελ. 72	»	20.–
Κ. ΔΗΜΑΡΑ: Βίος Διονυσίου τοῦ ἐκ Φουρνᾶ	»	40.–
Λ. ΠΗΝΙΑΤΟΓΛΟΥ: Τὸ πρωτεῖον τῆς οἰκογενείας, 8ον, σελ. 235	»	200.–
ΠΑΝΤ. ΒΑΒΟΥΛΕ: Ὁ ὁμιλητής, 8ον, σελ. 134	»	60.–
Ι. Θ. ΣΩΜΜΑΡΙΤΑ: Στοιχεῖα λειτουργικῆς, 8ον, σελ. 133	»	25.–
Γ. Π. ΚΕΦΑΛΑ: Αἱ θερμαντικαὶ ἀκτῖνες ἐν τῇ στοματολογίᾳ, 8ον, σελ. 40	»	50.–
Γ. Π. ΚΕΦΑΛΑ: Αἱ ὑπερώδεις ἀκτῖνες ἐν τῇ στοματολογίᾳ, 8ον, σελ. 97	»	150.–
ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ: ἔτος Ε΄, τεῦχ. Δ΄ (1939)	»	25.–
ΔΗΜ. ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ: Ἡ Αἰδηψός, 8ον, σελ. 67	»	80.–
Κ. ΚΑΛΑΝΤΖΗ: Μεγάλες μορφές: Ὁ Μεθώνης Γρηγόριος Παπαθεοδώρου 1770–1825. 8ον, σελ. 40	»	20.–
ΕΜΜ. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ: Ὁ πυρπολητὴς Κανάρης, βιογραφία, 8ον, σελ. 158	»	60.–
ΦΡΟΥΔ: Περὶ πολέμου καὶ θανάτου, 8ον, σελ. 28	»	15.–
Β. ΡΟΥΣΣΟΥ: Ἥρωες τοῦ Χριστιανισμοῦ, 8ον, σελ. 263	»	40.–
ΔΕΣΠ. ΠΑΣΧΑΛΙΔΟΥ: Παραμύθια, 8ον, σελ. 76	»	50.–

ΔΑΝΕΙΣΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Μὲ 25 δραχμὰς τὸν μῆνα ἔχετε εἰς τὴν διάθεσίν σας τὰ καλλίτερα βιβλία εἰς ὅλας τὰς γλώσσας. ΕΙΔΙΚΟΣ ΚΛΙΒΑΝΟΣ, ὁ μόνος ἐν Ἑλλάδι, ἐξασφαλίζει ἀπόλυτον καθαριότητα.

ΤΜΗΜΑ ΞΕΝΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

Συνεχὴς παραλαβὴ παντὸς νεοεκδιδομένου ΓΑΛΛΙΚΟΥ — ΑΓΓΛΙΚΟΥ — ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΥ βιβλίου.

ΓΕΝΙΚΟΙ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ὅλων τῶν Ἰταλικῶν Ἐκδοτικῶν Οἴκων. Παρελήφθησαν Ἰταλικὰ βιβλία: ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ—ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΑ—ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ—ΤΕΧΝΙΚΑ.

Η ΖΩΗ ΤΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ

ΟΙ ΓΑΛΛΟΙ ΕΚΔΟΤΕΣ

Σ' ἄλλη σελίδα οἱ ἀναγνῶστες μας θά ἀρόσουν γνῶμες τῶν Ἀθηναίων ἐκδοτῶν καὶ βιβλιοπωλῶν σχετικὰ μὲ τὴν κίνηση τοῦ ἑλληνικοῦ βιβλίου. Δημοσιεύουμε ἐδῶ τίς συνεντεύξεις μιᾶς συνεργάτριας γαλλικοῦ περιοδικοῦ μὲ μερικοὺς Παριζιάνους ἐκδότες καὶ βιβλιοπώλες σχετικὰ μὲ τὴν κίνηση τοῦ γαλλικοῦ βιβλίου στὴν ἐμπόλεμη Γαλλία.

Πήγαμε νὰ ρωτήσουμε μερικοὺς Παριζιάνους ἐκδότες καὶ βιβλιοπώλες· ἀν μετὰ τὸ σταμάτημα τῆς δουλειάς τους ἐξοντίας τοῦ πολέμου, τὸ κοινὸ ξανάρχισε ν' ἀνοίγει τίς πόρτες τῶν καταστημάτων τους γιὰ ν' ζητάει τὸ «τελευταῖο βιβλίο». Ἡ ἀπάντηση τους ἤτανε καθαρὴ καὶ ξάστερη: τὸ ἐμπόριο τοῦ βιβλίου ξανάρχισε νὰ παίρνει «τ' ἀπάνω—κάτω, γιὰ ἄλλα σίγουρα.

Ἐπισκεφτήκαμε πρῶτο τὸ βιβλιοπωλεῖο «Γκρὰν Μων».

—Βέβαια ἀγοράζουν λιγωτερο τωρα, παρὰ πρὶν ἀπ' τὸν πόλεμο—μᾶς λέει ἡ διευθύντρια—ἀλλὰ διαβάζουν ἐξίσου πολύ (1) Κι' αὐτα που διαβαζουν τώρα εἶναι πιὸ ἐκλεκτὰ ἀπο πρὶν. Οἱ πελάτες μας ζητοῦν νὰ διαβάσουν—ἢ ν' ἀγοράσουν—βιβλία ποὺ νὰ τοὺς χαρίσουν τὸ συνοχόσημα τῆς φυγῆς μακρυὰ ἀπ' τὸν φρικτὸ αὐτὸν πόλεμο. Διαβάζουν δύσκολα βιβλία. Ἀφαιρεμένα. Σχεδὸν ὅλοι διαβάζουν Βελερὶ, Κλωντέλ, Ζίντ. Ὁ Προυστ σημειώνει τεράστιαν ἐπιτυχία. «Τί τὰ θέλετε—μου, λένε οἱ ἀναγνῶστες μας—τώρα ἔχουμε τὸν πόλεμο.

—Κι' ἡ ποίηση;

—Ἡ ποίηση δέδεικε δὲν ξανογύρισε στὰ προπολεμικὰ ἐπίπεδά της. Ὡστόσο, ἀνάμεσα στοὺς στρατιῶτες ἔχουμε μιὰ πελατεία ποὺ δὲν διατάξει νὰ πληρώνει μὲ μεγάλες, τιμὲς μερικοὺς ἐνλωστοὺς συγγραφεῖς. Ἐδῶ φαίνονται ὅτι ὁ εὐνοούμενος εἶναι ὁ Πασκάλ. "Ἐχω πουλήσει μιὰ ἀπίστευτη ποσότητα «Σκέψεων» του σ' αὐτοὺς ποὺ ἔφυγαν γιὰ τὸ μέτωπο.

☘

Βιβλιοπωλεῖο «Στὸν» στὴ δεξιὰ ὄχτη.

—Πουλοῦμε, βέβαια, λιγώτ ρα βιβλία παρὰ πρὶν τὸν πόλεμο, μᾶς λέει ὁ δι.ιθ τ ς κλαα ποὺ περισσότερα ἀπ' τὸν περασμὸ ο ιηνα Καὶ τὰ βιβλία ποὺ πουλοῦμε εἶναι ἀπ' τὰ πιὸ ἐσοιρετα. Τὸ «Ἡμερολόγιο» τοῦ Ζίντ ζητιέται ἀπ ὅλους καὶ πάντα. Βέβαια, ὑπάρχουν πολλοὶ στρατιῶτες ποὺ δὲν ἔχουν οὔτε τὸν καιρὸ, οὔτε τὴ μόρφωση, γιὰ νὰ δοῦν κάτι περισσότερο στὸ βιβλίο ἀπὸ μιὰ ἁπλὴ διασκέδαση καὶ μᾶς ζητοῦν ἀστυνομικὰ μυθιστορήματα ἢ ἔργα τοῦ Τριστὰν Μπερνὰρ καὶ τοῦ Ἀλφόνς Ἀλλαί. Θέ μου!... τί ἐπιτυχία σημειώνει αὐτὴ τὴν ἐποχὴ ὁ Ἀλφόνς Ἀλλαί.

— Καὶ τὰ πολεμικὰ βιβλία; Ὁ Ντορζελὲς; ὁ Μπαρμπιτοῦς;

—Ἀ!... δὲν τοὺς προτιμοῦν καθόλου. Αὐτὸς ποὺ ἔχει ἀνάγκα μεγάλη ἐπιτυχίε εἶναι ὁ Μωρουὰ μὲ τὶς «Σιωπὲς τοῦ συνταγματάρχη Μπράμπλη καὶ τοὺς «Λόγους τοῦ Ο' Γκράντυ», γιατὶ αὐτὰ τὰ βιβλία εἶνε πνευματόδη. Ἀλλὰ σᾶς τὸ ἐπαναλαμβάνω: τὰ σοβαρὰ βιβλία σημειώνουν τὴ μεγαλύτερη ἐπιτυχία. Δὲν θὰ μπορεύσατε νὰ πιστέψετε πόσους Πεγκὸ πουλοῦμε.

☘

—Εἶναι ἀπίστευτο—μᾶς λέει ἡ Ἀδριανὴ Μονινιέ, διευθύντρια τοῦ «Σπιτιοῦ τῶν φίλων τοῦ Βιβλίου»—ὁ πόλεμος σκότωσε τὴν ἀλαφρότητα. Ὅλος ὁ κόσμος θέλει νὰ σκεφτεῖ, νὰ στοχαστεῖ.

«Οἱ πελάτες μου κι' οἱ πελάτισσές μου μοῦ λένε στερεότυπα: «Δῶστε μας σοβαρὰ πράγματα. Τὸ φυχολογικὸ βιβλίο ἔχει ἀναλόγως μικρότερη κατανάλωση παρὰ πρὶν τὸν πόλεμο. Ἀντίθετα ζητοῦν ἀποστάσπουστα Βαλερὶ, Κλωντὲλ, Ζιρωντοὺ. "Οσο γιὰ τὸ «Ἡμερολόγιο» τοῦ Ζίντ, πιστεύω πὼς αὐτὸ τὸ βιβλίο εἶναι ἡ μεγαλύτερη ἐπιτυχία τῆς ἐποχῆς.

—Κι' οἱ στρατιῶτες;

—Γι' αὐτοὺς ἀγοράζουν πολλοὺς κλασσικοὺς σὲ φτηνὲς ἐκδόσεις. Ἐμεῖς δὲ ὀργανώσαμε ἕνα σύστημα ἀνάγνωσης μὲ συνδρομές, ποὺ προσδίδει περίφημα. Δυστυχῶς τὰ ταχυδρομικὰ εἶνε ὑπέρογκα. Ἐλπίζουμε νὰ διορθωθεῖ αὐτὸ τὸ κακό.

☘

Ἡ ἔρευνα αὐτὴ στράφηκε γύρω στοὺς Παριζιάνους ἐκδότες καὶ βιβλιοπώλες. Ἀλλὰ κατὰ γενικὴ ἀκολογία, ἡ πούλιση στὸ Παρίσι εἶναι κατὰ πολὺ κατώτερη ἀπ' ὅ,τι στὴν ἐπαρχία. Σχετικὰ ὁ διευθυντὴς τοῦ βιβλιοπωλείου «Στὸν» μᾶς εἶπε:

—Τῶρα καὶ τρεῖς ἑβδομάδες ἡ πούλιση ἀνέβηκε τρομακτικά. Σκεφτεῖτε πὼς ἂν ἡ ἀνοδος αὐτὴ συνεχιστεῖ θὰ δώσει ἀρκετοὺς ἀνάμεσα κ' ἀπ' τοὺς προπολεμικοὺς μεγαλύτερους, ὄχι μόνο στὴ γαλλικὴ ἐπαρχία,

ΜΟΝΑΞΙΑ

Στὴ μάταιη τούτη ζήση, τὴ στρυφνή,
ποὺ τῆς Κακίας τὸ γνῶτο τὴ φλομώνει,
μᾶς λησμονοῦν κι' ἀδέρφια καὶ γονιοί,
κι' εἴμαστε τόσο μόνοι, τόσο μόνοι!

Κι' ἂν κάποτ' ἕνας φίλος μᾶς πονεῖ,
καὶ τρυφερὰ τὸ στῆθος μας σιμώνει,
φτάνει μιὰ συφορά μας, νὰ φανεῖ
πώς πάλι εἴμαστε μόνοι, πόσο μόνοι!

Καλύτερα ὅμως ἔτσι. Ἀπὸ δικούς,
φίλους κι' ὀχτροὺς ἀντάμα, ξεχασμένοι,
πλάθουμε κάποιους κόσμους μυστικούς,

ποὺ ἡ Καλωσύνη ἀνάλαφρα ἀνασαίνει.
Κατὶ τὴ ζωή, στὴν πεῖρα ὡς προχωροῦμε,
μιὰ ὑπέρτατη ψυχὴ πᾶμε νὰ βροῦμε...

ΕΡΩΤΙΚΟ

Κι' ὅταν τὰ χείλη σου ἐστρεφες σὲ μένα,
κι' ἐγὼ σοῦ τὰ ρουφοῦσα ἡδονικά,
καὶ τὰ κορμιά μας, φλόγες γινομένα,
σπαρτάριζαν στὸν πόθο, νευρικά,

Καὶ τὰ μαλλιά σου, κρίκους γυρισμένα,
καθὼς τὰ φημισμένα ἐφηβικά,
θάλλοντας μπρὸς σὲ μένα, μυρωμένα,
μοῦ ἐρέθιζαν τὴν ὄσφηση γλυκά,

Ἂν μὲ ρωτοῦσε κάποιος, τ' εἶναι κεῖνο
ποὺ θάθελα, ἂν μπορεῖ, νὰ μοῦ δοθεῖ,
ποὺ τὴν καρδιά μου ἀκέρια νὰ τοῦ δίνω,

Καὶ νὰ ποθῶ μ' ὅ,τι ἔχω πιὸ βαθύ,
θάκραζα μὲς τὸ τόσο μου μεθύσι:
"Ω! νάντανε, ἡ αὐγὴ νὰ μὴ ροδίσει!

ΚΟΥΛΗΣ ΑΛΕΠΗΣ

ΛΥΣΗ

Ὅλα ἕνα-γύρω γίνηκαν κάθώς
μιὰ θλίψη νὰ τὰ τύλιξε θανάτου'
κι' εἶναι ἡ ψυχή μου πούσβησεν ἀνθὸς
προτοῦ γευτεῖ καὶ ζήσει τ' ἀρωμά του!

Φύγαν οἱ φίλοι, χάθηκε ἡ στοργή
κι' ἀλλοίμονο σ' αὐτοὺς ποὺ ζοῦνε δίχως,
τὴν κάθε τους νὰ δύναται πληγή
νὰ κλείσει ὁ στίχος!

ΝΙΚΟΣ ΓΡΥΠΑΡΗΣ

ΣΤΟ ΠΕΛΑΓΟ

Σὰν κάποια Πηνελόπη καθισμένη,
παθητικὰ στὸ ὑφάδι, τὸ πανί μου
ὑφαίνω, καὶ ξεφαίνω τὴ ζωή μου
σὲ πίστη ποὺ Ὀδυσσέα δὲν προσμένει...

Κι' ἀπάνω πού ἁπλώνω τ' ὄνειρό μου:
τὰ σχέδια ποὺ κεντάω γιὰ μιὰ Τροία,
γιὰ μακρυνὸ ταξίδι... Τρικυμία
σ' ὠκεανὸ ξανοίγω τὸν καιρό μου...

Χάνεται κεῖ, πνιγμένη, ἡ κάθε γνώση,
τὸ κῦμα τ' ἀφρισμένο τηνὲ σβύνει...
—Ἀκόμα ν' ἀπομένω στὴ γαλήνη,
ποὺ τίποτε δὲν ἔχει πιὰ νὰ δώσει;

ΤΙΛΛΑ ΜΠΑΛΗ

ΜΠΑΛΛΑΝΤΑ ΤΟΥ ΜΕΣΟΝΥΧΤΙΟΥ

Στὸ παραθύρι μ' ἀνθισμένα μπαίνει κλώνια
ἡ σερενάτα Σούμπερτ, ἐπισκέπτρια βραδυνή
Ἡ ἰδέα πὼς κάποιος ἔρχεται μὲ συγκινεῖ
ἀπ' τὰ μεγάλα σκότη καὶ τὰ χιόνια.

Τοὺς πεθαμένους πελαργοὺς αὐτὸς στὶς γαλαρίες
ἔθαβε κι' ὅλο διάβαζε στὰ περιοδικά
γιὰ πειρατὲς ποὺ κούρσευαν παλάτια μεσαιωνικὰ
νύχτες χλωμὲς καὶ κρύες.

Στὶς κρύπτες τῶν περιβολιῶν τους τώρα θᾶναι
οἱ ὡραῖες βαρῶνες πιὰ νεκρές.
Μάταια τὰ φθινόπωρα καὶ οἱ στάλες οἱ πικρές
τὰ κεντημένα τους μετάξια θὰ ξυπνᾶνε.

Τὴ φαντασία μου θέρμανε σὰν πρῶτα χρυσῆ
(ἕνα παιδί τους κήδεψαν χλωμὸ κι' ἀσθενικὸ
οἱ πιγκουῖνοι πρὸς τὸ μαγικὸ
σέλας ὅπως τὸ γνώρισα μικρὸς σὲ μιὰν ἐστάμπα)

Θᾶταν ὡραῖο νἀφερνα στὴ βίλλα
πλήθη λευκὰ, σά νέφη, πεταλοῦδες,
ἀκόμη σιωπηλοὺς κι' ἀπελπισμένους βοῦδες
ποὺ νὰ καπνίζουν ὅπιο κρυφὰ στὰ φύλλα.

Ὁ πελαργὸς σου, στέγη, κάπου θὰ κρυώνει.
Καὶ ἡ σελήνη πιὰ δὲν περπατᾶ στὶς ἀκακίες,
βαριέται τῶν ἀστῶν τὶς φλύαρες κακίες
καὶ τὴ μανία ἑνὸς πηθήκου σὰ θυμώνει.

ΦΡΙΞΟΣ ΤΖΙΟΒΑΣ

(Ἀπὸ τὴ σύλλογή «Νυκτερινά» ποὺ κυκλοφορεῖ σὲ λίγο, μὲ εἰκόνες τοῦ ζωγράφου Τάσσου)

ΤΟ ΣΤΡΑΤΦΟΡΝΤ ΟΝ Ε'ΙΓΒΟΝ

Η ΠΟΛΗ ΠΟΥ ΖΕΙ ΑΠΟ ΤΟΝ ΣΑΙΞΠΗΡ

ΤΟΥ Ι. ΜΠΡΑΟΥΝ

ΜΕΤΑΦΡ. ΤΟΥ κ. ΛΑΜΠΡΟΥ Α. ΠΑΡΑΡΑ

Τοῦ Στράτφορντ τὰ ξενοδοχεῖα ποτὲ δὲ μένουν χωρὶς δουλειές, τὰ καταστήματα ποτὲ δὲ μένουν ἄδεια κι' αὐτὸ γιατί, πάνω ἀπὸ τριακόσια χρόνια πρίν, ἕνας φτωχὸς ποιητὴς γεννήθηκε ἐκεῖ.

Στὴν Ἀγγλία — ὅπως καὶ σὲ κάθε χώρα — ὑπάρχουν πολλὰ θέματα γιὰ ὁρισμένη παραγωγὴ καὶ γιὰ ἀπασχόληση καὶ φημισμένα γι' αὐτή. Πόλεις ποὺ φέρνουν ἀμέσως στὸ νοῦ μιὰ μόνη σκέψη: τὸ Νιοῦ - Μάρκετ μὲ τὶς ἱπποδρομίες του, τὸ Μέλτον Μοουμπρέη μὲ τὸ κυνήγι του, τὸ Μπάρτον μὲ τὴν μπύρα του, κ' ἐπάνω ἀπ' ὅλα τὸ Στράτφορντ μὲ τὸν Σαίξπηρ του.

Τὸ Στράτφορντ μπορεῖ νὰ εἶναι σημαντικὸ καὶ γιὰ ἄλλα πράματα, γιὰ τοὺς μεγάλους του δεν-βρόκηπους καὶ τὶς κονσέρβες σουτ-ὑν, γιὰ τὰ καλὰ του πρόβατα καὶ μοσκάρια, γιὰ τὶς πλούσιες γεωργικὲς σοδειές του.

Μὰ γιὰ τὸν παραέξω κόσμο «Στράτφορντ» θὰ πεῖ μονάχα Σαίξπηρ.

Στὴν Ἀγγλία πολλοὶ ἀκόμα νομίζουν πὼς μὲ τὴν ποίηση δὲν κερδίζει κανεὶς χρήματα. Κάποτε ρώτησαν ἕνα συγγραφέα, ποὺ ἔγραφε κωμικὰ τραγοῦδια, πόσα πληρώνονταν γιὰ κάθε του τραγοῦδι. «Μιὰ λίρα», ἀπάντησε. «Καὶ πόσο σὲ χρόνο;» — «Τρακόσια ἐξήντα πέντε, φυσικά», — ἦταν ἡ ἀπάντηση. Ἐκεῖνο τὸ «φυσικὰ» ἔδειχνε τὴν ἐργατικότητα τοῦ συγγραφέα, μὰ καὶ πὼς ἡ ποίηση μπορεῖ σήμερα νὰ πληρώνεται.

Ὅπως καὶ ὁ Σαίξπηρ τὴν ἔκαμε νὰ πληρώνεται στὰ χρόνια τὰ δικά του. Τότε ποὺ, ἀσημος ἀκόμα ποιητής, ἐργάσθηκε γιὰ ἕξη περίπου χρόνια στὰ θέατρα τοῦ Λονδίνου καὶ μὲ τὰ χρήματα ποὺ κέρδισε κατορθώσε ν' ἀγοράσει τὸ καλύτερο σπίτι στὸ χωριό του.

Καὶ στὸ Στράτφορντ, ἑνάμισυ αἰώνα ὕστερα ἀπ' τὸ θάνατο τοῦ Σαίξπηρ, ποὺ ἔγινε στὸ 1616, ξύπνησαν ἄξαφνα οἱ συμπολίτες του καὶ κατάλαβαν πὼς ὁ Σαίξπηρ μὲ τὴν ποίησή του, ποὺ ἐπὶ τέλους εἶχε πιὰ ἀποχτήσει παγκόσμια φήμη, μποροῦσε νὰ τοὺς κάνει νὰ κερδίζουν χρήματα. Δὲν ἤτανε μόνο τὸ καμάρι τοῦ χωριοῦ του, μὰ καὶ τὸ κέρδος του.

Κι' ἄς μὴ φανεῖ πὼς αὐτὸ εἶναι ἐξευτελιστικὸ γιὰ τὸν ποιητή. Γιατὶ κι' ὁ Σαίξπηρ ἦταν πολὺ καλὸς ἐπιχειρηματίας. Τὰ κατάφερε,—ὅπως εἴπαμε,— πολὺ καλὰ στὸ Λονδίνο, καὶ τοποθέτησε ἀκόμα καλύτερα τὰ χρήματά του στὶς Στράτφορντ.

Μπροῦσε νἀναι ἀθάνατη μεγαλοφυΐα στὴν ποίηση, μὰ ἦταν ἄφθαστος καὶ στὴ διχχείριση τῶν χρημάτων του, γιὰ ν' ἀγοράσει τίτλους καὶ χτήματα, ν' ἀποθηκεύσει κριθάρι μὲ τὴν πρόβλεψη πὼς ἀργότερα θ' ἀνέβουν οἱ τιμές, καὶ γιὰ κάθε ἄλλη τέτοιου εἴδους κερδοσκοπία, ποὺ συνηθίζουν οἱ χωρικοί.

Σίγουρα λοιπὸν θὰ καταφρονοῦσε τοὺς συμπολίτες του, ἂν δὲν δοκίμαζαν κι' αὐτοὶ τὴν τύχη τους καὶ δὲν ἐπιχειρούσαν ν' ἀναπτύξουν μιὰ Σαίξπηρο - βιομηχανία, σὰν ἤρθε ὁ καιρός.

Ἡ Σαίξπηρο - βιομηχανία εἶναι τώρα ἀπολύτως ἐντιμη. Ὅλα τὰ ἀξιοθέατα μέρη τοῦ Στράτφορντ, τὸ κάθε τι ποὺ καθαγιάστηκε μ' Ἐκεῖνου τὴ ζωή, ἀνήκουνε τώρα στὴν «Ἐπιτροπεία τῆς Γενέτειρας» καὶ διοικοῦνται ἀπ' αὐτή.

Τώρα μὲ μεγάλη τάξη δείχνουν τὸ κάθε τι στοὺς περιηγητὲς ὁδηγοὶ ἀξιόπιστοι, ποὺ δὲν τοὺς λένε ἱστορίες ρωμαντικὲς καὶ δὲν τοὺς πουλοῦν κίδηλα κειμήλια. Κανεὶς δὲ θὰ δοκιμάσει πιὰ νὰ σᾶς πουλήσει τὸ πόδι τῆς καρέκλας τοῦ Σαίξπηρ, εἴτε τὴ φιουμπα τοῦ παπουτσιοῦ του. Τὸ κακὸ αὐτὸ κόπηκε ἀπ' τὴ ρίζα του, ὅταν ὁ τόπος ποὺ γεννήθηκε ὁ ποιητὴς, ἀντὶ νὰ εἶναι στὰ χέρια τοῦ κάθε τυχόντα ἰδιοκτήτη κ' ἐκμεταλλευτή, πέρασε ἀπὸ εἰδικὴ ἐπιτροπὴ γιὰ λογαριασμὸ τοῦ ἔθνους στὰ 1867, χάρη εἰδικότερα στὶς προσπάθειες τοῦ Κεφίλου Πίτκενς.

Πρὶν ἀπ' αὐτὸ ἦταν κολοσσιαῖα τὰ σκάνδαλα τῆς τοπικῆς ἀγοραπωλησίας. Ἡ συκαμιὰ στὸ περιβόλι τοῦ Σαίξπηρ, ποὺ κόπηκε στὰ 1756 καὶ ἀγοράστηκε ἀπὸ ἕναν παμπόνηρο ντόπιο ξυλουργό, ἐξακολούθησε νὰ προμηθεύει «γνήσια» κειμήλια, ποτήρια τοῦ Σαίξπηρ καὶ κοῦπες καὶ μικροτεχνήματα κάθε λογῆς γιὰ μισὸν αἰώνα. Στὴ γενέτειρα τοῦ ποιητῆ, οἱ καλότυχοι συμπολίτες του στὶς ἀρχὲς τοῦ περασμένου αἰώνα, μποροῦσαν νὰ πουλήσουν, στοὺς εὐλαβεῖκούς προσκυνητές, ὅ,τι φανταστεῖ κανεὶς, γιὰ δικό του δῆθεν. Τὸ κάμερη γιὰ ὁρισμένη παραγωγὴ καὶ γιὰ ἀπασχόληση καὶ φημισμένα γι' αὐτή. Πόλεις ποὺ φέρνουν ἀμέσως στὸ νοῦ μιὰ μόνη σκέψη: τὸ Νιοὺ - Μάρκετ μὲ τὶς ἱπποδρομίες του, τὸ Μέλτον Μοουμπρέη μὲ τὸ κυνήγι του, τὸ Μπάρτον μὲ τὴν μπύρα του, κ' ἐπάνω ἀπ' ὅλα τὸ Στράτφορντ μὲ τὸν Σαίξπηρ του.

Τὸ Στράτφορντ μπορεῖ νὰ εἶναι σημαντικὸ καὶ γιὰ ἄλλα πράματα, γιὰ τοὺς μεγάλους του δεν-βρόκηπους καὶ τὶς κονσέρβες σουτ-ὑν, γιὰ τὰ καλὰ του πρόβατα καὶ μοσκάρια, γιὰ τὶς πλούσιες γεωργικὲς σοδειές του.

Μὰ γιὰ τὸν παραέξω κόσμο «Στράτφορντ» θὰ πεῖ μονάχα Σαίξπηρ.

Στὴν Ἀγγλία πολλοὶ ἀκόμα νομίζουν πὼς μὲ τὴν ποίηση δὲν κερδίζει κανεὶς χρήματα. Κάποτε ρώτησαν ἕνα συγγραφέα, ποὺ ἔγραφε κωμικὰ τραγοῦδια, πόσα πληρώνονταν γιὰ κάθε του τραγοῦδι. «Μιὰ λίρα», ἀπάντησε. — «Καὶ πόσο σὲ χρόνο;» — «Τριακόσια ἑξήντα πέντε, φυσικά», — ἦταν ἡ ἀπάντηση. Ἐκεῖνο τὸ «φυσικὰ» ἔδειχνε τὴν ἐργατικότητα τοῦ συγγραφέα, μὰ καὶ πὼς ἡ ποίηση μπορεῖ σήμερα νὰ πληρώνεται.

Ὅπως καὶ ὁ Σαίξπηρ τὴν ἔκαμε νὰ πληρώνεται στὰ χρόνια τὰ δικά του. Τότε ποὺ, ἀσημος ἀκόμα ποιητής, ἐργάσθηκε γιὰ ἕξη περίπου χρόνια στὰ θέατρα τοῦ Λονδίνου καὶ μὲ τὰ χρήματα ποὺ κέρδισε κατορθώσε ν' ἀγοράσει τὸ καλύτερο σπίτι στὸ χωριό του.

Καὶ στὸ Στράτφορντ, ἑνάμισυ αἰώνα ὕστερα ἀπ' τὸ θάνατο τοῦ Σαίξπηρ, ποὺ ἔγινε στὸ 1616, ξύπνησαν ἄξαφνα οἱ συμπολίτες του καὶ κατάλαβαν πὼς ὁ Σαίξπηρ μὲ τὴν ποίησή του, ποὺ ἐπὶ τέλους εἶχε πιὰ ἀποχτήσει παγκόσμια φήμη, μποροῦσε νὰ τοὺς κάνει νὰ κερδίζουν χρήματα. Δὲν ἤτανε μόνο τὸ καμάρι τοῦ χωριοῦ του, μὰ καὶ τὸ κέρδος του.

Κι' ἄς μὴ φανεῖ πὼς αὐτὸ εἶναι ἐξευτελιστικὸ γιὰ τὸν ποιητή. Γιατὶ κι' ὁ Σαίξπηρ ἦταν πολὺ καλὸς ἐπιχειρηματίας. Τὰ κατάφερε,—ὅπως εἴπαμε,— πολὺ καλὰ στὸ Λονδίνο, καὶ τοποθέτησε ἀκόμα καλύτερα τὰ χρήματά του στὶς Στράτφορντ.

Μπροῦσε νἀναι ἀθάνατη μεγαλοφυΐα στὴν ποίηση, μὰ ἦταν ἄφθαστος καὶ στὴ διχχείριση τῶν χρημάτων του, γιὰ ν' ἀγοράσει τίτλους καὶ χτήματα, ν' ἀποθηκεύσει κριθάρι μὲ τὴν πρόβλεψη πὼς ἀργότερα θ' ἀνέβουν οἱ τιμές, καὶ γιὰ κάθε ἄλλη τέτοιου εἴδους κερδοσκοπία, ποὺ συνηθίζουν οἱ χωρικοί.

Σίγουρα λοιπὸν θὰ καταφρονοῦσε τοὺς συμπολίτες του, ἂν δὲν δοκίμαζαν κι' αὐτοὶ τὴν τύχη τους καὶ δὲν ἐπιχειρούσαν ν' ἀναπτύξουν μιὰ Σαίξπηρο - βιομηχανία, σὰν ἤρθε ὁ καιρός.

Ἡ Σαίξπηρο - βιομηχανία εἶναι τώρα ἀπολύτως ἐντιμη. Ὅλα τὰ ἀξιοθέατα μέρη τοῦ Στράτφορντ, τὸ κάθε τι ποὺ καθαγιάστηκε μ' Ἐκεῖνου τὴ ζωή, ἀνήκουνε τώρα στὴν «Ἐπιτροπεία τῆς Γενέτειρας» καὶ διοικοῦνται ἀπ' αὐτή.

Τώρα μὲ μεγάλη τάξη δείχνουν τὸ κάθε τι στοὺς περιηγητὲς ὁδηγοὶ ἀξιόπιστοι, ποὺ δὲν τοὺς λένε ἱστορίες ρωμαντικὲς καὶ δὲν τοὺς πουλοῦν κίδηλα κειμήλια. Κανεὶς δὲ θὰ δοκιμάσει πιὰ νὰ σᾶς πουλήσει τὸ πόδι τῆς καρέκλας τοῦ Σαίξπηρ, εἴτε τὴ φιουμπα τοῦ παπουτσιοῦ του. Τὸ κακὸ αὐτὸ κόπηκε ἀπ' τὴ ρίζα του, ὅταν ὁ τόπος ποὺ γεννήθηκε ὁ ποιητὴς, ἀντὶ νὰ εἶναι στὰ χέρια τοῦ κάθε τυχόντα ἰδιοκτήτη κ' ἐκμεταλλευτή, τέθηκε ἀπὸ εἰδικὴ ἐπιτροπὴ γιὰ λογαριασμὸ τοῦ ἔθνους στὰ 1867, χάρη εἰδικότερα στὶς προσπάθειες τοῦ Κεφίλου Πίτκενς.

Πρὶν ἀπ' αὐτὸ ἦταν κολοσσιαῖα τὰ σκάνδαλα τῆς τοπικῆς ἀγοραπωλησίας. Ἡ συκαμιὰ στὸ περιβόλι τοῦ Σαίξπηρ, ποὺ κόπηκε στὰ 1756 καὶ ἀγοράστηκε ἀπὸ ἕναν παμπόνηρο ντόπιο ξυλουργό, ἐξακολούθησε νὰ προμηθεύει «γνήσια» κειμήλια, ποτήρια τοῦ Σαίξπηρ καὶ κοῦπες καὶ μικροτεχνήματα κάθε λογῆς γιὰ μισὸν αἰώνα. Στὴ γενέτειρα τοῦ ποιητῆ, οἱ καλότυχοι συμπολίτες του στὶς ἀρχὲς τοῦ περασμένου αἰώνα, μποροῦσαν νὰ που

Μ. Γ. ΛΕΡΜΟΝΤΩΦ

Ο ΗΡΩΑΣ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ ΜΑΣ

Μετάφραση από τα Ρωσσικά τοῦ κ. Λ. Κ.

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟ)

Σήμωσα τοὺς ὅμους μου.

—Σύμφωνος. Θκεφθεῖτε μονοχὰ πῶς ἕνας ἀπὸ τοὺς δυὸ θὰ σκοτωθεῖ τὸ ἴδιος ἄλλο.

—Εὐχομαι νὰ εἶστε σεῖς...

—Ἐγὼ ἄμως εἶμαι ἐλέβειος περὶ τοῦ ἐνοντίου...

Τὰ ἔχασε, νεκκίνισε, ὕστερα γέλασε διασμένα.

Ὁ λοχαγὸς τὸν πῆρε ἀπὸ τὸ χέρι καὶ τὸν πῆγε παραπέρα· ὥρα πολλὴ μιλούσανε φιδυριστά. Εἶχα ἔρθει μὲ ἀρκετὰ φιλεληνικὰ διαθέσεις, ἀλλὰ ἄλα αὐτὰ ἀρχίσανε νὰ μὲ δαιμονίζουνε.

Μὲ πλησιάσαε ὁ γιατρός.

—Ἀκούστε—μοῦ εἶπε μὲ φανερὴ ἀνησυχία:—Ἐσεῖς, εἴγουρα ξεχάσαν τὴν συνωμοσία τους;... Δὲν ξέρω νὰ γεμίζω πιστόλι, ἀλλὰ στὴν περίπτωσιν αὐτὴν.. Εἶστε τόσος ἄνθρωπος! Πῶστε τοὺς πῶς ξέρετε τὶς διαθέσεις τους καὶ τότε δὲ θὰ τολμήσουνε.. Ἔχετε ὄρεξη νὰ σᾶς σκοτώσουν σὰν πουλί;

—Παρακαλῶ, μὴν ἀνησυχεῖτε, γιατρέ, θὰ δεῖτε.. Ἐγὼ θὰ τὰ κάμω ὅλα ἔτσι, ποὺ δὲ θὰ τοὺς μείνει κανένα κέρδος. "Ἀστους νὰ τὰ πούνε.

—Κύριοι, αὐτὸ κατανταῖ ἀνιαρό, εἶπα δυνατά.—Ἀν εἶνε νὰ χτυπηθοῦμε· πρέπει νὰ χτυπηθοῦμε. Χτές εἴχατε ἄλο τρόν καιρὸ νὰ τὰ πεῖτε.

—Εἴμαστε ἕτοιμοι, εἶπεν ὁ λοχαγός.—Πάρτε τὶς θέσεις σας τώρα! Γιατρέ λάβετε τὸν κόπο νὰ μετρήσετε ἕξη βήματα...

—Στὴ θέσι σας!—ἐπανέλαβεν ὁ Ἰσάν Ἰγνατιέβιτς, μὲ τραχὺ φωνή.

—Παρακαλῶ!—εἶπα ἐγώ.—Ἀπόμια ἔναν ἄρο: Ἐπειδὴ θὰ χτυπηθοῦμε μέχρι θανάτου, εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ κάμουμε ὅ,τι μποροῦμε, γιὰ νὰ μείνει τὸ πρᾶμα μυστικό καὶ νὰ μὴν ἔχουν εὐθύνες οἱ μάρτυρές μας. Εἶστε σύμφωνοι;...

—Ἀπολύτως σύμφωνοι.

—Λοιπὸν, νὰ τὶ σκέφτομα. Βλέπετε στὴν κορυφὴ τοῦ ἀπότομου αὐτοῦ θράχου δεξιὰ, μιὰ στενωπὸ πλατειοῦλα; Ἀπὸ κεῖ ἀς κάτω θὰναι κομμὰ πενηνταριὰ μέτρα ἀν ὄχι παραπάνω. Κάτω ὑπάρχουνε σουδέλρες πέτρες. Ὁ καθεὶς μας θὰ σταθεῖ στὴν ἄκρη τῆς πλατείας. Ἔτσι καὶ ἢ πιὸ ἐλαφρὰ πληγὴ θὰ θανατηφόρα : αὐτὸ πρέπει νὰνοι σιμρουμὲ τὶς ἀπιθυμίες σας, γιατὶ ἐσεῖς οἱ ἴδιοι ὁρίσατε τὰ ἕξη βήματα. Ἐκεῖνος ποὺ θὰ πληγωθεῖ, τὸ ὄχας ἄλλο θὰ γκρεμιστεῖ χάμω καὶ θὰ γίνει θρύμματα. Ὁ γιατρὸς θὰ τοῦ θγάλει τὴ σφαῖρα καὶ τὰ τέτς; θὰ μπορέσει κανεὶς πολὺ εὔκολα νὰ ἀποδώσει τὸν πρόωρο θάνατο σὲ ἀδέξιο πθόημα. Θὰ τρωθεῖ ὁμοῦ κλῆρο ποιὸς θὰ τρωθεῖ πρῶτος. Καὶ γιὰ νὰ τελειώσω σᾶς λέγω πῶς διαφορετικὰ δὲ μονομαχῶ.

—Παρακαλῶ!—εἶπεν ὁ λοχαγὸς, κυττάζοντας ἐκφραστικὰ τὸν Γκρουσνίτσυ, ποὺ κούνησε καταφατικὰ τὸ κεφάλι σὲ ἔνδειξη συμφωνίας. Τὸ πρόσωπό του ἄλλαξε κάθε στιγμή. Τὸν ἔθελα σὲ δύσκολη θέση. Τραθάντας ὁπὸ ὁμαλὲς συνθῆκες μποροῦσε νὰ με σημαδέψει στὸ πόδι· νὰ μὲ πληγώσει ἐλαφρὰ, κι' ἔτσι νὰ ἱκανοποιήσει τὴν ἐνδίκισή του, ὄχας νὰ θαρρύνει κοὶ πάρα πολὺ τὴ συνείδησή του. Τώρα ὅμως ἔπρεπε νὰ τραθήξει στὸν ἀγέρα· ἢ νὰ γίνει δολοφόνος, ἢ τέλος ν' ἀφήσει τὸ ἄτιμο σχέδιό του καὶ νὰ ἐντεθεῖ στὸν ἴδιο μαζί μου κίνδυνο. Δὲ θάθελα αὐτὴ τὴ στιγμὴ νἄμουν σὰν θέση του. Πῆρε κατὰ μέρος τὸ λοχαγὸ κ' ἄρχισε κάτι νὰ τοῦ λέει μὲ μεγάλη νευρικότητα. Εἶδα πὼς τὰ μελανιασμένα του χείλια ἔτρεμαν, ὁ λοχαγὸς ὅμως τὸν παρατήσε καὶ μὲ περιφρονητικὸ χαμόγελο. "Ἀνάτετ!—εἶπε στὸν Γκρουσνίτσυ ἀρκετὰ δυνατὰ.—Δὲν καταλαθαίνεις τίποτε!... Ἐμπρὸς λοιπὸν κύριοι.

Τὸ στεγὸ μονοπάτι τραθοῦσε μέσα ἀπὸ θάμνους πρὸ τὴν γκρεμνό. Τὰ ἀπαμένα κομμάτια τοῦ θράχου ὑποστελοῦσανε τὴ ἐπικινήσουα σκαλιὰ τῆς φυσικῆς αὐτῆς σκάλας. Πιάνοντας ἀπὸ τοὺς θάμνους ἀρχίσαμε νὰ σκιορφολόνουμε. Ὁ Γκρουσνίτσυ πήγαινε μποροστὰ· πίσω οἱ μάρτυρές του κι' ὕστερα ἐγώ μὲ τὸ γιατρό.

—Ἀπορῶ μαζί σας,—εἶπεν ὁ γιατρός, σφίγγοντας δυνατὰ τὸ χέρι μου.—Δώστε μου νὰ μετρήσω τὸ σφυγμό σας!... "Ω, κύ! ἀφυγμὲς πυρετοῦ!... μὰ τὸ πρόσωπό σας δὲν προδίδει τίποτε... μόνο ποὺ τὰ μάτια σας λάμπουν ζωηρότερα ἀπ' ἄλλες φορές.

Ἐφρικιὰ μικρὰ πετρώδια μὲ θόρυβο κατρακυλήσανν κάτω ἀπὸ τὰ πόδια μας. Τί τρέχει; Ὁ Γκρουσνίτσυ σκόνταφε. Τὸ κλοκὶ ὅπου σκιάλασε ἔσπασε καὶ θὰ γκρεμίζονταν ἀνάσκελα ἂν δὲν τὸν ἔπιανναν οἱ μαρτυρές του.

—Φυλαχτεῖτε!—τοῦ φώναξα...—Μὴν πέφτετε ἐκ τῶν προτέρων. Αὐτὸ εἶναι κακὸς οἰωνός. Θυμηθεῖτε τὸν Ἰούλιο Κάσσαρα.

Ἀνεθήκαμε λοιπὸν στὴν κορυφὴ τοῦ θράχου. Ἡ πλατειοῦλα ἤτανε σκεπασμένη μὲ φιλὸν ἄμμο, λὲς ἐπίτηδες γιὰ τὴ μονομαχία. Ὁλόγυρα, σβύνοντας μέσα στὴ χρυσὴ πάχνη τῆς αὐγῆς, στριμωγμένες, οἱ κορφὲς τῶν θουνῶν, ἔστεκαν σὰν ἀκαρίδμητο κοπάδι. Καὶ τὸ Ἑλληνικὸ γῆς κατὰ νότια ὑψωνόταν, κατάλευκο; ὑγκωμελιόνεταν τὴν ἔρεσει ρὰ ποὺ ἀχμιατίζαν οἱ παγοσκέπαστες κορφές,—ἀνάμεσα τους σέρνεταν πλάνα τὸ ξεστιμένα σύνεφα ποὺ πλάσσουνν ἀπὸ τὴν ἀνατολή. Πλησίασε τὴν ἄκρη τῆς πλατείας καὶ κύτταξα κάτω: λίγο ἔλειψε νὰ ζαλιστῶ. Ἐκεῖ χάμω, ὁ θυθὸς φάνταζε ψυχρὸς καὶ σποτεινός· σὰν τάφος. Τὰ πρασινισμένα δέντρα τὸν θράχων, ποὺ ἔφαγεν ἡ θύελλα κ' οἱ καιρὸς, περίμεναν τὸ θῆμα τους.

Ἡ πλατεῖα ὅπου ἔπρεπε νὰ χτυπηθοῦμε, παρουσίαζε χαλασμένο σχοῦτο τρίγωνο. Ἀπὸ τὴ γωνία ποὺ κρεμόσε στὴν ἄθυσσο, μεστρίσαμε ἕξη βήματα καὶ ἀποφασίσαμε. Ὁ πρῶτος ποὺ θ' ἀντίκρυζε τὴν ἐχθρικὴ σφαῖρα νὰ σταθεῖ ἄλος διέλυο στὴν ἄκρη μὲ τὴ ῥάχη στὸ γκρεμνό. Ἂν δὲ σκοτωθεῖ, τότες οἱ ἀντίπαλοι θὰ ἀλλάξουνε θέσεις.

Ἀποφάσισα νὰ ἀφήσω ἄλα τὰ πλεονεχτήματα στὸν Γκρουσνίτσυ. "Θέλω νὰ τὸν δοκιμάσω. Μέσα στὴν ψυχή του μποροῦσε νὰ ξυπνήσει ἡ σπίθα τῆς μεγαλοψυχίας—καὶ τότες ἄλα θὰ γυρνούσανε σὲ καλό. Ὁ ἐγωϊσμὸς ὅμως καὶ ἡ δειλνιμία τοῦ χαρακτήρα ἔπρεπε φαίνεται νὰ θριαμβέψουν!... "Θέλω νὰ ἀρήσω στὸν ἑαυτό μου ἀπόλυτα τὸ δικαίωμα νὰ μὴν τὸν σπλαχνιστῶ ἂν τυχὸν μὲ εὐνοοῦσεν ἡ τύχη. Καὶ ποιὸς δὲν ὑπόγραφε παρόμοιος ὅρους μὲ τὴ συνείδησή του;

—Ῥίξτε τὸν κλῆρο, γιατρέ!—εἶπεν ὁ λοχαγός.

Ὁ γιατρὸς ἔθγαλεν ἀπὸ τὴν τσέπη του ἕνα ἀσημένιο νόμισμα καὶ τὸ σήκωσε ψηλά.

—Γράμματα!—φώναξεν ὁ Γκρουσνίτσυ θιαστικὰ, ὅπως ὁ ἄνθρωπος ποὺ ξαφνικὰ τὸν ξύπνησεν ἕνα φιλικὸ σπρώξιμο

—Ἀετός!—εἶπα ἐγώ.

Τὸ νόμισμα σπριφογύρισε κι' ἔπεσεν ἥχηρό. "Ολοι ρίχτηκαν νὰ δοῦν.

— Εἶστε τυχερός,— εἶπα στὸν Γκρουσνίτσυ.— Ἐσεῖς θὰ ἀρήσετε πρῶτος! Μὴν ξεχνᾶτε ὅμως πὼς ἂν δὲ μὲ σκοτώσετε, θὰ βρῶ τὸ ξεφύγετε,— σᾶς δίνω τὸ λόγο τῆς τιμῆς μου.

Κεκκίνισε. Νερεπόταν νὰ σκοτώσει ἄνθρωπο ἄοπλο. Τὸν κύτταξα κατάματα. Μιὰ στιγμὴ μοῦ φάνηκε πὼς θὰ ριχτεῖ στὰ πόδια μου, ἱκετεύοντας συχώρεση. Πῶς νὰ ἀμολογήσει ὅμως ἕνα τέτοιο ἄτιμο κόλπο;... Τοῦ ἔμεναν ἕνα μέσο,—νὰ τραθῆξει στὸν ἀέρα! Ἕνα πρᾶμα μποροῦσε νὰ τὸν ἐμποδίσει: ἡ σκέψη μήπως ζητήσω δεύτερη μονομαχία.

—Εἶναι καιρός!—μοῦ θίθυρισεν ὁ γιατρὸς, τραθώντας με ἀπὸ τὸ μανίκι.—"Αν τώρα δὲν τοὺς πεῖτε πὼς ἐκίρετε τὶς προθέσεις τους, τότες ὅλα εἶναι χαμένα. Κυττάχτε τὸ γεμίζει κι' ὅλας τὸ ὅπλο του... "Αν δὲν τοὺς πεῖτε τίποτα, τότες ἐγὼ μένος μου...

—Μὲ κανένα τρόπο γιατρέ,—εἶπα ἐγὼ πιάνοντας τὸ χέρι του.—Θὰ τὰ χαλάσετε ὅλα. Μοῦ δώσατε τὸ λόγο σας νὰ μὴ μὲ ἐμποδίσετε... Τί σᾶς ἐνδιαφέρει; Μπερεῖ νὰ θέλω νὰ σκοτωθῶ.

Μὲ κύτταξεν ἐκπληκτος.

—Ἄ, τότες ἀλλάξει!... Μόνο νὰ μὴν τάχετε μαζί μου στὸν ἄλλο κόσμο.

Ὁ λοχαγὸς στὲ μεταξὺ γέμισε τὸ πιστόλι του, δίδωσε τὸ ἕνα στὸν Γκρουσνίτσυ, κάτι τοῦ θιθύρισε χαμογελαστά, καὶ τὸ ἄλλο σὲ μένα.

Στάθηκα στὴ γωνιὰ τῆς πλατείας· στριβίζοντας δυνατὰ τὸ ἀριστερό μου πόδι σὲ μιὰ πέτρα καὶ σκύβοντας λίγο πρὸς τὰ ἔμπρος, γιὰ νὰ μὴν γκρεμιστῶ πίσω σὲ περίπτωση ἐλαχρᾶς; πληγῆς.

Ὁ Γκρουσνίτσυ στάθηκε ἀντίκρυ μου καὶ μὲ τὸ σύνθημα ἄρχισε νὰ σημώνει τὸ πιστόλι του. Τὰ γένατα του ἔτρεμαν. Μὲ σημάδεψε κατ' εὐθεῖαν στὸ μέτωπο.

Ἀπερίγραπτη λύσσα ἔθραζε μέσα στὸ στῆθός μου.

Ἐλαφινὰ κατέθασε τὸ στομα τῆς πιστόλας καὶ χλομιάζοντας σὰν νιβύ, γύρισε πρὸς τὸ μάρτυρά του.

—Δὲν μπορῶ!— εἶπε μὲ κουφὴ φωνή.

—Δειλέ!— ἀπαφίθηκεν ὁ λοχαγός.

Ἡ πιστολιὰ ἄναψε. Ἡ σφαῖρα τσουγκράνισε τὸ γόνατό του. Δίχως νὰ θέλω ἔκαμα μερικὰ θήματα ἐμπρὸς, γιὰ ν' ἀποφαμπρυνθῶ τὸ ταχύτερο ἀπὸ τὴν ἄκρη τῆς πλατείας.

—Ἐ. ἀδερφέ μου Γκρουσνίτσυ, κρῆμα ποὺ δὲν ἐπέτυχες!—εἶπεν ὁ λοχαγός.— Τώρα εἶναι ἡ σειρά σου, στάσου!—ἐξακολούθησε νὰ λέγει ὁ λοχαγὸς στὸν Γκρουσνίτσυ. —Ἀγαπᾶλασε με πρῶτα: δὲ θὰ ξαναδοῦθῦμε πιά!—Ἀγκαλιάστηκαν. Ὁ λοχαγὸς μόλις μποροῦσε νὰ κρατηθεῖ ἀπὸ τὰ γέλια. —Μὴ φοθᾶσαι,—πρόσθεσε, κυττάζοντας πονηρὰ τὸν Γκρουσνίτσυ.— "Ολα εἶνε μπόσιια στὸν κόσμο... «Ἡ φύση ἡ μάγισσα—πασίγνωστη ἐλάκισσα, ἡ τύχη χηνάρα, κι' ἡ ζωὴ δεκάρα!»

Ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐραγκινὴ αὐτὴ φράση, ποὺ τὴν εἶπε μὲ τὴν ἀπαιτούμενη ἐπισημότητα τραθήχτηκε στὴ θέση του. Ὁ Ἰσὰν Ἰγνάτιεβιτς μὲ δάκρυα ἀγκάλασε κι' αὐτὸς τὸν Γκρουσνίτσυ καὶ τέλος ἔμεινε μόνος του ἀντικρύ μου. Ὅμως τώρα προσπαθοῦ ν' ἐξηγήσω στὸν ἑαυτό μου τί εἶδους αἴσθημα ἔθραζε τότε μέσα σ' σ' τῆθός μου: ἤτανε μιὰ θλίψη πληγωμένου ἐγωϊσμοῦ καὶ περιφρόνησης ἀλλὰ καὶ κακία μὲ τὴ σκέψη πὼς ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ποὺ μὲ κυττάχει τώρα μὲ τέτοια θεβαιότητα, μὲ τέτοια ἤρεμη θρασύτητα, πρὶν ἀπὸ δυὸ λεπτὰ, δίχως; νὰ ἐνθέτει τὸν ἑαυτό του σὲ κανένα κινδυνο, ἤθελε νὰ μὲ σκοτώσει σὰν σκυλὶ, γιατὶ ἐν πληγωνόμουν λίγο πιὸ δυνατὰ στὸ πόδι· ἢ νὰ γκρεμιζόμουν τὸ δίχως ἄλλο ἀπὸ τὸ θράχο.

Γιὰ λίγα λεπτὰ τὸν κύτταξα κατάματα. Προσπαθοῦνταις νὰ δῶ ἔστω καὶ ἕνα ἐλαφρὸ ἴχνος μετάνοιας. Μοῦ φάνηκε ὅμως πὼς προσπαθοῦσε νὰ κρύψει κάποιο χαμόγελο.

—Σᾶς; συμβουλεύω νὰν πεθάνετε νὰ κάμετε τὴν προσευχή σας στὸ Θεό,—τοῦ εἶπα τέτοε.

—Μὴ φροντίζετε γιὰ τὴν ψυχή μου περισσότερο ἀπὸ τὴ δική σας. Ἕνα μονάχα σᾶς παρακαλῶ, πραθέτε μιὰ ὥρα ἀργότερα.

—Καὶ δὲ θὰ πάρετε πίσω τὴ συκφανία σας; Δὲ θὰ μοῦ ζητήσετε συγγνώμην;... Σκεφθεῖτε καλὰ: δὲ σᾶς λέει τίποτε ἡ συνείδησή σας;

—Κύριε Πετάρυ!—φώναξεν ὁ δραγοῦνος λοχαγός.—Δὲν εἶστε ἐδῶ γιὰ νὰ ξεμιολογᾶτε. Ἐπιτρέφετε μου νὰ κάμω τὴν παρατήρησιν... Ἂς τελειώνουμε γρήγορα: γιατὶ μπορεῖ νὰ περάσει κανεὶς ἀπὸ τὴ χαράδρα καὶ νὰ μᾶς δεῖ.

—Καλά! γιατρέ πλησιάστε ἐδῶ.

Ὁ γιατρὸς πλησίασε. Ὁ καθμένος ὁ γιατρὸς! "Ηταν πιὸ χλωμὸς παρ' ὅσο ἤτανν ὁ Γκρουσνίτσυν ἐδῶ καὶ δέκα λεπτά. Τὶς ὑπόλοιπες λέξες τὶς πρόφερα ἐπίτηδες διοικεκομμένες, ὄντας καὶ σὐδιάφορα, ὅπως διαθέζουνε τὴ θανατικὴ καταδίκη:

—Γιατρέ, αὐτοὶ οἱ κύριοι, σίγουρα στὰ θιαστικά, ξέχασαν φαίνεται νὰ θάλουνε σφαῖρα στὸ πιστόλι μου. Παρακαλῶ νὰ μὲ γεμίσετε ἀκόμα ἕνα νέου, καὶ στὰ καλά!

—Αὐτὸ εἶναι ἀδύνατο!—φώναξεν ὁ λοχαγός.—Αὐτὸ εἶναι ἀδύνατο! Καὶ τὰ δυὸ πιστόλια τὰ γέμισα: μήπως ἔπεσε ἡ σφαῖρα ἀπὸ τὸ ὅπλο σας;... Δὲ φταίω ἐγώ! Καὶ σεῖς δὲν ἔχετε δικαίωμα νὰ τὸ ξαναγεμίσετε... κανένα δικαίωμα... Αὐτὸ εἶναι ἐντελῶς ἐναντίον τῶν κανόνων. Δὲν ἐπιτρέπω...

—Καλά!—εἶπε στὸ λοχαγό.—Ἂν εἶναι ἔτσι, θὰ μονομαχήσω μαζί σας, μὲ τοὺς ἰδίους ὅρους...

Μούδισαν.

Ὁ Γκρουσνίτσυν ἔστεκε—μὲ τὸ κεφάλι σκυμμένο, ταραγμένος καὶ ἀνυθρωπός.

Ἀς τοὺς!—εἶπε τέλος στὸ λοχαγό, ποὺ ἤθελε νὰ ἀρπάξει τὴν πιστόλα μου ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ γιατροῦ.—ἀφοῦ καὶ ὁ ἰδιος ζαίρεις πὼς ἔχουν δίκιο.

Τοῦ κάκου ὁ λοχαγὸς τοῦ ἔκαμε διάφορα νοήματα. ὁ Γκρουσνίτσυν δὲν ἤθελε οὔτε νὰ τὸν κυττάξει.

Στὸ μεταξὺ ὁ γιατρὸς γέμισε τὴν πιστόλα καὶ μοῦ τὴν ἔδωσε. Ἄμα τὸ εἶδε ὁ λοχαγὸς ἔρτυκε καὶ τὴν πησε μὲ τὸ πόδι του τὴ γῆ.

Βλάκας ποὺ εἶσαι, ἀγαπητέ μου! εἶπε.— Χαμένα κορμί!... Μιὰ ποὺ διφάστηκες σὲ μένα, ἔπρεπε νὰ λοιπὸν σὲ ὅλα... Καλὰ νὰ πᾶς δεῖς λοιπόν! φόρησε σὰν μυῆχα.— Γύρισε, καὶ φύγοντας θιμίσισε :—Καὶ ἔμας αὐτὸ ἐντελῶς ἀντιδαίνει στοὺς κανόνες;

—Γκρουσνίτσυ!— ἔλεα,— ὑπάρχει ἀκόμη καιρός: πάρε πίσω τὴ συκοφαντία σου, καὶ θὰ σοῦ τὰ συχωρέσω ὅλα. Δὲν τὰ κατάφερες νὰ μὲ κερδίσεῖς κι' ἔτσι ὁ ἐγωϊσμός μου ἱκανοποιήθηκε. Θυμήσου πὼς κάποτες εἴμαστον φίλοι...

Τὸ πρόσωπό του ἄναψε. τὰ μάτια του ἔλαμψαν.

—Τραθήξτε!—ἀπαφίθηκε. Περιφρονῶ τὸν ἑαυτό μου καὶ ἔσᾶς σᾶς μισῶ. "Αν δὲ μὲ σκοτώσετε κατ' ἀνάγκη σᾶς σφάζω τὴ νύχτα πίσω ἀπὸ κομμὰ γωνιά. Δὲν ὑπάρχει στὴ γῆ θέση καὶ γιὰ τοὺς δυὸ μας...

Τράθηξα...

Ὁ γιατρὸς ὁ κακοντὲς διαλλήθηκε, ὁ Γκρουσνίτσυν δὲν ὑπῆρχε στὴν πλατεῖα. Μένον ἡ σκόνη, ἀνάλαμφη κελόνινα, στριφογύριζεν ἀκέμη στὴν ἄκρη τοῦ γκρεμνοῦ. "Ολοι μαζὶ ἔθαλαν μιὰ φωνή.

—Finita la comedia!— εἶπα στὸ γιατρό!

Δὲν ἀπαντοῦσε, καὶ μὲ φρίκη γύρισε τὸ πρόσωπό του.

"Υψωσα τοὺς ὅμους μου καὶ ἀποχωρέτησα τοὺς μάρτυρες τοῦ Γκρουσνίτσυν.

Κατεθαίνοντας τὸ μονοπάτι, παρατήρησα μέσα στὶς ῥωγὲς τῶν θράχων τὸ ματωμένο πτῶμα τοῦ Γκρουσνίτσυν. "Αθελα ἔκλεισα τὰ μάτια μου.

"Ἔλυσα τὸ ἄλογο καὶ μὲ ἔθμα σιγανὸ τράθηξα γιὰ τὸ σπίτι. Μιὰ πέτρα κυθόνανε στὴν καρδιά μου. Ὁ ἥλιος μοῦ φαινόταν θαμπός. Οἱ ἀχτίδες του δὲ μὲ ζέστανναν.

Πρὶν φτάσω στὸ χωριουδάκι, ἔστριψα δεξιὰ στὴ χαράδρα. Τὸ θέαμα τῶν ἀνθρώπων μοῦ ἤτανε ἀφόρητο. Ἤθελα νάμαι μόνος. "Αρησα τὰ χαλινάρια καὶ μὲ τὸ πεζοῦλι σκυμμένο στὰ στῆθός, τράθηξα κυθόλλου ὥρα πολλή. Τέλος ἐρέθησα σὲ μέρος ὁλόκλειστο ἀγνωστο. Γύρισα τὸ ἄλογο πίσω, κ' ἔρχισα νὰ ἀναζητῶ τὸ δρόμο. Ὁ ἥλιος δυσκόλευε δόταν πλησιάσα στὰ Κισλοβόντσια, ἐσανιμένος πάνω στὸ θασανισμένο ἄλογο.

Ὁ ὑπηρέτης μοῦ εἶπε πὼς ἤρθε ὁ Βέρνερ καὶ μοῦ ἔφερε δυὸ ἀμπεμίδιστα: Ἕνα ἀπὸ τὸν ἴδιο καὶ τὸ ἄλλο... ἀπὸ τὴ Βέρα.

—Ἀνοιχτὰ τὸ πρῶτο, ἔγραφε τὰ ἑξῆς:

"Ολα ἔγιναν ἔσο τὸ δυνατὸν καλλίτερα. Τὸ πτῶμα τὸ ἔφεραν παραμεμορωμένο. Τὴ σφαῖρα τὴ θγάλαμε ἀπὸ τὸ στῆθος: "Ολοι εἶναι θέβαιοι πὼς ὁ θάνατος ἐφείλεται σὲ ἀτύχημα. Μένον ὁ φρουράρχος, ποὺ σίγουρν γνώριζε τὴ φιλονεικία σας, ποὺνταις τὸ ἀεφαλὶ, μὰ δὲν εἶπε τίποτε. Ἐνανντίον σας δὲν ὑπάρχει κομμὰ ἀπόδειξη, καὶ μπορεῖτε νὰ κοιμᾶστε ἥσυχες...ἀν μπορεῖτε.. Χαίρετε

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΟ ΕΡΧΟΜΕΝΟ

Η ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠ' ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 5)

κατέχει στὴν ὁμάδα. Ἡ ἐκλογὴ συντρόφου συναντᾶ κ' αὐτὴ δεσμεύσεις, γιατὶ ὑπάρχει σύστημα καθορισμένο γάμου. Βέβαια, ὁ ἄνδρας εἶναι ἐλεύθερος νὰ μαλώνει μὲ τὴ γυναίκα του, νὰ μάχεται γιὰ ἐρωτικὲς ἀντιζηλίες καὶ νὰ χύνει, στὴν ἀνάγκη, καὶ αἷμα. Ἐπίσης, ἐχει κάποιαν ἐλευθερία στὴ μετοχείριση τῶν ἀντικειμένων καὶ τῶν ἐργαλείων ποὺ φτιάχνει μόνος του, ὅπως καὶ στοὺς τρόπους μὲ τοὺς ὁποίους θὰ ἐξασφαλίσει τὸ θηραμό του. Ὁ,τιδήποτε ἔχει ψῆφο στὸ Συμβούλιο ποὺ ἐ. οἰκεῖ τὴν ὁμάδα καὶ κρατᾶ ὑποχατικὲς τὶς γυναῖκες. Ποιθενὰ δὲν ἐκδηλώνεται ἀναρχία, ἢ διαγωγὴ τῶν ἀνθρώπων εἶναι στερεότυπη, χωρὶς ἐλάχιστη θέση γιὰ πρωτοβουλίες. Ὁποιος ζητᾶ νὰ ξεφύγει ἀπὸ τὸν κλοιὸ τῶν παραδόσεων, θεωρεῖται παρίας κοινωνικὸς καὶ ἐξουδετερώνεται συχνὰ μὲ θάνατο.

"Οσοι κατέχουνται ἀπὸ τὴν διαθεση τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας, φεύγουν, καὶ ζοῦν μοναχικὸ θίο στὰ δάση. Τὸ σύμπτωμα ὅμως αὐτὸ πα ρατηρεῖται σπάνια σ'αὐτὸς Ἀδστραλιανοὺς, γιατὶ εἶναι γεγονὸς, πὼς ὁ ἄγριος ὑποδουλώνεται στὶς παραδόσεις καὶ ὑποκόπτεται στὰ θέμια. Ἡ θρησκείας τους θασισμένη, στὸ φόβο, δὲν ἐφίνει καμμιὰ θέση γιὰ σκεπτικισμό

Συμπέρασμα ἀπ' ὅλα αὐτὰ, θγαίνει πὼς στοὺς ἀγρίους δὲν ὑφίστα ται προσωπικὴ ἐλευθερία.

☘

Πάντοτε ὑποστήριξα τὴν ἄποψη, πὼς ἡ διαφορὰ μεταξὺ ἀγρίων καὶ πολιτισμένων ἀνθρώπων, συνίσταται στὸ ὅτι οἱ πρῶτοι εἶναι βασιλιάδες τῆς ναχέλειας, οἱ δὲ δεύτεροι εἶναι σκλάβοι δουλευτάδες. Τὴ διαφορὰ αὐτὴ τὴ δείχνει ὁ σκελετὸς τῶν πολιτισμένων, ποὺ δλο καὶ περισσότερη ἀνάπτυξη παίρνει. Τὰ χέρια κσὶ τὰ πόδια τῶν ἐργατῶν δλο καὶ περισσότερο πλαταίνουν καὶ οἱ ἀρθρώσεις των γίνονται χανδρότερες θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ ὑποστηρίξει πὼς ὁ πολιτισμὸς ἔγινε, ἀκριθῶς, γιατὶ στρώθηκε ἔτσι στὴ δουλειὰ ὁ ἄνθρωπος καὶ δὲν περιορίσθηκε στὰ τιλαίαια τοῦ ἀναγκαίου.

Ἀστόσο, δὲν πιστεύω καθόλου, πὼς ἡ συνήθεια τῆς συνεχοῦς ἐργασίας, εἶναι κάτι τὸ φυσικὸ στὰ ζῶα. Φυσικὸ μάλλον εἶναι νὰ δρίσκουν κάπαιον ἄλλον νὰ ἐργάζεται γι' αὐτά. Ἔτσι ἔκαναν οἱ πρωτόγονοι ἀνθρωποι, ὅταν ἐφέρανν τὰ ἐργαλεῖα καὶ ἄρχισαν νὰ κατοικοῦν ἀπὸ τὴ δημιουργίαν κατοικιδίου ζῶου.

Τὸ ἴδιο ἔκαναν καὶ ἄλοι οἱ ἀπόγονοί τους κατοπινά Θὰ ἤταν μεγάλη ἀφέλεια νὰ πιστέψει κανεὶς πὼς τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα, οἱ πυραμίδες τῆς Αἰγύπτου, τὰ παλάτια τῆς Κρήτης, τῆς Μεσοποταμίας, τῶν Ἰνδιῶν, οἱ κολοσσαῖες πολεμικὲς καὶ θρησκευτικὲς ζυρώσεις τοῦ Περοῦ, καὶ ὅλα τὰ πέτρινα μνημεῖα τῆς Δύσης, ἔγιναν ἀπὸ τὴν ἐλεύθερη βούληση τῶν ἀνθρώπων, μὲ θελημματικὰ χέρια.

Ἡ βουλεία προϋπόθετε πόλεμο καὶ ὁ πόλεμος γινόταν μὲ σκοπὸ ν' ἀποχτήσει ἡ χώρα τὴ γῆ, τὸ δίκι καὶ τὰ χέρια τῶν γειτόνων.

Τὴν ἐλευθερία προσπάθησα νὰ τὴν καθορίσω σὰν ἱκανότητα τοῦ ἀνθρώπου νὰ ζεῖ μέσα σὲ μιὰ κοινωνία, ὑπὸ συνθῆκες τέτοιες, ποὺ θὰ ἐπιτρέπουν στὴν ἀτομική του συμπεριφορὰ (ὁδηγούμενη ἀπὸ τὴ διάνοια καὶ ὄχι τὸ ἔνστιχτο), νὰ χαίρεται κάποιαν ἀνεξαρτησία.

Γιὰ νὰ ὑπάρχει ἀνθρώπινη ἀνεξαρτησία, πρέπει νὰ ὑπάρχει ἰσορροπία στὴν διατροφὴ τοῦ συνόλου.

"Ας ξαναγυρίσουμε λίγο πρὸς τὴν πρωτόγονη κοινωνία. Σ' αὐτὴν, δὲν ὑπάρχουν ἀνθρωποι κακάτηθες, γιατὶ οἱ συνθῆκες τῆς διαθίωσης εἶναι τόσο σκληρές, ποὺ οἱ ἀδύνατοι δὲν ἐπιζοῦν. Ἂν μιὰ ὁλόκληρη κοινωνία ἀγρίων εἶναι σωματικὰ κατώτερη, καταστρέφεται καὶ ὑποδουλώνεται, ἢ ζητᾶ νὰ ζήσει σ' ἀπόμακρα μέρη ἀνεπιθύμητων περιοχῶν τοῦ κόσμου.

Τὸ ἐνοὺς ὑγιὲς ἐν σώματι ὑγιεῖ, εἶναι ἀπόλυτα σωστόἐ Καὶ δδηγοῦμαστε, χωρὶς δισταγμό, στὴ σκέψη, πὼς ἡ διάνοια, ἡ ἐξυπνάδα σχετίζεται ἀπόλυτα μὲ τὴν ἀνεξαρτησία. Ὁ ἄνθρωπος ζητᾶ νὰ ἐξυψωθεῖ καὶ νὰ κατακτήσει τὴν ἀνεξαρτησία, ἐξασκώντας τὸ πνεῦμα του.

Στὶς πρωτόγονες κοινωνίες, ἡ ἰδέα αὐτὴ δὲ μποροῦσε νὰ γίνει κτήμα τῶν πολλῶν, γιατὶ οἱ πολλοὶ, ἀκριθῶς, κατέχονταν ἀπὸ μιὰν ὁμοιογενῆ θλακεία καὶ στενοκεφαλιά. Στὴν σημερινὴ ὅμως πολυσύνθετη κοινωνία, ὅπου ἡ ἐξυπνάδα ἀνεπτύσσεται τόσο γρήγορα καὶ μὲ τέτοιαν εὐρύτητα, οἱ ἱκανότητες τῶν ἀνθρώπων αὐξάνουν καὶ μαζὶ αὐξάνουν κ' οἱ ἐλπίδες γιὰ τὴν ἐπιβολὴ τῆς διάνοιας πάνω στὸ ἔνστιχτο.

Μετάφρ.: ΔΙΔΩΣ ΣΩΤΗΡΙΟΥ

ΓΙΟΡΤΙΝΗ ΚΙΝΗΣΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕ

Το Βιβλίο

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΒΡΕΤΤΑΚΟΥ : «Το γυμνό παιδί», νουβέλλα, 1939.

Γ "Οταν ένας ποιητής αποφασίζει ν' ασχοληθεί με τον πεζό λόγο, ἀφίνοντας, γιά μιά στιγμή, κατά μέρος τις προσφιλείς του ἀναχορλίσεις μὲ τὸν στίχο, θὰ πρέπει νὰ περιμένουμε ἀπ' αὐτόν, ἄν, φυσικά, εἶναι ἀγνήσιος ποιητής, νὰ διοχετεύσει μέσα στὸ νέο του κείμενο ὅλα ἐκεῖνα τὰ χαρίσματα ποὺ συνθέτουν τὴν ποιητική του προσωπικότητα, ὅλο τὸν πλοῦτο τῶν ἐμπνεύσεων, τῶν ἐφορμάτων, τῆς εὐαισθησίας καὶ τῆς φαντασίας, ποὺ ἀραιοποιεῖ τὰ ἐμμετρα ἔργα του, κάθε τι γενικά ποὺ χαρακτηρίζει τὰ ποιήματά του. Μὰ φυσικά, δέβαια, δὲν εἶναι ἔνας κανόνας. Πολλές φορές μὲς ἔστω κι ἀπροσδόκητα θὰ μπορέσουμε στὴν ἀπόρισμενη καὶ ἀδυνάμη ἀπόπειρα ἑνὸς ποιητῆ, ποὺ κατεπιχείρησε ξαφνικὰ μὲ τὸν πεζὸ λόγο, θέλοντας νὰ ἐκφράσει μὲ πλαγιότερες συνθέλειες ὅ,τι ἤταν ἀδύνατο νὰ κλειστεῖ μέσα σ λίγους ἤ μαλοὺς στίχους. Τὸ δέβαιο εἶναι, ἔτι μιὰ ξαφνικὴ μεταλλαγὴ στὸ ἔ.δος Ἔκφασης ἐνὸς τεχνίτη τοῦ λόγου, περικλείνει πάντα πολλοὺς κινδύνους. Ἔργο τοῦ κριτικοῦ, ὅταν βρίσκεται ἀντίκρυ σὲ μιὰ τέτοια περίπτωση, εἶναι νὰ διαπιστώσει ἄν οἱ κίνδυνοι αὐτοὶ ὑπερπηδήθηκαν ἤ ὄχι.

Ὁ κ. Νικηφόρος Βρεττάκος, ποιητὴς τόσων ἀξιόλογων συλλογῶν, ἀφοῦ στερέωσαν τὴ φήμη του καὶ ἔ.βεβαίωσαν τὰ ταλέντα του — ἔνα ἀπὸ τὰ καλύτερα ποιητικὰ ταλέντα τῆς νέας γενεᾶς — θέλοντας σήμερα νὰ μᾶς δώσει ἕνα αὐτοβιογραφικὸ κομμάτι τῆς ζωῆς του καὶ ἰδιαίτερα τὶς ἀναμνήσεις του ἀπὸ τὰ παιδικά του χρόνια — θέμα ποὺ δὲν ἔχει ἀφήσει ἀσυγκίνητο κανένα δημιουργό, γιὰ τὴν πλατειὰ προοπτικὴ τοῦ ἔ. ἕνα κλίμα γνώριμο κ' ἀγαπημένο, δσο καὶ ἐκμετταλεύσιμα γόνιμο — καταφεύγει στὸν πεζὸ λόγο, μὴ βρίσκοντας τρόπο νὰ κλείσει τὸν πλοῦτο τῶν ἀναμνήσεών του αὐτῶν σὲ στίχους, προορισμένους νὰ ἐκφράσουνε τὶς ἀποχρώσεις ἤ τὰ ἀπόσταγμα τῶν ἀυγκινήσεων, καὶ ὄχι αὐτὴ τὴν ἴδια τὴν πηγή τους ἤ τὸ βαθὺ δέσιμό τους μὲ τὰ πράγματα.

Ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω, πὼς παίρνοντας τὸ βιβλίο αὐτὸ στὰ χέρια μου, εἶχα μεριὲς ἀμφιβολίες, ἤ καλύτερα φόβους, γιὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ δημιουργοῦ του. Γιατ. δὲν ἤξερα τὸν κ. Βρεττάκο ἱκανὸ νὰ σταθεῖ σ'ερεα μέσα στὰ πράγματα, ἀντ.ζωντας ἀπὸ κεῖ τὴν αἴσθηση τῆς πείησης καὶ τὴς ὡμοφιάς, προσαρμόζοντας τὴν εὐαισθησία του μὲ τὴ ζωή, τὴν πιὸ καθημερινὴ καὶ τὴν πιὸ τραχειά, ταυτίζοντας τὸ νόημα τῆς τέχνης μὲ τὸ νόημα τῆς ζωῆς. Ἡ ποίησή του, ρωμαντικὴ καὶ μεταφυσικὴ κατὰ βάθος, ἐξαίσια ἀλέ ἄλλου στὴν οὐσία της, δὲν εἶναι παρὰ μιὰ φυγὴ ἀπὸ τὰ πράγματα, ποὺ τώρα ὁ ποιητὴς αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκη νὰ τ' ἀνκαλέσει μὲ στοργή, παρ' ὅλες τὶς ὀδυνηρὲς πληγὲς ποὺ προξενοῦν, καὶ νὰ τὰ μετουσιώσει σὲ τέχνη. Βρίσκοντας ἔτσι τὴ λύτρωσή του καὶ, κατὰ ἕναν τρόπο, τὸ ἴδιο τὸ τέρμα τῆς φυγῆς του.

Οἱ ἀμφιβολίες μου δμως δὲν ἄργησαν νὰ ὑποχωρήσουν σὲ μιὰ γοητεία, ποὺ μ' ἀπελέασε ἀπὸ τὶς πρῶτες σελίδες τοῦ «Γυμνοῦ παιδιοῦ», δίχως νὰ προδοθεῖ, στὸ ἐλάχιστο ὡς τὸ τέλος. Ὁ κ. Βρεττάκος, πραγματικά, δείχνει στὸ βιβλίο του αὐτὸ ἱκανότητες ἀπρόβλεπτες. Μιὰ αὐτοβιογραφικὴ ἀφήγηση, καὶ μάλιστα ἀπὸ πρώτο πρόσωπο, κινδυνεύει πάντα σκοπέλους γιὰ ὁποιονδήποτε δημιουργό. Ὁ συγγραφέας τοῦ ὡραίου αὐτοῦ βιβλίου, ἔχοντας ἐδηγὸ τὴ διαίσθηση μονάχα τοῦ ταλέντου του, κατόρθωσε νὰ τὰ ὑπερνικήσει ὅλα. Κι' ἔτσι, δὲν βρίσκουμε τίποτα σχεδὸν ποὺ νὰ μᾶς ἐνοχλεῖ, μέσα στὶς σελίδες τοῦ «Γυμνοῦ παιδιοῦ». Ἀπ' ἐναντίας, γραμμένο μὲ λυρικὸν τρόπο — ὅλο τὸ βιβλίο, στὸ ἔσθος, δὲν εἶναι παρὰ μιὰ λυρικὴ ποίζα — μὲ πολλὴ συγκίνηση καὶ μὲ περίσσειαν ἀγάπη, τὸ βιβλίο αὐτὸ τῆς στέρησης καὶ τῆς φτώχειας, τῆς ἀγνότητας καὶ τῆς καλωσύνης, μὲ τὸ ἄδρό — σὰν ὁ τοπίο ποὺ τὸ περιτριγυρίζει — Μαυλάτικο χρῶμα του, μὲ τὴν πάθη ἐνάντια στὴ φύση καὶ τοὺς ἀνθρώπους, μὲ τὴ συμπόνια του καὶ τὸν ἀνθρωπισμό του ἀποτελεῖ ἕνα ποίημα παθητικό, ἀλλὰ καὶ γεμάτο χυμὸ καὶ ζωντάνια, ἕναν ὕμνο στὴ ζωή, παρ' ὅλες τὶς ἀντιθεσεις, τὶς ὀδυκίες, τοὺς κατατρεγμοὺς καὶ τὶς ἀνομίες της.

Τὸ αἰσθητήριο τοῦ κ. Βρεττάκου, τὸν ἐξυπηρέτησε περίφημα σ' αὐτὴ τὴν ἀ.ρίταση, βοηθῶντας τον νὰ συνθέσει ἀπὸ τὶς τόσο ζωντανὲς ἀναμνήσεις του, μιὰ ἀνεροφαντασία, ζυμωμένη μὲ τὴν πιὸ σκληρὴ καὶ τὴν πιὸ ἀληθινὴ πραγματικότητα. Κι' εἶναι τέτοια ἡ ἀτμόσφαιρα ποὺ δημιουργεῖται, ὥστε ἀκόμα κι' ὁ αὐχμηρὸς κ' ἀφιλόξενος θοῦχος, ποὺ χρησιμεύει γιὰ καταφύγιο τῆς οἰκογένειας του, ποιέρει μπρὸς στὰ μάτια μας, μιὰν ἰδιαίτερη ὡροφρφιά, ἐξαλλόνεται, λές, καὶ χάνεται μέσα στὰ ἰριδωτὰ συννεφα τοῦ δειλινοῦ, σὰν ἕνα ἀνεισμένο καὶ μαγευτικὸ τσπίο... Θὰ μπροῦσε, ἴσως, νὰ παρατηρῆσει κανεὶς καὶ ὁριμένα πρόγματα, ὅπως λ. χ., ὅτι, πολὺ συχνά, οἱ στοχασμοί, οἱ παρατηρήσεις, τὰ ἀνεροπολήματα τοῦ μικροῦ Νικόλα Λεβαντῆ, δὲν ταιριάζουνε μὲ τὴν ἡλικία του. Φυσικά, δὲν πηραγνωρίζω πὼς ἡ πνευματικὴ ἀνάπτυξη κνὶ ἡ αἰσθαντικότητα τῶν παιδιῶν ἀνατρέφονται μέσα στὴ φτώχεια καὶ τὴ στέρηση, συντελεῖται πολὺ πιὸ πρόωρα, ἀπό ὅ,τι θὰ γινότανε κάτω ἀπὸ κανονικὲς συνθῆκες διαθίωσης. Μὰ στὴν περίπτωσὴ τοῦ «Γυμνοῦ παιδιοῦ», τὰ πράγματα εἶναι κάπως τραθηγμένα, ἔχι, δέβαια. Ὡς τὴν καταστροφὴ τῆς ὅλης σύνθεσης, μὰ πάντα ὡς ἕνα σημεῖο αἰσθητό. Ἀκόμα, θὰ εἶχα νὰ μιλήσω γιὰ τὴν ἔλλειψη ἐξαντλητικῆς προσήλωσης πάνω στὸ κείμενο, πράγμα ποὺ ἔχει τὸν ἀντίκτυπό του, ὀπωσδήποτε, κατὰ διαμόρφωση τοῦ ὅφους. Ἡ γλῶσσα ποὺ μεταχειρίζεται ὁ κ. Βρεττάκος, εἶναι μιὰ ὁμαλὴ δημοτικὴ, μὲ ποιητικοὺς κιματισμοὺς παραστατικὴ καὶ ζωντανή, μὰ δχι καὶ ὑποδειγματική, ὅπως εἶναι, λόγου χάρη, ἡ γλῶσσα τῆς «Γαλήνης» τοῦ κ. Βενέζη, ἤ, γιὰ νὰ ἔρθω σὲ πιὸ σύγχρονους στὸν κ. Βρεττάκο συγγραφεῖς, ἡ γλῶσσα τοῦ κ. Κοτζιούλα ἤ τῶν δηγημάτων τοῦ κ. Γρηγόρη, ποὺ μ' ἔκπληξή μου παρατήρησα, πὼς δὲν προκάλεσαν τὴν ἀνάλογη μὲ τὴν ἀξία τους ἐντύπωση. Ὡστόσο, ὅλ' αὐτὰ εἶναι μικρολεπτομέρειες, ποὺ δὲν λιγοστεύουν στὸ ἐλάχιστο τὴν ἀξία τῆς λυρικῆς αὐτῆς πρόζας, ποὺ ἔρχεται νὰ σταθεροποιήσει τὴν ἐκτίμησή μας στὸ ταλέντο ἑνὸς δημιουργοῦ, ὡριμου πιὰ νὰ παρουσιάζει τὶς ἐργασίες του μὲ ἀξιώσεις.

☘

ΝΑΣΟΥ ΧΡΗΣΤΙΔΗ : «Μια γυναίκα χωρίς έρωτα», μυθιστόρημα, 1939.

Τὸ δεύτερο μυθιστόρημα ποὺ μᾶς δίνει ὁ κ. Νάσος Χρηστίδης, ἕνα χρόνο ὕστερα ἀπὸ τὴν «Εὐτυχία», ποὺ ἡ στήλη αὐτὴ εἶχε τὴν εὐκαιρία νὰ καταδείξει τὰ προτερήματά της, ἀκολουθεῖ τὰ ἴχνη τοῦ πρώτου, μὲ μιὰ πιὸ συνθετικὴν ἐπίταση αὐτὴ τὴ φορά, ποὺ ἔχει τὴν πρόθεση νὰ συλλάβει ὄχι πιὰ ψυχολογικες ἀποχρώσεις, ἀλλὰ δραματικὲς ψυχικὲς συγκρούσεις, νὰ φωτίσει πιὸ καθαρὰ τὰ πρόσωπα τοῦ μυθιστορήματος καὶ νὰ στηρίξει μιὰ θέση, ποὺ δημιαρεῖ νὰ κατανοηθεῖ ἀπὸ τὶ παρακάτω χαρακτηριστικὸ ἀπόσπασμα :

«...Ὁλοένα ἡ ἴδια σκέψη γύριζε στὸ μυαλό του, τοῦ εἶχε γίνει πιὰ πάθος, μαρτύριο θασανιστικό, ποὺ δὲν τὸν ἄφηνε νὰ ἡσυχάσει : Ἔτσι, νὰ βρίσκονταν ἕνας τρόπος νὰ σώσει κανεὶς ἄλον αὐτὸν τὸν κόσμο τῶν πρώην ἀνθρώπων, νὰ μαζέψει ὅλ' αὐτὰ τὰ κουρέλια καὶ τὰ σκελετωμένα σώματα ποὺ σέρνονται στὴ λάσπη τοῦ δρόμου, νὰ τοὺς φυσήσει μιὰ καινούργια πνοὴ ζωῆς, νὰ τοὺς κάνει πάλι νὰ ἐλπίσουν, νὰ περιμένουν τὴν εὐτυχία ποὺ πρόκειται νὰρθεῖ ἀπὸ πολὺ μακρυὰ — φευγαλέα σκιὰ ἑνὸς μακρυνοῦ θαμποῦ ὁνείρου. Μιὰ πολιτεία ὁλόκληρη τῶν ἀσημάντων καὶ τῶν ταπεινῶν, κάτι σὰν εἶδος ἀποικίας τῶν ἀνθρώπων ποὺ ξαναβρίσκουν τὸν ἑαυτό τους, μιὰ ἄκρη τῆς ἀπέραντης γῆς ὁλότελα δική τους, ὅπου δὲ θὰ ὑπήρχε πιὰ καμμιὰ θλίψη, κανένας πόνος, ἐκεῖ ποὺ ἡ χαρὰ θὰ ξαναθοῦσε καὶ θὰ ξανάρχονταν τὸ χαμόγελο στὰ μαραμένα χείλη καὶ θὰ ζωήρευε κάπως τὸ τσπινὸ θλέμμα τῶν ματιῶν, καὶ θὰ μεστώνανε ἴσως τὰ πλαδαρὰ σώματα ποὺ τάχει δργώσει ὁ πόνος. Μιὰ πολιτεία κάτω ἀπ' τὸ φῶς ἑνὸς ὁλόχρυσου ἥλιου, ποὺ νὰ μὴ δύει ποτέ — Ἔτσι, ποὺ νὰ μὴν πέσει ἀπὸ τὸ κεφάλι τῆς νύχτας ποτὲ πιὰ ἡ θλίψη στὶς καρδιές τους...»

Ἀξιέπαινη ἡ πρόθεση. Ἀλλὰ ὁ κεντρικὸς τόπος τοῦ μυθιστορήματος, ὁ αἰσθηματικὸς καὶ ἀπίθανα ρωμαντικὸς Κώστας Λιάρης, δὲν στέκεται ἱκανὸς νὰ σηκώσει ὁλόκληρο τὸ τεράστιο καὶ καταθλιπτικὸ ὄχρος τῆς στοὺς ὦμους του. "Ετσι, καταλήγει νὰ ἐντοπίσει ὅλη αὐτὴ τὴν ἀπέραντη στορνή γιὰ τὴν τάσχουσαν ἀνθρωπότητα, ποὺ νοιώθει νὰ τὸν φλογίζει θασανιστικὰ, σ' ἕναν ἐγωϊστικὸν ἔρωτα, σὲ μιὰ κοινὴ γυναῖκα, ποὺ ἔχει, ὡστόσο, πολλὴν ἀνθρωπιὰ καὶ ἐλικρίνεια, σ' ἕναν ἔρωτα, ποὺ μὲ τὸ νὰ στηρίζεται ἀκριθῶς στὸν ἑγωισμὸ κὶ τὴν παρανόηση, καταντᾶ στὴ δυστυχία. Γιατί, στὸ τέλος, ἡ γυναῖκα, ποὺ ὁ ἐγωϊσμὸς τοῦ ἄντρα τὴν κρατοῦσε φυλακισμένη σ' ἕνα χρυσὸ κλουβί, ἀπαναστατεῖ ἀποζητώντας τὴν πρωτινὴν ἐλευθερία της καὶ, σὲ μιὰν ἀπότομη ἀγριότερες σκηνὲς τοῦ σωματοστρήματος, ἀκούγοντας τὸ μυριόφωνο κάλεσμα τοῦ δρόμου, ὅπου εἶχε ζωμωθεῖ ὁλόκληρη ἡ ζωή της, σπάζει τὰ χρυσὰ δεσμά ποὺ τὴν κρατοῦσανε κλεισμένη καὶ ξαναγυρίζει στὴν παλιά της ζωή, νὰ ζήσει πιὰ ἐλεύθερη, δπως αὐτὴ θέλει, χωρὶς ἔρωτα, ἀφοῦ οἱ γυναῖκες τῆς δικῆς της κατηγορίας δὲν εἶναι ἱκανὲς γιὰ ἕνα τέτοιο αἴσθημα.

Αὐτὴ εἶναι ἡ «θέση» τοῦ βιβλίου, ποὺ νομίζω δμως πὼς δὲν στηνίζεται ἀπόλυτα καὶ στὴν πραγματικότητα. Φυσικά, ὁ τόπος τῆς "Ελσας, δπως παραστατικὰ σκιαγραφεῖται, δικαιώνει αὐτὴ τὴ θέση. Ἀλλὰ ἔξω ἀπὸ κοινες γυναῖκες δὲν εἶναι σὰν τὴν "Ελσα, δπως, ἄλλωστε, τὸ ἀναγνωρίζει καὶ ὁ Ἴδιος ὁ συγγραφέας, φέροντάς μας γιὰ παράδειγμα τὴν ἀντίθεσή της, μιὰν ἄλλη συνάδελφό της μὲ ἐντελῶς διαφορετικὴ ψυχολογία. Μὰ τὸ μυθιστόρημα αὐτό, ἀν ἔρχεται νὰ μᾶς δώσει ἕναν ἐνδιαφέροντα τόπο γυναῖκας, μᾶς δίνει ἐξ ἴσου παραστατικὰ καὶ τὸν τόπο ἑνὸς νέου τῆς ἐποχῆς μας, ἀναθρεμμένου στὸν πλοῦτο καὶ τὴν εὐμέριεια, ἐπιπόλαιου σ' ὅλα καὶ πιστοῦ μονάχα στὸ ἔνστικτό του, ἀνθρωπιστῆ ἀπὸ ἀνία, ἐγωϊστῆ, ματαιοδόξου, σπουδαιοφανοῦς, ἀντιπροσωπευτικὸ, μὲ μιὰ λέξη, ὁλόκληρης κατηγορίας ὁμοίων του, ποὺ τὸ κάκου ὁ κ. Χρηστίδης προσπαθεῖ, κάτὰ τὰ φαινόμενα τουλάχιστον, νὰ τὸν δικαιώσει καὶ νὰ τὸν ὀραιοποιήσει. Νομίζω πὼς τὸ πιὸ ἐνδιαφέρον σημεῖο τοῦ βιβλίου του, εἶναι ἡ ψυχογραφία ἀκριθῶς αὐτοῦ τοῦ τύπου, τὸ ἴδιο ἔντονη, δσο καὶ τῆς γυναίκας, ποὺ συγκεντρώνει τὴν κύρια πρόθεση τοῦ συγγραφέα.

Τὸ καινούργιο, λοιπόν, μυθιστόρημα τοῦ κ. Χρηστίδη, ἐχοντας τὰ ἴδια ψυχογραφικὰ καὶ ἄλλα χαρίσματα τῆς «Ἐυτυχίας», ἀποκτᾶ ἴδιαίτερην ἀξία ἀπὸ τὴ γεγονὸς τῆς ἀναγλυφοκτίστας τῶν δυὸ τύπων ποὺ μᾶς παρουσιάζει. Τὸ γράψιμό του, ἐξ ἄλλου, εἶναι ἀνάλογο. Τὸ ὕφος τοῦ κ. Χρηστίδη, πολιτισμένο καὶ ὁμαλό, μᾶς εἶναι κιόλας γνώριμο, καθὼς καὶ οἱ ἄλλες του ἱκανότητες, ἡ δύναμη τῆς παρατήρησής του, ἡ ψυχολογική του δεινότητα, ἡ ἐπιμονή του στὶς χαρακτηριστικὲς λεπτομέρειες, ποὺ συνθέτουνε τὴν οὐσία τῶν πραγμάτων, ἡ αἴσθηση τῆς οἰκονομίας. Ἀποτελέσματα ὅλα μιᾶς συγγραφικῆς πείρας ἀξιοσημείωτης. Μὲ λίγα λόγια. ἡ ἐντύπωση ποὺ ἀπομοίμζουμὲ καὶ ἀπὸ τὸ βιβλίο τοῦ κ. Χρηστίδη εἶναι τὸ ἴδιο καλὴ, δπως κι' ἀπὸ τὸ πρῶτο, πράγμα ποὺ ἀποδεικνύει πὼς θρισκόμαστε πιὰ μπρὸς σ' ἕναν συγκροτημένο συγγραφέα, ποὺ ξέρει νὰ θαδίζει στὸ δρόμο του. δίχως, ἴσως, ἰδιαίτερες ἐξάρσεις — ἐπικίνδυνες καμμιὰ φορὰ — ἀλλὰ μὲ τὴ σιγουριὰ τοῦ τεχνίτη ποὺ θίλθηκε νὰ οἰκοδομήσει ἕνα ἔργο πάνω σὲ γερὰ θεμελιωμένες θάσεις.

Γ. Μ. ΜΑΛΩΝΟΓΙΑΝΝΗΣ

Ο ΓΛΩΣΣΙΚΟΣ ΜΑΣ ΠΑΡΑΔΑΡΜΟΣ

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠ' ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 2)

χνουνε μόνοι τους πὼς ὕστερ.ὸν σὲ σωστὴ καὶ ὀσιαστικὴ Ἐκφραση στὰ ρωμαϊκα. "Ἐνας ἄλ' αὐτοὺς τοὺς κυρίους, γιὰ νὰ δείξει πὼς τὴ γενικὴ πτώση, κάθὼς δὲν εἶναι φυσικὴ στὴ γλῶσσα μας, τὴν ξεφεύγουμε μὲ περίφραση στὴ δημοτική, ἀντί, ἀφοῦ σκεφτεῖ λιγάκι πάραπάνω καὶ σωφότερα, νὰ τὴ διατυπώσει, ἄν κάτεχε, θέέαια, καλὰ τὰ πράγματα, δπως θὰ μποροῦσε σόντομα νὰ διατυπωθεῖ στὴ δημοτική, χάνεται ὁ ἐμίφης μέσα σὲ περιφραστικὴ ἀπεραν.ολογία, δείχνοντας ἔτσι τὴ γλωσσικὴ του ἀπαργιὰ σχετικὰ μὲ τὴ δημοτική. Μα, ἄν αὐτὸ τὸ περιφραστικὸ μακρυνάρι του εἶναι σκόπιμο, τότε δὲν εἶναι ἡ πίστη του, καλὴ τοῦ κυρίου αὐτοῦ ἄν, πάλι, πορέχεται ἡ πολυλογία του αὐτὴ ἀπὸ ἄγνοια, τότε, πὼς τὸν προσέξει κανεὶς καὶ ὁριομένα πρόγματα, ὅπως λ. χ., ὅτι, πολὺ συχνά, οἱ στοχασμοί, οἱ παρατηρήσεις, τὰ ἀνεροπολήματα τοῦ μικροῦ Νικόλα Λεβαντῆ, δὲν ταιριάζουνε μὲ τὴν ἡλικία του. Φυσικά, δὲν πηραγνωρίζω πὼς ἡ πνευματικὴ ἀνάπτυξη κνὶ ἡ αἰσθαντικότητα τῶν παιδιῶν ἀνατρέφονται μέσα στὴ φτώχεια καὶ τὴ στέρηση, συντελεῖται πολὺ πιὸ πρόωρα, ἀπό ὅ,τι θὰ γινότανε κάτω ἀπὸ κανονικὲς συνθῆκες διαθίωσης. Μὰ στὴν περίπτωσὴ τοῦ «Γυμνοῦ παιδιοῦ», τὰ πράγματα εἶναι κάπως τραθηγμένα, ἔχι, θέέαια. Ὡς τὴν καταστροφὴ τῆς ὅλης σύνθεσης, μὰ πάντα ὡς ἕνα σημεῖο αἰσθητό. Ἀκόμα, θὰ εἶχα νὰ μιλήσω γιὰ τὴν ἔλλειψη ἐξαντλητικῆς προσήλωσης πάνω στὸ κείμενο, πράγμα ποὺ ἔχει τὸν ἀντίκτυπό του, ὀπωσδήποτε, κατὰ διαμόρφωση τοῦ ὄφους. Ἡ γλῶσσα ποὺ μεταχειρίζεται ὁ κ. Βρεττάκος, εἶναι μιὰ ὁμαλὴ δημοτικὴ, μὲ ποιητικοὺς κιματισμοὺς παραστατικὴ καὶ ζωντανή, μὰ δχι καὶ ὑποδειγματική, δπως εἶναι, λόγου χάρη, ἡ γλῶσσα τῆς «Γαλήνης» τοῦ κ. Βενέζη, ἤ, γιὰ νὰ ἔρθω σὲ πιὸ σύγχρονους στὸν κ. Βρεττάκο συγγραφεῖς, ἡ γλῶσσα τοῦ κ. Κοτζιούλα ἤ τῶν δηγημάτων τοῦ κ. Γρηγόρη, ποὺ μ' ἔκπληξή μου παρατήρησα, πὼς δὲν προκάλεσαν τὴν ἀνάλογη μὲ τὴν ἀξία τους ἐντύπωση. Ὡστόσο, ὅλ' αὐτὰ εἶναι μικρολεπτομέρειες, ποὺ δὲν λιγοστεύουν στὸ ἐλάχιστο τὴν ἀξία τῆς λυρικῆς αὐτῆς πρόζας, ποὺ ἔρχεται νὰ σταθεροποιήσει τὴν ἐκτίμησή μας στὸ ταλέντο ἑνὸς δημιουργοῦ, ὡριμου πιὰ νὰ παρουσιάζει τὶς ἐργασίες του μὲ ἀξιώσεις.

☘

ΝΑΣΟΥ ΧΡΗΣΤΙΔΗ : «Μια γυναίκα χωρίς έρωτα», μυθιστόρημα, 1939.

Τὸ δεύτερο μυθιστόρημα ποὺ μᾶς δίνει ὁ κ. Νάσος Χρηστίδης, ἕνα χρόνο ὕστερα ἀπὸ τὴν «Εὐτυχία», ποὺ ἡ στήλη αὐτὴ εἶχε τὴν εὐκαιρία νὰ καταδείξει τὰ προτερήματά της, ἀκολουθεῖ τὰ ἴχνη τοῦ πρώτου, μὲ μιὰ πιὸ συνθετικὴν ἐπίταση αὐτὴ τὴ φορά, ποὺ ἔχει τὴν πρόθεση νὰ συλλάβει ὄχι πιὰ ψυχολογικες ἀποχρώσεις, ἀλλὰ δραματικὲς ψυχικὲς συγκρούσεις, νὰ φωτίσει πιὸ καθαρὰ τὰ πρόσωπα τοῦ μυθιστορήματος καὶ νὰ στηρίξει μιὰ θέση, ποὺ δημιαρεῖ νὰ κατανοηθεῖ ἀπὸ τὶ παρακάτω χαρακτηριστικὸ ἀπόσπασμα :

«...Ὁλοένα ἡ ἴδια σκέψη γύριζε στὸ μυαλό του, τοῦ εἶχε γίνει πιὰ πάθος, μαρτύριο θασανιστικό, ποὺ δὲν τὸν ἄφηνε νὰ ἡσυχάσει : Ἔτσι, νὰ βρίσκονταν ἕνας τρόπος νὰ σώσει κανεὶς ἄλον αὐτὸν τὸν κόσμο τῶν πρώην ἀνθρώπων, νὰ μαζέψει ὅλ' αὐτὰ τὰ κουρέλια καὶ τὰ σκελετωμένα σώματα ποὺ σέρνονται στὴ λάσπη τοῦ δρόμου, νὰ τοὺς φυσήσει μιὰ καινούργια πνοὴ ζωῆς, νὰ τοὺς κάνει πάλι νὰ ἐλπίσουν, νὰ περιμένουν τὴν εὐτυχία ποὺ πρόκειται νὰρθεῖ ἀπὸ πολὺ μακρυὰ — φευγαλέα σκιὰ ἑνὸς μακρυνοῦ θαμποῦ ὁνείρου. Μιὰ πολιτεία ὁλόκληρη τῶν ἀσημάντων καὶ τῶν ταπεινῶν, κάτι σὰν εἶδος ἀποικίας τῶν ἀνθρώπων ποὺ ξαναβρίσκουν τὸν ἑαυτό τους, μιὰ ἄκρη τῆς ἀπέραντης γῆς ὁλότελα δική τους, ὅπου δὲ θὰ ὑπήρχε πιὰ καμμιὰ θλίψη, κανένας πόνος, ἐκεῖ ποὺ ἡ χαρὰ θὰ ξαναθοῦσε καὶ θὰ ξανάρχονταν τὸ χαμόγελο στὰ μαραμένα χείλη καὶ θὰ ζωήρευε κάπως τὸ τσπινὸ θλέμμα τῶν ματιῶν, καὶ θὰ μεστώνανε ἴσως τὰ πλαδαρὰ σώματα ποὺ τάχει δργώσει ὁ πόνος. Μιὰ πολιτεία κάτω ἀπ' τὸ φῶς ἑνὸς ὁλόχρυσου ἥλιου, ποὺ νὰ μὴ δύει ποτέ — Ἔτσι, ποὺ νὰ μὴν πέσει ἀπὸ τὸ κεφάλι τῆς νύχτας ποτὲ πιὰ ἡ θλίψη στὶς καρδιές τους...»

Ἀξιέπαινη ἡ πρόθεση. Ἀλλὰ ὁ κεντρικὸς τόπος τοῦ μυθιστορήματος, ὁ αἰσθηματικὸς καὶ ἀπίθανα ρωμαντικὸς Κώστας Λιάρης, δὲν στέκεται ἱκανὸς νὰ σηκώσει ὁλόκληρο τὸ τεράστιο καὶ καταθλιπτικὸ ὄχρος τῆς στοὺς ὦμους του. "Ετσι, καταλήγει νὰ ἐντοπίσει ὅλη αὐτὴ τὴν ἀπέραντη στορνή γιὰ τὴν τάσχουσαν ἀνθρωπότητα, ποὺ νοιώθει νὰ τὸν φλογίζει θασανιστικὰ, σ' ἕναν ἐγωϊστικὸν ἔρωτα, σὲ μιὰ κοινὴ γυναῖκα, ποὺ ἔχει, ὡστόσο, πολλὴν ἀνθρωπιὰ καὶ ἐλικρίνεια, σ' ἕναν ἔρωτα, ποὺ μὲ τὸ νὰ στηρίζεται ἀκριθῶς στὸν ἑγωισμὸ κὶ τὴν παρανόηση, καταντᾶ στὴ δυστυχία. Γιατί, στὸ τέλος, ἡ γυναῖκα, ποὺ ὁ ἐγωϊσμὸς τοῦ ἄντρα τὴν κρατοῦσε φυλακισμένη σ' ἕνα χρυσὸ κλουβί, ἀπαναστατεῖ ἀποζητώντας τὴν πρωτινὴν ἐλευθερία της καὶ, σὲ μιὰν ἀπότομη ἀγριότερες σκηνὲς τοῦ σωματοστρήματος, ἀκούγοντας τὸ μυριόφωνο κάλεσμα τοῦ δρόμου, δπου εἶχε ζωμωθεῖ ὁλόκληρη ἡ ζωή της, σπάζει τὰ χρυσὰ δεσμά ποὺ τὴν κρατοῦσανε κλεισμένη καὶ ξαναγυρίζει στὴν παλιά της ζωή, νὰ ζήσει πιὰ ἐλεύθερη, δπως αὐτὴ θέλει, χωρὶς ἔρωτα, ἀφοῦ οἱ γυναῖκες τῆς δικῆς της κατηγορίας δὲν εἶναι ἱκανὲς γιὰ ἕνα τέτοιο αἴσθημα.

Αὐτὴ εἶναι ἡ «θέση» τοῦ βιβλίου, ποὺ νομίζω δμως πὼς δὲν στηνίζεται ἀπόλυτα καὶ στὴν πραγματικότητα. Φυσικά, ὁ τόπος τῆς "Ελσας, δπως παραστατικὰ σκιαγραφεῖται, δικαιώνει αὐτὴ τὴ θέση. Ἀλλὰ ἔξω ἀπὸ κοινες γυναῖκες δὲν εἶναι σὰν τὴν "Ελσα, δπως, ἄλλωστε, τὸ ἀναγνωρίζει καὶ ὁ Ἴδιος ὁ συγγραφέας, φέροντάς μας γιὰ παράδειγμα τὴν ἀντίθεσή της, μιὰν ἄλλη συνάδελφό της μὲ ἐντελῶς διαφορετικὴ ψυχολογία. Μὰ τὸ μυθιστόρημα αὐτό, ἀν ἔρχεται νὰ μᾶς δώσει ἕναν ἐνδιαφέροντα τόπο γυναῖκας, μᾶς δίνει ἐξ ἴσου παραστατικὰ καὶ τὸν τόπο ἑνὸς νέου τῆς ἐποχῆς μας, ἀναθρεμμένου στὸν πλοῦτο καὶ τὴν εὐμέριεια, ἐπιπόλαιου σ' ὅλα καὶ πιστοῦ μονάχα στὸ ἔνστικτό του, ἀνθρωπιστῆ ἀπὸ ἀνία, ἐγωϊστῆ, ματαιοδόξου, σπουδαιοφανοῦς, ἀντιπροσωπευτικὸ, μὲ μιὰ λέξη, ὁλόκληρης κατηγορίας ὁμοίων του, ποὺ τὸ κάκου ὁ κ. Χρηστίδης προσπαθεῖ, κατὰ τὰ φαινόμενα τουλάχιστον, νὰ τὸν δικαιώσει καὶ νὰ τὸν ὀραιοποιήσει. Νομίζω πὼς τὸ πιὸ ἐνδιαφέρον σημεῖο τοῦ βιβλίου του, εἶναι ἡ ψυχογραφία ἀκριθῶς αὐτοῦ τοῦ τύπου, τὸ ἴδιο ἔντονη, δσο καὶ τῆς γυναίκας, ποὺ συγκεντρώνει τὴν κύρια πρόθεση τοῦ συγγραφέα.

Τὸ καινούργιο, λοιπόν, μυθιστόρημα τοῦ κ. Χρηστίδη, ἐχοντας τὰ ἴδια ψυχογραφικὰ καὶ ἄλλα χαρίσματα τῆς «Ἐυτυχίας», ἀποκτᾶ ἴδιαίτερην ἀξία ἀπὸ τὸ γεγονὸς τῆς ἀναγλυφοκτίστας τῶν δυὸ τύπων ποὺ μᾶς παρουσιάζει. Τὸ γράψιμό του, ἐξ ἄλλου, εἶναι ἀνάλογο. Τὸ ὕφος τοῦ κ. Χρηστίδη, πολιτισμένο καὶ ὁμαλό, μᾶς εἶναι κιόλας γνώριμο, καθὼς καὶ οἱ ἄλλες του ἱκανότητες, ἡ δύναμη τῆς παρατήρησής του, ἡ ψυχολογική του δεινότητα, ἡ ἐπιμονή του στὶς χαρακτηριστικὲς λεπτομέρειες, ποὺ συνθέτουνε τὴν οὐσία τῶν πραγμάτων, ἡ αἴσθηση τῆς οἰκονομίας. Ἀποτελέσματα ὅλα μιᾶς συγγραφικῆς πείρας ἀξιοσημείωτης. Μὲ λίγα λόγια. ἡ ἐντύπωση ποὺ ἀπομοίμζουμὲ καὶ ἀπὸ τὸ βιβλίο τοῦ κ. Χρηστίδη εἶναι τὸ ἴδιο καλὴ, δπως κι' ἀπὸ τὸ πρῶτο, πράγμα ποὺ ἀποδεικνύει πὼς θρισκόμαστε πιὰ μπρὸς σ' ἕναν συγκροτημένο συγγραφέα, ποὺ ξέρει νὰ θαδίζει στὸ δρόμο του. δίχως, ἴσως, ἰδιαίτερες ἐξάρσεις — ἐπικίνδυνες καμμιὰ φορὰ — ἀλλὰ μὲ τὴ σιγουριὰ τοῦ τεχνίτη ποὺ θίλθηκε νὰ οἰκοδομήσει ἕνα ἔργο πάν

ΓΡΑΦΕΙΑ
Ρ. ΠΑΛΑΜΗΔΗ 4
ΤΗΛΕΦ. 30-297

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΑΘΗΝΑ Περίοδος Ε'
ΤΙΜΗ ΔΡΑΧ. 4
ΑΡΙΘ. ΦΥΛΛΟΥ 164

ΑΠΟ ΓΑΛΛΙΑ ΣΚΟΠΙΑ

ΟΙ ΠΟΛΕΜΙΚΟΙ ΣΚΟΠΟΙ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ

ΤΟΥ ΜΠΕΡΤΡΑΝ ΝΤΕ ΖΟΥΒΕΝΕΛ

Ιο

Καγκελάριος τοῦ Ράϊχ, στὶς 30 Γενάρη 1933, ὁ Ἀδόλφος Χίτλερ, βρέθηκεν ἐπικεφαλῆς ἑνὸς ἔθνους ἀπὸ ἑξηνταπέντε ἑκατομμύρια ἀνθρώπους, ποὺ βασανίζονταν ἀπ' τὸ συναίσθημα τῆς φτώχειας τους: πραγματικά, τὸ συνολικὸ εἰσόδημα τῶν γερμανῶν ἔπεσεν ἀπότομα ἀπ' τὰ 76 δισεκατομμύρια μάρκων, ποὺ εἶταν στὰ 1929. στὰ 45, τὸ 1932. Ἡ συμφορὰ αὐτὴ δὲν εἶταν ἀποκλειστικὰ γερμανική. Καὶ ἐ' ἄλλα ἔθνη ὑπόφεραν, κι' ὑποφέρουν, τὸ ἴδιο ἀπ' τὴν παγκόσμια κρίση. Ἀλλὰ ἐνῷ οἱ σοσιαλιστὲς πασχίζαν ν' ἀποδείξουν πὼς τὸ φαινομενο αὐτὸ εἶναι γενικὸ — καὶ γι' αὐτὸ φταίει τὸ κεφαλαιοκρατικὸ σύστημα — ὁ Χίτλερ διακήρυξε πὼς ἡ περίπτωση τῆς Γερμανίας εἶναι ξεχωριστὴ καὶ πὼς ἡ οἰκονομική της καταπτωση χρωστιέται στὴ στρατιωτική της ἥττα. Καὶ τὸ λογικὸ συμπέρασμα αὐτῆς τῆς ἀποψης εἶναι πώς, γιὰ νὰ ξανάβρει ἡ Γερμανία τὴν οἰκονομική της εὐμάρεια, πρέπει νὰ σβύσει τὴν ἥττα τοῦ 1918.

Τὸ ν' ἀνορθωθεῖ ἡ γερμανικὴ δύναμη, αὐτό, βέβαια, εἶναι εὔκολο νὰ τὸ πεῖ κανένας. Ἀλλὰ πῶς θὰ τὸ καταφέρει; Τὸ ἔθνος τώρα ζεῖ ἀπὸ τὴ δουλειὰ ἑνὸς ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων του, ἐνῶ ἄλλα ἐξ ἑκατομμύρια, ποὺ θὰ μποροῦσαν καὶ θάθελαν νὰ δουλέψουν, δὲ βρίσκουν δουλειὰ καὶ πρέπει νὰ συντηροῦνται μ' ἔξοδα τοῦ κράτους.

Μὲ τοὺς πόρους ἐλαττωμένους ἀπ' τὴν κρίση καὶ μὲ τὴν ὑποχρέωση νὰ συντηρεῖ τόσους ἄνεργους, ὁ ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν τοῦ Ράϊχ μὲ κόπο ἐξοικονομεῖ τὰ κάπου 900 ἑκατομμύρια μάρκα ποὺ χρειάζονται γιὰ τὴ συντήρηση τῶν μικρῶν στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν δυναμεῶν τῆς χώρας.

Ὁ Χίτλερ δὲν τὰ παραδέχεται αὐτά. Ὑποσχέθηκε στὸ γερμανικὸ λαὸ ν' ἀποπλύνει τὸ αἶσχος τῶν Βερσαλλιῶν, καί, ἀπὸ κοινωνικὴ ἄποψη, νὰ ἐξαφανίσει, μέσα σὲ τέσσερα χρόνια, τὴν ἀνεργία. Μ' αὐτὰ τὰ δύο ἀδύνατα σφυρηλατεῖ ἕνα δυνατό.

Θὰ κάμει τί, γερμανικὴ βιομηχανία ν' ἀναπτύξει ὅλη τὴν ἱκανότητά της σὲ παραγωγή, πετυχαίνοντας μ' αὐτὸ τὴν ἀπορρόφηση ὅλων τῶν ἀνέργων καί, ταυτόχρονα, χαοιζόντας στὴ Γερμανία μιὰ Wehrmacht (πολεμικὴ μηχανή), ποὺ θ' ἀποκαταστήσει τὴ χώρα στὰ παλιά της ἠπειρωτικὰ πρωτεῖα.

Πολὺ καλά, ἀλλὰ ποὺ θὰ βρεθεῖ τὸ ἀναγκαῖο χρῆμα; Οἱ στρατιωτικές, ναυτικὲς καὶ ἀεροπορικὲς δυνάμεις τῆς Γαλλίας ἐκείνη τὴν ἐποχή, χρειάζονταν γιὰ νὰ συντηρηθοῦν ἕνα ποσὸν ποὺ ἀντιστοιχοῦσε σὲ 2 δισ. κατομμύρια μάρκα γιὰ ἕνα χρόνο. Κ' ὕστερα ἐκεῖ πρόκειται γιὰ συντήρηση δυνάμεων ποὺ ὑπάρχουν, κι' ὄχι, ὅπως ἐδῶ — στὴ Γερμανία — γιὰ τὴν ἀνοικοδόμηση μιᾶς γκρεμισμένης ἰσχύος — κι' αὐτὸ ἀποτελεῖ τὸ καθαρὰ γερμανικὸ πρόβλημα.

Ὁ Φύρερ ἀρνεῖται νὰ σταθεῖ μπροστὰ στὸ δημοσιονομικὸ αὐτὸ ἐμπόδιο καὶ καταστρώνει ἕνα πεντάχρονο σχέδιο (1933 — 1938), ποὺ, ἡ ἐκτέλεσή του θ' ἀπαιτήσει τὸ γιγάντιο ποσὸ τῶν 50 δισεκατομμυρίων μάρκων.

Ὁ τεράστιος αὐτὸς ἀριθμὸς δὲ φωτίζει καθόλου τὸ μυαλό. Ἂς τὸν ἀναλύσουμε στὶς συνέπειές του: ἀντὶ τῶν 11 ½ ἑκατομμυρίων γερμανῶν ποὺ δούλευαν τὸ Γενάρη τοῦ 1933, τὸν Αὔγουστο τοῦ 1937 δουλεύουν πάνω ἀπὸ 19. Ἡ παραπανιστὴ αὐτὴ δουλειὰ τῶν ἑφτὰ καὶ πάνω ἑκατομμυριων ἐργατῶν δὲν εἶχε σὰν συνέπειά της τὴν ἄνοδο τοῦ βιοτικοῦ ἐπίπεδου τοῦ λαοῦ, γιατὶ ἀπόβλεπε στὴ δημιουργία ὄχι οἰκονομικῶν ἀγαθῶν, ἀλλὰ στοιχείων στρατιωτικῆς ἰσχύος.

Δίχως ἀμφιβολία οἱ ὑπηρεσίες προπαγάνδας ἀπορροφοῦν μεγάλο μέρος ἀπ' τὸ σύνολο τῶν μισθῶν ποὺ δίνονται στοὺς γερμανοὺς ἐργαζόμενους καὶ ποὺ ἀνέβηκε ἀπ' τὰ 26 δισεκ. μάρκα, γιὰ τὸ 1933, στὰ 38 καὶ κάτι δισεκ. γιὰ τὸ 1937. (Σχεδὸν ὅλη αὐτὴ ἡ αὔξηση χρωστιέται στὴν αὔξηση τῶν ἐργατικῶν χεριῶν καὶ τῶν ἐργάσιμων ὡρῶν). Ἡ αὔξηση ὅμως αὐτὴ τοῦ ποσοῦ ξαναγυρίζει στὰ κρατικὰ θησαυροφυλάκια, εἴτε ἀπ' τὸ δρόμο τῶν φόρων, εἴτε ἀπ' τὸ δρόμο τῶν ἄλλων ὑποχρεωτικῶν κρατήσεων: Κοινωνικὲς Ἀσφαλίσεις κ.τ.ρ., εἴτε, τέλος, ἀπ' τὸ δρόμο τῶν εἰσφορῶν γιὰ τὸ «Μέτωπο Ἐργασίας», τὴ «Δύναμη διὰ τῆς χαρᾶς», τὴ «Χειμερινὴ Βοήθεια», τὴν «Παθητικὴ ἄμυνα» καὶ τὶς ἄλλες παρόμοιες ὀργανώσεις.

Στοὺς κεφαλαιοῦχους δέ, ἔδειξαν πὼς τὰ κέρδη τους αὐξήσαν, κι' αὐτὸ εἶν' ἀλήθεια. Ἀλλὰ σύγχρονα ὑπαγόρεψαν καὶ τὸν τρόπο διάθεσης αὐτῶν τῶν κερδῶν. Οἱ φόροι ἀπορροφοῦν ἕνα μέρος, ἐνῶ ἕνα ἄλλο πρέπει νὰ δίνεται στὸ κράτος μὲ τὴ μορφὴ δανείου.

⁂

Τὴν ἄνοιξη τοῦ 1937, ὁ ἄνθρωπος ποὺ δούλεψε πιὸ πολὺ γιὰ τὴν πραγματοποίηση τοῦ γερμανικοῦ ἐπανεξοπλισμοῦ, ὁ δόκτορας Γιάλμαρ Σάχτ, ἀρχίζει ν' ἀνησυχεῖ γιὰ τὸ μέλλον. Βρῆκε τὰ μέσα πληρωμῆς μὲ διάφορες μορφὲς δανείου (οἱ τράπεζες κ' οἱ βιομηχανικὲς ἑταιρίες ἔβαλαν στὴ διάθεση τοῦ κράτους τοὺς πόρους τους, χρησιμοποίηση τοῦ ἐνεργητικοῦ τῶν Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων κι' ἄλλων ἀποθηκῶν κεφαλαίων, πληρωμὴ μὲ τὰ «συμβόλαια ἐργασίας» κ.τ.ρ.). Ἀλλὰ θάταν πολὺ ἐπικίνδυνο νὰ κάμει ἀκόμα πιὸ γοργὸ τὸ ρυθμὸ τῶν δαπανῶν, παρεκτὸς ἂν ἔχει κάποιο ἄλλο μέσο στὴ διάθεσή του, παρὰ τὸ ἀλογάριαστο κόψιμο χαρτονομισμάτων, ὅπως στὸν καιρὸ τοῦ Ρατενάου.

Κι' ὁ πρόεδρος τῆς Ράϊχσμπανκ ἀναρωτιέται ἂν δὲν ἦρθε ἡ ὥρα νὰ μπεῖ σ' ἐνέργεια τὸ μέσο τῆς πίεσης — ὁ νέος γερμανικὸς στρατὸς — γιὰ νὰ πραγματοποιηθεῖ μιὰ συμφωνία μὲ τὶς πάμπλουτες δυτικὲς δυνάμεις.

Ἡ στιγμὴ φαίνεται εὔθετη. Ἡ παγκόσμια οἰκονομικὴ κρίση φαίνεται νὰ πλησιάζει στὸ τέλος της. Οἱ διεθνεῖς συναλλαγὲς ξαναπαίρνουν τὰ πάνω. Ἔχουν φτάσει, γιὰ ὁλόκληρο τὸν κόσμο, στὸ σημεῖο τοῦ 1928, Λοιπόν, ἡ Γερμανία εἶναι οὐσιαστικὰ μιὰ χώρα ποὺ ἐξάγει βιομηχανικὰ προϊόντα. Οἱ ἐξαγωγές της τῆς ἀπόφεραν 13 ½ δισεκατομμύρια μάρκα στὰ 1929. Εἶναι, κατὰ συνέπεια, παραπολὺ σοβαρὸ τὸ ὅτι στὰ 1936 ἔπεσαν στὰ 5 δισεκατ. μάρκα. Μὲ ἐμπορικὲς καὶ οἰκονομικὲς συμφωνίες ἡ χώρα πρέπει νὰ ἐξασφαλιστεῖ ἀπ' τὴν πλευρὰ τῶν πρώτων ὑλῶν ποὺ τῆς λείπουν καὶ ἔτσι ὁπλισμένη, νὰ ξαναρχίσει να δουλεύει γιὰ τοὺς ἐξωτερικοὺς πελάτες της.

Γιατὶ τὸ νὰ συνεχίσει νὰ καταβάλλει ὅλες τὶς προσπάθειές της γιὰ τοὺς ἐξοπλισμούς της, θάταν καταστρεπτικὸ γιὰ τὸ ἔθνος ὁλόκληρο.

Αὐτὲς εἶταν οἱ σκέψεις τοῦ δόκτορα Σάχτ μπροστὰ στὴν πραγματικοτητα καὶ δὲν δίστασε νὰ ἀνακοινώσει τοὺς φόβους του στὸν Χίτλερ.

Ἀλλὰ ἐκεῖνος τ' ἀπάντησε:

— Σκεφτόσαστε καὶ σεις ὅπως ὅλοι οἱ δημοκράτες, ὑποστηρίζοντας πὼς οἱ δαπάνες τῶν ἐξοπλισμῶν φτωχαίνουν μιὰ χώρα. Ἀντίθετα, ἀποτελοῦν τὸν πιὸ γοργὸ καὶ σίγουρο τρόπο πλουτισμοῦ της. Μὲ συμβουλεύετε νὰ δανειστῶ ἀπ' ἔξω τὸ ἀναγκαῖο κεφάλαιο σὲ χρῆμα, ποὺ εἶναι ρευστὸ καὶ φευγαλέο καὶ ποὺ θὰ ξαναφύγει ἀπ' τὴ Γερμανία μόλις τ' ἀρέσει, ὅπως ἔγινε στὰ 1931 μὲ τὰ κεφάλαια ποὺ δανειστήκαμε στὰ 1924 καὶ στὰ 1930. Ἔχω τὴ γνώμη πὼς οἱ ἐξοπλισμοί μας θὰ μᾶς χαρίσουν καὶ πολὺ γρήγορα τὸ συγκεκριμένο κεφάλαιο, ποὺ εἶναι τὰ νέα ἐδάφη, νέα ὀρυχεῖα, νέα ἐργοστάσια.

Δηλαδή, ἡ μεταξὺ τῶν δυὸ ἀνδρῶν συζήτηση εἶταν ἀν: ὁ πόλεμος μπορεῖ νὰ πληρώσει. Στὸ ἐρώτημα αὐτὸ ὁ Χίτλερ ἀπάντησε κατηγορηματικά: Ναί!...

Ἀπ' τὴν ἐποχὴ τῆς Συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν οἱ ἀγγλοσάξωνες οἰκονομολόγοι ἀνάπτυξαν σπουδαία τὴ θέση, ποὺ ἡ ἄτυχη ὑπόθεση τῶν «πολεμικῶν ἐπανορθώσεων» ἦρθε νὰ ἐπικυρώσει καὶ κατὰ τὴν ὁποία: εἶναι μεγάλη αὐταπάτη νὰ ἐλπίζει κανένας ὅτι μπορεῖ νὰ πλουτίσει ἀπὸ ἕναν πόλεμο, ὅσο μεγάλη κι' ἂν εἶναι ἡ ἔκταση τῆς νίκης. Ὁ Φύρερ, ἀρνητὴς ὅλων τῶν θεωριῶν, χαρακτήρισε σὰν ἠλίθια αὐτὴ τὴ θέση. Ὁ πόλεμος εἶναι μιὰ πολὺ κακὴ ἐπιχείρηση, ὅταν στοιχίζει πολλὰ κι' ὅταν ἐκεῖνος ποὺ τὸν κερδίζει δὲν ξέρει ν' ἀποσπάσει ἀπ' τὴ νίκη του ὅλα τὰ δυνατὰ κέρδη. Πραγματικὰ ἡ πεῖρα τῶν ἐπανορθώσεων ἀπόδειξε ὅτι ὁ νικημένος δὲν μπορεῖ νὰ καταβάλει μεγάλα χρηματικὰ ποσά. Ἀπόδειξε ὅμως ὅτι εἶναι εὐκολώτατες οἱ μεταφορὲς τῶν ἰδιοκτησιῶν, εἴτε περὶ ἐμπορικῶν πλοίων πρόκειται, εἴτε περὶ ἀτμομηχανῶν, εἴτε περὶ ὀρυχείων, περὶ ἐργοστασίων κ.τ.ρ. Σύμφωνα μὲ τοὺς ὑπολογισμοὺς τῶν γερμανῶν εἰδικῶν — ποὺ δὲν συμφωνοῦν καθόλου μὲ τοὺς ὑπολογισμοὺς τῶν Συμμάχων — τὰ γερμανικὰ ἀγαθά, ποὺ οἱ νικητὲς τοῦ Μεγάλου Πολέμου ἐδιοποιήθηκαν, ἀξίζουν κάπου 50 δισεκατομμύρια μάρκα. Ὑποθέστε τώρα ὅτι ἡ λεία αὐτὴ δὲν πετυχαίνεται ὕστερ' ἀπὸ πόλεμο πενήντα δυὸ μηνῶν, ἀλλὰ ὕστερ' ἀπὸ μιὰ κεραυνοβόλο ἐπίθεση. Ποιὸς θὰ μποροῦσε ν' ἀπαντήσει μὲ τὸ ὄχι στὸ ἐρώτημα: πληρώνει ὁ πόλεμος;

Στὶς 23 Ὀκτώβρη τοῦ 1936 ἱδρύθηκε τὸ γραφεῖο τοῦ τετράχρονου σχεδίου — ὑπὸ τὴ διεύθυνση τοῦ στρατάρχη Γκαίρινγκ — ποὺ εἶχε σὰ σκοπό του τὸν μέχρι τὰ ὀντια ἐξοπλισμὸ τῆς χώρας, καὶ στὶς 26 Νοέμβρη τοῦ 1937 ἡ ἀποχώρηση τοῦ δόκτορα Γιάλμαρ Σάχτ σημείωσε τὸν ὁριστικὸ θριαμβο τῆς ἀντίληψης ὅτι «ἡ ἐθνικὴ οἰκονομία δὲν ἀρκεῖ νὰ ὀργανωθεῖ μὲ ἄμεσο σκοπὸ τὸν πλουτισμὸ τοῦ ἔθνους, ἀλλὰ μὲ ἄμεσο σκοπὸ τὸν πόλεμο, ποὺ θὰ φέρει γρήγορα καὶ σίγουρα, στὸν πλουτισμό».

⁂

Ἀλλὰ ποιοῦ εἴδους πλουτισμὸ μπορεῖ κανένας νὰ περιμένει ἀπ' τὸν πόλεμο;

Πρῶτο: ἀνθρώπους. Ὁ μεγάλος σκοπὸς τοῦ χιτλερικοῦ καθεστῶτος εἶναι νὰ συμπεριλάβει ὅλους τοὺς Γερμανοὺς τῆς Αὐστρίας, τῆς Τσεχοσλοβακίας, τῆς Πολωνίας, τῆς Οὐγγαρίας, τῆς Ρουμανίας, τῆς Γαλλίας, τῆς Ρωσσίας κ.τ.ρ. μέσα σὲ μιὰ συμπαγῆ ἐθνικὴ κοινότητα, στὰ ἴδια ἐθνικὰ πλαίσια, ποὺ θάχει 86 ἑκατομμύρια κατοίκους. Ὁ ἀριθμὸς αὐτὸς δίνεται ἀπ' τὸ χάρτη τοῦ Φρίντριχ Ράτζελ.

Ἀλλὰ στοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς χρειάζονται γαῖες καλλιερνήσιμες, ἀνάλογες σὲ ἔκταση μὲ τὸν ἀριθμό τους. Ἡ ἀπογραφὴ τοῦ 1933 ἔδειξε πὼς σὲ κάθε τετραγωνικὸ χιλιόμετρο τῆς Γερμανίας ἀντιστοιχοῦσαν ἑκατὸν σαράντα κατοικοι. Σύμφωνα μὲ τὶς ἀπόψεις τῶν θεωρητικῶν τοῦ ἐθνικοσοσιαλισμοῦ, ἡ πυκνότητα αὐτὴ τοῦ πληθυσμοῦ εἶναι πολὺ μεγάλη καὶ καταδικάζει, ἕνα μεγάλο μέρος του ν' ἀποζεῖ ἀπ' τὸ ἐμπόριο καὶ τὴ βιομηχανία, ἐνῶ θὰ χρειαζόταν ἕνα μεγαλείτερο ποσοστὸ ἀγροτῶν, ὄχι τόσο μικρό, ὅσο στὴν Ἀγγλία (6.2 % ἀγρότες στὸ συνολο τοῦ πληθυσμοῦ), ἀλλὰ ὅσο στὴ Γαλλία (36 % ἀγρότες στὸ σύνολο τοῦ πληθυσμοῦ). Αὐτὸ δὲ δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ γίνει παρὰ ἀποφεύγοντας τὸ ἀγγλικὸ στοίβαγμα (271 κατοικοι σὲ κάθε τετραγωνικὸ χιλιόμετρο στὴν Ἀγγλία καὶ στὴν Ὀλλανδία) καὶ κατανέμοντας τὸν πληθυσμὸ ὅπως εἶναι στὴ Γαλλία (76 κάτοικοι σὲ κάθε τετραγ. χιλιόμ[illegible]μα πού, γιὰ νὰ γίνει, χρειάζονται, στὴν περίπτωση τῆς Γερμανίας, νέα ἐδάφη. («Γιὰ τὴ Γερμανία, ἡ μόνη δυνατότητα ν' ἀσκήσει σκόπιμα καὶ καλὰ μιὰ ἐδαφικὴ πολιτική, θὰ εἶταν ἡ ἀπόκτηση νέων ἐδαφῶν καὶ στὴν Εὐρώπη ἀκόμα». («Ὁ Ἀγώνας μου», γαλ. ἔκδοση, σελ. 341)

Ἔτσι ὁ σκοπὸς τοῦ Χίτλερ εἶναι νὰ συγκεντρώσει ὀγδοντάξξ ἑκατομμυρια Γερμανοὺς μέσα σ' ἕνα ἔδαφος εὐρωπαϊκό, ἔκτασης ἀνάλογης μὲ τὸν ἀριθμό τους, δηλαδὴ 1.130.000 τετραγ. χιλιομέτρων.

Γιὰ νὰ πάρει αὐτὴ τὴν ἔκταση ἡ Γερμανία, ποὺ ἡ ἐπιφανειά της εἶναι 460.000 τετραγ. χιλιόμετρα, χρειάζεται ἡ ἀπορρόφηση τῆς Αὐστρίας (84.000 τετρ. χιλ.), τῆς Τσεχοσλοβακίας (83.000 τ. χ.), τῆς μισῆς Πολωνίας (194.000 τετρ. χιλ), τῆς Λεττονίας (66.000 τετρ. χιλ.) καὶ τέλος τῆς μισῆς Οὐκρανίας (228.000 τετρ. χιλ).

Ἀλλὰ ὅλα αὐτὰ τὰ ἐδάφη ἔχουν καὶ πληθυσμοὺς ποὺ δὲν εἶναι καθόλου γερμανικοί· δὲν εἶναι ἄδεια διαστήματα, ὅπου θὰ μποροῦσαν εὔκολα νὰ διασπαροῦν οἱ Γερμανοί, ποὺ ἀσφυκτιοῦν μέσα στὸ πάτριο ἔδαφός τους. Ἂν ὑποθέσουμε πὼς ἡ Γερμανία γινόταν κυρία αὐτῶν τῶν ἐδαφῶν — ἤδη ἔγινε τῶν πιὸ πολλῶν ἀπ' αὐτὰ — θάπρεπε νὰ δημιουργήσει αὐτὰ τὰ ἄδεια διαστήματα καὶ ταυτόχρονα νὰ δημιουργήσει ἄλλους χώρους, στοὺς ὁποίους θὰ περιόριζε τὰ ἀλλογενῆ στοιχεῖα. Στὶς παρυφὲς δηλαδὴ τῆς Μεγάλης Γερμανίας θὰ ἐκτείνονταν κράτη καὶ κρατίδια ὑποτελῆ — κατὰ τὸ ρωμαϊκὸ πρότυπο.

(Μετ. Ν. ΑΝΔΡ.)

Σκίτσο ἀπὸ τὸ δυτικὸ μέτωπο: κομμουνιστικοποιημένο τηλεβόλο.

ΤΟ ΑΛΛΟ ΦΥΛΛΟ: Τὸ 2ο μέρος.